

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Διπλωματική Εργασία

**ΘΕΜΑ : Κατάχρηση Δεσπόζουσας Θέσης στο Ευρωπαϊκό
Δίκαιο και ο ρόλος της Ελληνικής Επιτροπής
Ανταγωνισμού.**

Επιμέλεια Εργασίας : Ποιμενίδου Μακρίνα (Α.Μ. 7114Μ083)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια : Κα. Βιργινία Θεοδοροπούλου

Αθήνα, Νοέμβριος 2015

Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω προς την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κα. Βιργινία Θεοδωροπούλου, για την πολύτιμη βοήθειά της, την αμέριστη συμπαράσταση και υποστήριξή της, κατά τη διάρκεια της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Σημαντικοί όροι : Ευρωπαϊκή Πολιτική Ανταγωνισμού, Κατάχρηση Δεσπόζουσας θέσης, Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, Δίκαιο του Ανταγωνισμού, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού διπλώματος «Εθνική και Ενωσιακή Διοίκηση» του τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου. Ο σκοπός της είναι να προσεγγίσει το φαινόμενο της καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης των επιχειρήσεων, καθώς και τον καθοριστικό ρόλο της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού στην άρση των επιχειρησιακών εμποδίων εντός της ελληνικής επικρατείας. Η εργασία αποτελείται από τρία κεφάλαια, το καθένα από τα οποία συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση του αντικειμένου της παρούσας μελέτης.

Η έρευνα αρχίζει με την εξέταση του φαινομένου του ανταγωνισμού, αναλύοντας την έννοιά του, τις μορφές αγοράς, καθώς και τον τρόπο κατά τον οποίο συμπεριφέρονται οι οικονομικές μονάδες μέσα σε αυτές. Επίσης, γίνεται μια σύντομη ιστορική ανάδρομη, επιδιώκοντας την κατανόηση της σπουδαιότητας του Δικαίου Ανταγωνισμού, αλλά και των απαραίτητων διαρθρωτικών αλλαγών που υπέστη μέχρι την σημερινή του μορφή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, εξετάζεται η παραβίαση του Εθνικού και Ευρωπαϊκού Δικαίου του Ανταγωνισμού, από επιχειρήσεις που καταχρώνται τη δεσπόζουσα θέση που κατέχουν εντός της αγοράς, υπό το πρίσμα του άρθρου 102 της Συνθήκης της Λισσαβόνας. Εστιάζοντας στον καθορισμό των βασικών εννοιών που πρωταγωνιστούν στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού, τίθενται οι βάσεις ώστε να αποσαφηνιστεί ο εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «δεσπόζουσα θέση», και διευκρινίζεται σε ποιες περίπτωση πραγματοποιείται καταχρηστική εκμετάλλευση της.

Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο, λαμβάνει χώρα η διεξοδική ανάλυση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, προκειμένου να εκτιμηθεί η σημαντικότητα του ρόλου που διαδραματίζει, όπως κάθε Εθνική Αρχή Ανταγωνισμού των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην διαφύλαξη και τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού και την προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Επίσης, δίνεται ένα παράδειγμα, όπου αναλύεται η καταχρηστική εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης επιχείρησης εντός της ελληνικής επικράτειας και η στάση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού στην περίπτωση αυτή.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Απόφ. : Απόφαση

Βλ. : Βλέπε

ΓΔΑ : Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού

ΔΕΕ : Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΔΕΕ : Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Η ονομασία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΕ) όπως ισχύει μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας - άρθρο 51 ΣΛΕΕ. Οι αποφάσεις των παλαιότερων ετών, δεδομένης της συνέχειας του Οργάνου, φέρουν την σύγχρονη ονομασία αυτού.)

ΔτΑ : Δίκαιο του Ανταγωνισμού

ΕπΑντ : Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού

ΕΑ : Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανταγωνισμού

ΕΑΑ : Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού

ΕΔΑ : Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού

ΕΟΚΕ : Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

ΕΠΑ : Ευρωπαϊκή Πολιτική Ανταγωνισμού

ΕΕ : Ευρωπαϊκή Ένωση

ΚΜ : Κράτη Μέλη

Ν. : Νόμος

ΣΕΚ : Συνθήκη Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΣΛΕΕ : Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης

Αρθ. : Άρθρο

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο 1 : ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΕ	11
1.1. Έννοια ανταγωνισμού.	11
1.2 Ελεύθερος Ανταγωνισμός	12
1.3 Μορφές Αγοράς – Είδη Ανταγωνισμού	13
1.3.1 Μοντέλο Τέλειου Ανταγωνισμού	13
1.3.2 Μονοπώλιο.....	15
1.3.3 Ολιγοπώλιο	15
1.4 Ιστορική αναδρομή Ευρωπαϊκού Δικαίου Ανταγωνισμού.	17
1.4.1 Ρίζες Δικαίου Ανταγωνισμού – ΗΠΑ.	17
1.4.2. Η πρώτη εμφάνιση του Δικαίου Ανταγωνισμού στον ευρωπαϊκό χώρο.....	18
1.4.3 Ευρωπαϊκό Δίκαιο Ανταγωνισμού : Πρωτογενές και Παράγωγο Δίκαιο.....	19
1.5 Πολιτική Ανταγωνισμού	24
1.5.1 Στόχοι Πολιτικής Ανταγωνισμού	24
1.5.2 Οι βασικοί κανόνες της Πολιτικής Ανταγωνισμού.	25
Κεφάλαιο 2 : ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.	27
2.1 Δομή του Κανόνα (άρθρο 102 ΣΛΕΕ): Κατάχρηση Δεσπόζουσας θέσης.....	27
2.2 Βασικές έννοιες.	28
2.2.1 Έννοια της «επιχείρησης»	29
2.2.2 Η έννοια της «σχετικής αγοράς».....	31
2.2.3 Σχετική αγορά προϊόντος	32
2.2.4 Σχετική γεωγραφική αγορά.....	36
2.2.5 Σημαντικό τμήμα της εσωτερικής αγοράς.	37
2.3 Η έννοια της «δεσπόζουσας θέσης» κατά την οικονομική θεωρία, την Επιτροπή, και το ΔΕΕ.....	39
2.3.1 Οικονομική θεωρία	40
2.3.2 Ευρωπαϊκή Επιτροπή	40
2.3.3 Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης	42
2.4 Συλλογική Δεσπόζουσα θέση.....	43
2.5 Κριτήρια ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης	46
2.5.1 Μερίδιο αγοράς της επιχείρησης.	46
2.5.2 Ποσοστό συμμετοχής άλλων ανταγωνιστών στην αγορά.	48

2.5.3 Εμπόδια εισόδου άλλων ανταγωνιστών στη σχετική αγορά.....	49
2.6. Καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης	49
2.6.1 Οι τύποι της καταχρηστικής συμπεριφοράς.....	51
Κεφάλαιο 3 : ΡΟΛΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ	56
3.1. Πολιτική ανταγωνισμού και ο ρόλος των οργάνων της ΕΕ	56
3.1.1 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	56
3.1.2. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο	57
3.1.3. Συμβούλιο της ΕΕ	58
3.1.4. Ευρωπαϊκή Επιτροπή	58
3.1.5. Ευρωπαϊκά Δικαστήρια.....	59
3.1.6. Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.....	60
3.1.7. Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο	60
3.1.8. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ)	61
3.2.Εθνική νομοθεσία και ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού	61
3.2.1. Ιστορική αναδρομή	62
3.2.2. Σύσταση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού.....	63
3.3. Βασικές αλλαγές Νόμου 3959/2011 : Η ενίσχυση του ανταγωνισμού και του ρόλου της Επιτροπής Ανταγωνισμού στην ελληνική οικονομία.....	65
3.3.1. Η θεσμική θωράκιση της Επιτροπής Ανταγωνισμού	65
3.3.2. Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της δράσης της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού.	66
3.3.3. Η παροχή δυνατότητας στην Επιτροπή Ανταγωνισμού να επέμβει σε τομείς οικονομίας.....	68
3.3.4. Η εναρμόνιση των ελληνικών ρυθμίσεων στα ευρωπαϊκά πρότυπα και ο εκσυγχρονισμός της λειτουργίας της Επιτροπής Ανταγωνισμού.	68
3.4. Δημόσια διαβούλευση του Νόμου 3959/2011 : Αντιδράσεις για το Άρθρο 2 και απαιτήσεις πολιτών για τον ρόλο της Επιτροπής Ανταγωνισμού.	69
3.5. Χαρακτηριστικά Επιτροπής Ανταγωνισμού.	70
3.6. Σύσταση Επιτροπής Ανταγωνισμού	71
3.7. Αρμοδιότητες Επιτροπής Ανταγωνισμού	72
3.8. Σύστημα «παράλληλων αρμοδιοτήτων».	74
3.9. Επίσημη Απόφαση και Επιβολή πρόστιμων.	76
3.10.Μιά σημαντική απόφαση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού: «Υπόθεση Nestle Ελλάς Α.Ε.» - Απόφαση 459/V/2009.	78
3.10.1 Ιστορικό	78

3.10.2. Ανάλυση των σχετικών αγορών.....	80
3.10.3. Έρευνα περί ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης	81
3.10.4. Καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης	85
3.10.5. Σοβαρότητα και Διάρκεια Παραβάσεων και Επιβολή πρόστιμων	89
3.11. Ωριμότητα του ρόλου της Επιτροπής Ανταγωνισμού στην υπόθεση «Neslte»	91
Συμπεράσματα	93
Επίλογος	96
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	98

Εισαγωγή

Η Πολιτική του Ανταγωνισμού, από τη φύση της διαθέτει χαρακτηριστικά ελαστικότητας, ώστε να προσαρμόζεται στις νέες συνθήκες του περιβάλλοντος. Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 είχαν ξεκινήσει οι πρώτες σκέψεις για την ανάγκη διαμόρφωσης του Δικαίου Ανταγωνισμού στην Ευρώπη, με τις συζητήσεις να καταλήγουν τελικώς στην υιοθέτηση του Κανονισμού 1/2003, ενός διαρθρωτικού νομοθετικού «Πακέτου Εκσυγχρονισμού», που τα Κράτη Μέλη προσάρμοσαν στις εθνικές τους πολιτικές. Στη σημερινή εποχή, ο παγκόσμιος οικονομικός ανταγωνισμός είναι έντονος, με τις αλλαγές τόσο σε κοινωνικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο να είναι ταχύτατες, καθώς βιώνουμε μια πρωτοφανή οικονομική κρίση. Μέσα σε αυτό το γενικότερο κλίμα αναστάτωσης, η ανάγκη της Πολιτικής Ανταγωνισμού, είναι απαραίτητη, όχι μόνο για τη διαφύλαξη των συμφερόντων των καταναλωτών, αλλά και της βιωσιμότητας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων.

Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα αποδίδεται κυρίως στις επιχειρήσεις που κατορθώνουν να αξιοποιήσουν γνώση, τεχνολογικές ικανότητες και καινοτομίες, προκειμένου να δημιουργήσουν ανταγωνιστικά προϊόντα και να επικρατήσουν στην αγορά. Ωστόσο, οι οικονομικές μονάδες, δεν χρησιμοποιούν πάντα τόσο θεμιτούς τρόπους ώστε να διασφαλίσουν τη βιωσιμότητα τους. Οι καταχρηστικές πρακτικές νόθευσης του ανταγωνισμού, είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται συχνά στα πλαίσια της οικονομικής δραστηριότητας, και κυρίως από τις επιχειρήσεις που κατέχουν δεσπόζουσα θέση στις αγορές και δεν δέχονται την έντονη πίεση των ανταγωνιστών τους.

Θα πρέπει αρχικά να διευκρινιστεί, ότι η κατοχή δεσπόζουσας θέσης, δεν είναι απαγορευμένη, είναι όμως δύναμι επικίνδυνη για την νόθευση του ανταγωνισμού. Σύμφωνα με την ερμηνεία των κανόνων που διέπουν την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, δεν απαγορεύεται η δημιουργία ισχυρών επιχειρήσεων που κατέχουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά, αντίθετα η δημιουργία επιτυχημένων επιχειρήσεων, συνιστά αίτημα της ενωσιακή οικονομικής ζωής. Όμως, η δύναμη και η ευρωστία μπορούν να αποβούν αρνητικές, όταν η επιχείρηση καταχράται την άσκηση τους.

Η καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης των επιχειρήσεων που απολαμβάνουν σημαντική θέση στην αγορά, αποτελεί μια από τις πιο συχνές μορφές

παρακώλησης του υγιούς ανταγωνισμού. Όταν οι επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται την οικονομική τους δύναμη δρουν ανεξάρτητα, σε αισθητό βαθμό, τόσο από τους ανταγωνιστές όσο και τους καταναλωτές, εφαρμόζοντας πρακτικές με τις οποίες επιδιώκουν να παγιώσουν την δύναμή τους, να εμποδίσουν τους επίδοξους ανταγωνιστές τους να εισέλθουν στις αγορές, και να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους, ζημιώνοντας τελικώς τους ανταγωνιστές τους αλλά και τους καταναλωτές.

Κυρίως στην παρούσα περίοδο, απαιτείται, τόσο εκ μέρους της Επιτροπής, όσο και των επιμέρους Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού, να μεριμνήσουν για την αξιοποίηση των διαθέσιμων εργαλείων, αλλά και νέων μέτρων για τη βελτίωση της προστασίας του ανταγωνισμού, ώστε να αναπτυχτούν τα πλεονεκτήματα που θα παρέχουν στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις τη δυνατότητα να ανταγωνίζονται σε παγκόσμιο επίπεδο. Το Δίκαιο Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης στηρίζεται πρωτίστως στα κράτη μέλη, όσον αφορά τη διασφάλιση της ύπαρξης αποτελεσματικών και άρτια εξοπλισμένων εθνικών αρχών ανταγωνισμού και αφήνει, σε μεγάλο βαθμό, στη διακριτική τους ευχέρεια τον σχεδιασμό των εθνικών καθεστώτων επιβολής της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού, με μόνη ρητή απαίτηση να τηρούνται οι διατάξεις της ενωσιακής νομοθεσίας.

Η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, είναι το αρμόδιο κρατικό όργανο για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού εντός της ελληνικής επικράτειας. Στα πλαίσια εναρμόνισης με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, ψηφίστηκε τον Απρίλιο του 2011 ο Νόμος 3959/2011, ο οποίος επέφερε ουσιαστικές αλλαγές στη σύνθεση, τις αρμοδιότητες, και το ρόλο της Επιτροπής. Η Ελληνική Επιτροπή, απέκτησε τη μορφή ανεξάρτητης αρχής, με διοικητική αυτοτέλεια, διακεκριμένη νομική προσωπικότητα, που της επιτρέπει να παρίσταται αυτοτελώς σε κάθε είδους δίκη που έχει ως αντικείμενο τον ανταγωνισμό, απέκτησε οικονομική αυτοτέλεια και διευρύνθηκαν οι ελεγκτικές της εξουσίες. Παρατηρείται λοιπόν, ότι τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις τόσο στο Δίκαιο Ανταγωνισμού όσο και τον ρόλο της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Ποσό εύκολο όμως είναι το έργο της Εθνικής Αρχής Ανταγωνισμού σε ένα κράτος που έχει πληγεί, ίσως περισσότερο από όλα εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας, από την οικονομική κρίση;

Κεφάλαιο 1 : ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΕ.

1.1. Έννοια ανταγωνισμού.

Ανταγωνισμός χαρακτηρίζεται η άμιλλα, σε συγκεκριμένο πεδίο, για την διάκριση ή την επικράτηση ενός έναντι των υπολοίπων. Η ετυμολογική έννοια της λέξης άλλωστε παραπέμπει σε διαδικασία αγώνα ή αγωνίσματος μεταξύ αντιπάλων που έχουν τις ίδιες επιδιώξεις.¹ Ο Adam Smith, πνευματικός πατέρας της φιλελεύθερης σκέψης, ορίζει τον ανταγωνισμό ως φυσική έκφραση της ατομιστικής συμπεριφοράς και στάσης του ανθρώπου να ικανοποιήσει τα προσωπικά του συμφέροντα.² Ο ανταγωνισμός, αποτελεί ουσιαστικά, μια από τις πολλές μορφές της ανθρώπινης συμπεριφοράς και υπάρχει σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.³ Π.χ. στον αθλητισμό, όπου στόχος κάθε αθλητή είναι να ανταγωνιστεί για την κατάκτηση της νίκης, στο σχολείο ή το πανεπιστήμιο όπου οι μαθητές ανταγωνίζονται για τον καλύτερο βαθμό, στο επάγγελμα, στην τέχνη, κλπ.

Ιδιαίτερα συνηθισμένος είναι ο ανταγωνισμός που εμφανίζεται στα πλαίσια της οικονομίας. Ο όρος «οικονομικός ανταγωνισμός» αναφέρεται στον ανταγωνισμό όταν αυτός μεταφέρεται στο οικονομικό πεδίο δράσης, όταν αφορά δηλαδή όλους τους κλάδους της οικονομίας (εμπόριο, ναυτιλία, βιομηχανία κλπ), ενώ ο «ελεύθερος ανταγωνισμός» σημαίνει ειδικότερα, τη δυνατότητα ανεμπόδιστης συμμετοχής στην οικονομική δραστηριότητα, δηλαδή τον παραμερισμό εμποδίων που οι ανταγωνιστές μιας επιχείρησης μπορεί να παρεμβάλλουν στην οικονομική δραστηριότητα της. Τέλος ο όρος του «αθέμιτου ανταγωνισμού» αναφέρεται στις προσπάθειες, με δόλια μέσα, ενός ανταγωνιστή να αποσπάσει την πελατεία άλλου ή άλλων ανταγωνιστών, αποτελεί δηλαδή την προσπάθεια νόθευσης του ελεύθερου ανταγωνισμού.⁴

¹ Η λέξη «ανταγωνισμός» κατά την γλωσσολογική της έννοια αποτελεί σύνθεση των λέξεων *αντί* (που εδώ σημαίνει αντίθεση) και *αγών*, και χαρακτηρίζει την προσπάθεια, που οι περισσότεροι καταβάλλουν, για την επικράτησή τους επί των άλλων.

² Adam Smith, *An Inquiry into the Nature And Causes of the Wealth Of Nations*. (1776)

³ Καλαβρός, *Παραδόσεις Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου*, II/2 Δίκαιο Ανταγωνισμού, 1989 (σελ.9)

⁴ Κορνηλία Δελούκα – Ιγγλέση, *Εισαγωγή στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού*, 1994 (σελ 18)

1.2 Ελεύθερος Ανταγωνισμός

Στην οικονομία της αγοράς, ο Ελεύθερος Ανταγωνισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για την οικονομική πρόοδο, καθώς συνιστά τον συνεκτικό ιστό συγκράτησης των αντιτιθέμενων ατομικών συμφερόντων. Είναι μια αντικειμενική κατάσταση που προϋποθέτει την πολλαπλότητα των οικονομικών φορέων που συμμετέχουν στην αγορά, καθώς και την ισότητα των όρων και ευκαιριών των φορέων αυτών. Επίσης, αποτελεί βασικό κίνητρο για τη βελτίωση των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών και την ευνοϊκή για τον καταναλωτή όρων παροχής πωλήσεων αυτών.

Ο ελεύθερος ανταγωνισμός μπορεί να ορισθεί ως επιδίωξη μιας επιχείρησης να προτιμηθεί κατά τη διαδικασία σύναψης συναλλακτικών σχέσεων έναντι άλλων επιχειρήσεων που δρουν στην ίδια αγορά.⁵ Υγιής ανταγωνισμός στην οικονομία της αγοράς σημαίνει ότι δύο ή περισσότεροι προμηθευτές ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την πώληση των προϊόντων και των υπηρεσιών τους στους πελάτες. Ούτε ο προμηθευτής, ούτε ο καταναλωτής μπορεί μεμονωμένα να επηρεάσει τις τιμές και τις ποσότητες στην αγορά, ενώ αποκλείεται κάθε ενδεχόμενος συντονισμός μεταξύ ομάδων προμηθευτών. Αν κάποιος προμηθευτής προσπαθήσει να επιτύχει, για παράδειγμα, εξαιρετικά υψηλά κέρδη αυξάνοντας την τιμή στην οποία προσφέρει το προϊόν του, σύμφωνα με τη λογική λειτουργίας της αγοράς, παραγκωνίζεται από τους ανταγωνιστές του.

Ο ανταγωνισμός φέρνει τις επιχειρήσεις υπό συνεχή πίεση, ώστε να προσφέρουν τα προϊόντα τους στις καλύτερες δυνατές τιμές, γιατί αν δεν το κάνουν οι καταναλωτές έχουν την επιλογή να τα προμηθευτούν από άλλες επιχειρήσεις. Για το λόγο αυτό, σε μία ελεύθερη αγορά, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να «παίζουν» σε ένα συνεχές ανταγωνιστικό παιχνίδι με τους καταναλωτές. Πολλές φορές όμως, οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν πρακτικές που περιορίζουν τον ανταγωνισμό. Για να διατηρηθεί η εύρυθμη λειτουργία στην αγορά των προϊόντων, σημαντικός είναι ο ρόλος της

⁵ Επιτυγχάνεται έτσι ο βασικός στόχος του Δικαίου του ανταγωνισμού που συνίσταται στη δυνατότητα επιλογής μεταξύ περισσότερων εναλλακτικών λύσεων για τους συναλλασσόμενους και τους καταναλωτές. Βλ. Τζουγανάτος, Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο Δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού (σελ.33)

Πολιτικής του Ανταγωνισμού, που πρέπει να εμποδίσει ή να διορθώσει τις αντί-ανταγωνιστικές συμπεριφορές.

1.3 Μορφές Αγοράς – Είδη Ανταγωνισμού

Υπάρχουν διάφορα κριτήρια με τα οποία διακρίνονται οι μορφές της αγοράς. Ένα κριτήριο είναι το είδος του εμπορεύματος που διακινείται. Για παράδειγμα, ανάλογα με το προϊόν έχουμε αγορά τροφίμων, αγορά ενδυμάτων, αγορά συναλλάγματος κτλ. Ένα άλλο, είναι ο βαθμός ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων ενός κλάδου, που εξαρτάται από τον αριθμό των επιχειρήσεων και από την ομοιογένεια του προϊόντος που παράγουν και διαθέτουν. Με βάση το κριτήριο αυτό, οι κύριες μορφές αγοράς είναι: Ο πλήρης (ή τέλειος) ανταγωνισμός, το μονοπώλιο, και το ολιγοπώλιο. Τόσο ο πλήρης ανταγωνισμός, όσο και το αμιγές μονοπώλιο, αποτελούν ακραίες μορφές αγοράς, που καλύπτουν περιορισμένο αριθμό εκδηλώσεων στην πραγματική οικονομική ζωή.

1.3.1 Μοντέλο Τέλειου Ανταγωνισμού

Η θεωρία του τέλειου ανταγωνισμού αποτελεί το υπόβαθρο της νεοκλασικής θεωρίας της επιχείρησης. Διαμορφώθηκε στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα και γνώρισε έξαρση κυρίως μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, ιδιαίτερα στην Γερμανία, με τους σπουδαιότερους εκπροσώπους της να προέρχονται από τη σχολή του Freiburg ανάμεσα στους οποίους συχνά αναφέρονται οι Jevons, Marshall, Walras, Menger, Clark, Knight κ.α

Το μοντέλο του τέλειου ανταγωνισμού, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το ιδεώδες στην αγορά. Τέλειο ανταγωνισμό έχουμε, όταν στην αγορά υπάρχουν πολλοί πωλητές (πολυπώλιο) και δεν υπάρχουν περιορισμοί, οικονομικοί ή νομικοί, στην είσοδο και έξοδο από την αγορά για οποιονδήποτε θέλει να δραστηριοποιηθεί. Σε ένα τέτοιο μοντέλο ανταγωνισμού, κανείς από τους πωλητές δεν θα μπορεί μεμονωμένα να έχει

επίδραση στις τιμές, επειδή θα υπάρχουν πολλοί πωλητές και μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων που προσφέρουν το ίδιο προϊόν, άρα μία αύξηση των τιμών από έναν πωλητή θα ζημιώσει μόνο τον ίδιο, αφού θα οδηγήσει τους καταναλωτές στους άλλους πωλητές. Στο μοντέλο αυτό λοιπόν, βασικές προϋποθέσεις⁶ αποτελούν :

1. Ο μεγάλος αριθμός οικονομικών μονάδων (επιχειρήσεις, καταναλωτές), ώστε να υπάρχει αποκέντρωση της οικονομικής δύναμης και να μην μπορεί μεμονωμένα καμιά επιχείρηση ή καταναλωτής να επηρεάσει τη λειτουργία της αγοράς.
2. Η ανεμπόδιστη κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής, δηλαδή η είσοδος στην αγορά να είναι για κάθε οικονομική μονάδα ελεύθερη και χωρίς περιορισμούς.
3. Η απόλυτα ορθολογική λειτουργία των οικονομικών μονάδων. Δηλαδή, οι επιχειρήσεις επιδιώκουν την μεγιστοποίηση του κέρδους τους, και οι καταναλωτές επιδιώκουν την μεγιστοποίηση της ωφέλειάς τους.
4. Η απόλυτη γνώση και πληροφόρηση των επιχειρήσεων και των καταναλωτών ως προς τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά. Οι μεν επιχειρήσεις ως προς τα μεγέθη της αγοράς (τιμές, ποιότητα, συνήθειες καταναλωτών κλπ), οι δε καταναλωτές ως προς τις ιδιότητες των προϊόντων, τις πραγματικές τους τιμές, κ.α.
5. Η πλήρης ομοιογένεια των προσφερομένων στην αγορά προϊόντων⁷, και η αυτόνομη και ανεξάρτητη ενέργεια κάθε οικονομικής μονάδας.⁸

Το μοντέλο του Τέλειου Ανταγωνισμού, παρόλο που από πλευράς κοινωνικής ευημερίας αποτελεί την περισσότερο επιθυμητή μορφή αγοράς, δέχτηκε αυστηρή κριτική για κάποιες παραδοχές του που θεωρήθηκαν ως μη ρεαλιστικές. Στην πράξη όντως, το μοντέλο αυτό δεν υπάρχει, αφού πάντα υπάρχουν ατέλειες στην αγορά. Άλλωστε αν θα υπήρχε, η οικονομία θα λειτουργούσε με τόσο ιδανικό τρόπο, που ίσως, δε θα χρειαζόταν καν η παρέμβαση του κράτους στην λειτουργία των αγορών. Παρά ταύτα, θεωρείται ότι η ανάλυση ενός τέτοιου μοντέλου θα μπορούσε να είναι άκρως επιβοηθητική και πρέπει έστω και θεωρητικά να μελετάται, ως μια καλή αρχή για ανάπτυξη και οργάνωσης της αγοράς.

⁶ Γ. Τριανταφυλλάκης, Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού. 2012 Νομική Βιβλιοθήκη, (σελ. 23)

⁷ Ως πλήρως ομοιογενή χαρακτηρίζονται τα προϊόντα στα οποία υπάρχει μεταξύ τους τέλεια σχέση υποκατάστασης.

⁸ Δηλαδή χωρίς συντονισμό με άλλες μονάδες. Άρα και στο μοντέλο του τέλειου ανταγωνισμού, θα πρέπει να απαγορευτεί, όπως είναι απολύτως λογικό, κάθε μορφή σύμπραξης.

1.3.2 Μονοπώλιο

Η κατάσταση στην αγορά, που παρατηρείται ως αντίθετο του ανταγωνισμού, είναι το μονοπώλιο. Μία αγορά χαρακτηρίζεται ως μονοπωλιακή όταν *μόνο μια επιχείρηση δραστηριοποιείται στην αγορά ως πωλητής κάποιου προϊόντος*. Η ύπαρξη μονοπωλίου προϋποθέτει ότι στην αγορά δεν υπάρχουν άλλες ανταγωνιστικές επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν τα ίδια εναλλάξιμα προϊόντα ή στενά υποκατάστατα τους. Αυτό σημαίνει ότι η μονοπωλιακή επιχείρηση, η οποία κατέχει σημαντική δύναμη στην αγορά⁹, έχει και τη δύναμη να αποφασίζει μόνη της και χωρίς απολύτως καμία αντίδραση, για την πολιτική που θα ακολουθήσει στη παραγωγή, τις τιμές, κ.α.¹⁰

Η μονοπωλιακή επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να επηρεάζει την ποσότητα ή την τιμή ενός αγαθού, όπως αυτή θέλει, αφού μπορεί και ελέγχει την αγορά. Συχνά οι μονοπωλιακές επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται τη δύναμή τους και πωλούν τα προϊόντα τους σε υψηλές τιμές που υπερβαίνουν κατά πολύ το κόστος παραγωγής τους. Αυτό ονομάζεται «μονοπωλιακή δύναμη» της επιχείρησης, και η κατάχρηση της αποβαίνει σε βάρος των καταναλωτών. Τέλος, η αντίστοιχη κατάσταση στην αγορά, κατά την οποία υπάρχει μόνο ένας αγοραστής ονομάζεται μονοψώνιο.

1.3.3 Ολιγοπώλιο

Στην περίπτωση που το αγαθό προσφέρεται από μικρό αριθμό προμηθευτών, το φαινόμενο ονομάζεται ολιγοπώλιο. Το ολιγοπώλιο είναι η *πλέον συνηθισμένη μορφή αγοράς στις σύγχρονες καπιταλιστικές οικονομίες*. Τα βασικά χαρακτηριστικά του ολιγοπωλίου είναι τα ακόλουθα:

1. Ύπαρξη περισσότερων από δύο, αλλά σχετικά ολίγων, επιχειρήσεων που παράγουν και/ή προσφέρουν το προϊόν.

⁹ Μονοπωλιακή επιχείρηση χαρακτηρίζεται η επιχείρηση που δεν έχει απλώς υψηλά μερίδια στην αγορά, αλλά αποτελεί την επιχείρηση που κατέχει το 100% του μεριδίου της αγοράς

¹⁰ Miltiades Chacholiades, Μικροοικονομική Ι, 1990 (σελ.371)

2. Η επιχείρηση που παράγει το προϊόν δεν μπορεί να ενεργεί ανεξάρτητα από τις άλλες επιχειρήσεις, καθώς οι ενέργειές της επηρεάζουν την κατάσταση της αγοράς.
3. Υπάρχει συμφωνία μεταξύ των επιχειρήσεων για την τιμή του προϊόντος.
4. Κάθε επιχείρηση επηρεάζεται από τις ενέργειες των άλλων επιχειρήσεων.

Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι δυνατό να δημιουργηθεί ολιγοπώλιο σε ένα κλάδο από τον αθέμιτο ανταγωνισμό και τις ενέργειες ορισμένων επιχειρήσεων που αποβλέπουν στο να αποκλείσουν από την αγορά τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις και με τον τρόπο αυτό να ενισχύσουν τη δύναμή τους. Στις περιπτώσεις αυτές οι επιχειρήσεις που δέχονται την πίεση αναγκάζονται να συγχωνευτούν ή να αποχωρήσουν από τον κλάδο με αποτέλεσμα να περιοριστεί σημαντικά ο αριθμός τους και να δημιουργηθεί ολιγοπώλιο.

Όταν υπάρχει ολιγοπώλιο είναι δύσκολο για νέες επιχειρήσεις να εισέλθουν στον κλάδο, γιατί για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν με επιτυχία τις υπάρχουσες επιχειρήσεις, θα πρέπει να έχουν σχετικά μεγάλο μέγεθος το οποίο προϋποθέτει την ύπαρξη σημαντικών χρηματικών κεφαλαίων. Επιπλέον όταν τα προϊόντα του κλάδου διαφημίζονται ευρέως, οι νέες επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να δαπανήσουν σημαντικά ποσά για να πείσουν το κοινό να αγοράσει τα προϊόντα τους και οι δαπάνες αυτές αποτελούν ένα επιπλέον εμπόδιο στην είσοδό τους.

Οι ολιγοπωλιακοί κλάδοι κυριαρχούνται συνήθως από ένα μικρό αριθμό ισχυρών επιχειρήσεων και υπάρχει σημαντική αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Αν, για παράδειγμα, υπάρχουν τρεις επιχειρήσεις στον κλάδο και η μία μειώσει την τιμή του προϊόντος της, το μερίδιό της στην αγορά θα αυξηθεί, με αποτέλεσμα να μειωθούν τα μερίδια των δύο άλλων. Στην περίπτωση αυτή οι άλλες επιχειρήσεις δε θα παραμείνουν αδρανείς, αλλά θα προβούν και αυτές σε ανάλογη ή μεγαλύτερη μείωση της τιμής, ώστε να επανακτήσουν το μέρος της αγοράς που έχασαν.

1.4 Ιστορική αναδρομή Ευρωπαϊκού Δικαίου Ανταγωνισμού.

1.4.1 Ρίζες Δικαίου Ανταγωνισμού – ΗΠΑ.

Η απαγόρευση της παρεμπόδισης του ελεύθερου ανταγωνισμού, και η αρχή της δημιουργίας της Πολιτικής του Ανταγωνισμού γεννήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής τα τέλη του 19ου αιώνα, με την νομοθεσία που είναι γνωστή ως «αντιμονοπωλιακή» (antitrust law)¹¹ και με κύριο στόχο τον έλεγχο των «trusts», που άρχισαν εκείνη τη χρονική περίοδο να δημιουργούνται έντονα στις ΗΠΑ.

Η επέκταση των σιδηροδρόμων, της βιομηχανίας και του εμπορίου επέτρεψε σε μερικούς επιχειρηματίες να αποκτήσουν τεράστιες περιουσίες, χρησιμοποιώντας πρακτικές με τις οποίες αποσκοπούσαν να παγιώσουν τα μονοπώλια τους.¹² Χαρακτηριστικό αποτελεί το παράδειγμα του επιχειρηματία Τζον Ντ. Ροκφέλερ, ο οποίος το 1870 ίδρυσε τη Standard Oil Company, και αφού εξάλειψε τους ανταγωνιστές του στο Κλήβελαντ, αποπειράθηκε να μονοπωλήσει τη μεταφορά και τη λιανική πώληση του πετρελαίου και των πετρελαιοειδών στις ΗΠΑ. Μέχρι το 1882 είχε καταφέρει να δημιουργήσει ένα μεγάλο μονοπώλιο, ενώ μέχρι το 1890 η Standard Oil έλεγχε το 88% του διυλισμένου πετρελαίου στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.¹³

Σύντομα τα παράπονα των καταναλωτών, των παραγωγών και των μικρών επιχειρήσεων έκαναν έντονα την εμφάνισή τους, επηρεάζοντας τη στάση των πολιτικών σε ότι αφορούσε το ρόλο του κράτους στη ρύθμιση των μονοπωλίων, με

¹¹ Τα «trusts» αποτελούν έναν ιδιαίτερο τύπο οικονομικής ένωσης επιχειρήσεων. Προέρχονται από συγχώνευση υφιστάμενων ήδη επιχειρήσεων που τελούν είτε υπό οριζόντια, είτε υπό κάθετη διάταξη μεταξύ τους, είτε ακόμη και με συμπληρωματική. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι οι συγχωνευόμενες επιχειρήσεις χάνουν την αυτοτέλειά τους, (νομική ύπαρξή τους), καθώς και την αυτόνομη διοίκησή τους. Έτσι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις αυτών μεταφέρονται στη προκύπτουσα νέα επιχείρηση λεγόμενη trust .

¹² Η επανάσταση στο χώρο των μεταφορών και της επικοινωνίας με τη κατασκευή σιδηροδρόμων και γραμμών τηλεγράφου, βοήθησε στο σχηματισμό μιας μεγάλης ενιαίας αγοράς, με τις τιμές όμως να βρίσκονται σε χαμηλά κι ασταθή επίπεδα. Προκειμένου να μπορέσουν να ανταποκριθούν οι εταιρίες σε αυτή την αστάθεια που επικρατούσε στην αγορά, κατέφυγαν σε μεταξύ τους συμφωνίες προκειμένου να διατηρήσουν υψηλά τις τιμές, οργανώνοντας οικονομικές ενώσεις επιχειρήσεων στην αγορά.

¹³ "Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty (2013) Daron Acemoglu - James A. Robinson (σελ.337)

την νομοθετική παρέμβαση να καθίσταται πλέον αναγκαία. Ο πρώτος, από τους σχετικούς νόμους, ο επονομαζόμενος Νόμος του Sherman (Sherman Act), εκδόθηκε το 1890 και αποτέλεσε το βασικό νόμο στο αμερικανικό Δίκαιο κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού. Ένα από τα αποτελέσματα του «Sherman Act», ήταν η διάλυση της Standard Oil Company το 1911, η οποία μέχρι τότε έλεγχε πάνω από 30 επιχειρήσεις. Έκτοτε εκδόθηκαν και άλλοι νόμοι όπου ο ένας τροποποιούσε, συμπλήρωνε ή αναιρούσε τον άλλον, μέχρι το Δίκαιο Ανταγωνισμού των ΗΠΑ και η σχετική με αυτόν νομοθεσία να λάβει τη τελική της μορφή.¹⁴

1.4.2. Η πρώτη εμφάνιση του Δικαίου Ανταγωνισμού στον ευρωπαϊκό χώρο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί μια από τις σημαντικότερες δυνάμεις που δραστηριοποιούνται στο παγκόσμιο οικονομικό στερέωμα. Βασικό μέλημα της είναι να αναπτύξει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που θα της παρέχουν τη δυνατότητα να ανταγωνίζεται επιτυχώς, σε παγκόσμιο επίπεδο, τις άλλες μεγάλες οικονομικές δυνάμεις.

Οι Συνθήκες της Ε.Ο.Κ. αναγνώρισαν ως μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις, τη διασφάλιση ενός καθεστώτος ελεύθερου ανταγωνισμού, προκειμένου να μπορέσει να οδηγηθεί η Ένωση στο δρόμο της προόδου, της ανάπτυξης και της επιτυχίας. «Ο ανταγωνισμός είναι το καλύτερο κίνητρο οικονομικής δραστηριότητας αφού εγγυάται τη μεγαλύτερη δυνατή ελευθερία για κάθε επιχειρηματική δράση» σημείωνε, με αρκετή δόση υπερβολής, η Επιτροπή στη πρώτη έκθεση για τη κοινοτική Πολιτική του Ανταγωνισμού.¹⁵ Βέβαιο είναι πάντως, ότι ο ελεύθερος ανταγωνισμός των επιχειρήσεων αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για την επίτευξη της οικονομικής ολοκλήρωσης, τη συνεχή οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

¹⁴ Οι νόμοι για το Δίκαιο Ανταγωνισμού των Η.Π.Α. κατά τη σχετική συνήθεια στη νομοθετική πρακτική των Η.Π.Α. πήραν τα ονόματά τους από τα ονόματα των εισηγητών τους στο Αμερικανικό Κογκρέσο. Τέτοιοι νόμοι π.χ. είναι: Ο Νόμος για την Ομοσπονδιακή Επιτροπή του Εμπορίου (Federal Trade Commission Act, 1914), ο Αντιμονοπωλιακός Νόμος του Κλέυτον (Clayton Antitrust Act, 1914), ο Νόμος των Ρόμπινσον και Πάτμαν (Robinson – Patman, 1936) κ.α.

¹⁵ Βλ. Δ. Παπαγιάννης, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Έκδοση 2011, (σελ. 532)

Στην Ευρώπη ανάλογη νομοθεσία σχετικά με τον ανταγωνισμό παρατηρήθηκε ήδη από τη Συνθήκη των Παρισίων του 1951 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα. Πιο συγκεκριμένα, απαγόρευε τις πρακτικές που θα μπορούσαν να περιορίσουν τον ανταγωνισμό ανάμεσα στα κράτη-μέλη¹⁶. Κάποιες από τις βασικές αρχές του σημερινού Δικαίου ανταγωνισμού της Ε.Ε. έχουν τις ρίζες τους σε κάποια άρθρα αυτής της Συνθήκης.¹⁷ Επίσης, ανάλογες διατάξεις σχετικά με τον ανταγωνισμό εκδόθηκαν το έτος 1956 στην εθνική νομοθεσία της Γερμανίας¹⁸, καθώς και το 1958 με διάταγμα στη Γαλλία.¹⁹

Η Συνθήκη της Ρώμης του 1957, ιδρυτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επαναλαμβάνει τους κανόνες, οι οποίοι πλέον αφορούν όλες τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εντός της Ένωσης²⁰. Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997, τα μέτρα της Πολιτικής του Ανταγωνισμού περιέχονται στα Άρθρα 81 και 82, τα οποία και αντικατέστησαν τα Άρθρα 85-86 της Συνθήκης της Ρώμης. Αυτά μαζί με τη Ρύθμιση Κανονισμού για τις Συγχωνεύσεις αποτελούν τον βασικό κορμό του Δικαίου ανταγωνισμού της ΕΕ, όπου το Άρθρο 81 αναφέρεται κυρίως στις Συμπράξεις μεταξύ επιχειρήσεων ενώ το Άρθρο 82 αναφέρεται στην Κατάχρηση δεσπόζουσας Θέσης. Τέλος, με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας του 2009, το Δίκαιο του ανταγωνισμού οργανώνεται στα άρθρα 101-109, στο Τρίτο Μέρος, υπό το κεφάλαιο 1 του Τίτλου 7 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.4.3 Ευρωπαϊκό Δίκαιο Ανταγωνισμού : Πρωτογενές και Παράγωγο Δίκαιο.

Το Δίκαιο του Ανταγωνισμού αποτελεί, τον βασικότερο ίσως, πυλώνα ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς. Επιδιώκει την επίτευξη υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των

¹⁶ Συνθ.ΕΚΑΧ -Άρθρα 4, 5, 65, 66.

¹⁷ Πιο συγκεκριμένα: Το Άρθρο 65 απαγόρευε τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων που τείνουν άμεσα ή έμμεσα στον περιορισμό ή στη διαστρέβλωση του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά. Το Άρθρο 66 αναφέρονταν στην κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης από επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν την θέση τους για την επιδίωξη στόχων που είναι αντίθετοι με αυτούς της Συνθήκης.

¹⁸ Νόμος κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού 1956(Gesetz gegen wettbewerbsbeschränkungen)

¹⁹ Διάταγμα της 24^{ης} Ιουνίου 1958 (Άρθρο 59)

²⁰ Η απαγόρευση των περιορισμών του ελεύθερου ανταγωνισμού ρυθμίστηκε στα άρθρα 85 έως 94, με κυριότερα όμως από αυτά τα άρθρα 85 (απαγόρευση συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων) και 86 (αναφέρονταν στην κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης).

επιχειρήσεων, τόσο προς όφελός τους, όσο και προς όφελος των καταναλωτών, και αποτελεί κύριο εργαλείο για την επίτευξη της κοινοτικής ολοκλήρωσης μέσω μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς. Ο κοινοτικός ρόλος της Πολιτικής του Ανταγωνισμού διευρύνθηκε ακόμα περισσότερο μετά την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς που έγινε πραγματικότητα, τυπικά τουλάχιστον, το 1992 με τη Συνθήκη του Maastricht. Πραγματική ωφέλεια από την εσωτερική αγορά μπορούσε να υπάρξει μόνο εφόσον θα εξαλείφονταν πλήρως οι εναπομένοντες φραγμοί, κυρίως στο εμπόριο, πράγμα που μόνο υπό το καθεστώς ανόθευτου ανταγωνισμού θα μπορούσε να επιτευχθεί.²¹

Το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού είναι ένα σύνολο πρωτογενούς και παράγωγου δικαίου. Πρωτογενές²², καθώς το κεφάλαιο 1 του Τίτλου VII της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) περιλαμβάνει τους θεμελιώδεις κανόνες ανταγωνισμού (άρθρα 101-109 ΣΛΕΕ, πρώην 81-89 ΣυνθΕΚ, και αρχικά 85-94 ΣυνθΕΟΚ). Το πρωτογενές, και άμεσης ισχύος, δίκαιο συμπληρώνεται από ένα μεγάλο σώμα παράγωγου δικαίου²³, ήτοι με Κανονισμούς, οι σημαντικότεροι εκ των οποίων είναι :

- Ο Κανονισμός (ΕΚ) 19/65 περί εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ σε κατηγορίες συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών.
- Ο Κανονισμός (ΕΚ) 773/2004 σχετικά με την διεξαγωγή από την Επιτροπή των διαδικασιών δυνάμει των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ.
- Ο Κανονισμός (ΕΚ) 139/2004 για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων.

²¹ Κορνηλία Δελούκα – Ιγγλέση , Εισαγωγή στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού, 1994 (σελ 24)

²² Πρωτογενές δίκαιο : Είναι γνωστό και ως πρωτογενής πηγή, αποτελεί το σημαντικότερο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Ευρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας της ευρωπαϊκής νομικής τάξης. Στο πρωτογενές δίκαιο εντάσσονται οι αρχικές ιδρυτικές συνθήκες (ΕΚΑΧ,ΕΟΚ,ΕΚΑΕ) και όλες οι συμπληρωματικές Συνθήκες που ακολουθούν τις ιδρυτικές. Περιλαμβάνει τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα πρωτόκολλα και τα παραρτήματα που προσαρτώνται σε αυτές , καθώς και ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης στο πρωτογενές δίκαιο εντάσσονται οι Συνθήκες Προσχώρησης κρατών μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση , και μία σειρά δηλώσεων από τα συμβαλλόμενα μέρη. Βλ. Παπαγιάννης , Ευρωπαϊκό Δίκαιο , Έκδοση 2011 , (σελ.261.)

²³ Παράγωγο δίκαιο : Είναι οι κανόνες δικαίου που εκδίδουν τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και περιέχονται κατά βάση σε Κανονισμούς, Οδηγίες και Αποφάσεις, Συστάσεις και γνώμες. Αποτελούν κανόνες που προκύπτουν από την δικαιοπαραγωγική δραστηριότητα των οργάνων της Ένωσης σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία (Βλ. Δ. Παπαγιάννης , Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Έκδοση 2011,σελ.263)

- Ο Κανονισμός (ΕΚ) 772/2004 για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ 3 ΣυνθΕΚ σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνών μεταξύ τεχνολογίας.
- Ο Κανονισμός (ΕΚ) 330/2010 για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ σε ορισμένης κατηγορίας κάθετων συμφωνών και εναρμονισμένων πρακτικών.
- Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού προβλεπόμενων στα άρθρα 101 ΣΛΕΕ (πρώην 81 ΣΕΚ) και 102 ΣΛΕΕ (πρώην 82 ΣΕΚ).

Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου

Ο πιο σημαντικός Κανονισμός, σχετικά με το δίκαιο του ανταγωνισμού, που αποτέλεσε τον ακρογωνιαίο λίθο εκσυγχρονισμού των κανόνων και διαδικασιών εφαρμογής της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας, είναι ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού προβλεπόμενων στα άρθρα 101 ΣΛΕΕ (πρώην 81 ΣΕΚ) και 102 ΣΛΕΕ (πρώην 82 ΣΕΚ).

Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 αντικατέστησε τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 17/62, ο οποίος εφαρμόστηκε για σαράντα και πλέον έτη²⁴. Το 1962, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιδιώκοντας την ομοιόμορφη εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού στο σύνολο των κρατών μελών της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς, θέσπισε τον κανονισμό 17/62 «για την εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης». Για τα μόλις έξι κράτη – μέλη της ΕΟΚ, ο εν λόγω Κανονισμός θεωρείτο ότι δημιουργούσε ένα πρόσφορο σύστημα, καθώς οι εφαρμογές των διατάξεων περί ανταγωνισμού, και κυρίως οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων ήταν πιο περιορισμένες. Εν όψει όμως της διεύρυνσης της Κοινότητας²⁵, κρίθηκε απαραίτητο ο εκσυγχρονισμός του, και κυρίως η απλούστευσή του. Στις 27 Σεπτεμβρίου του 2001, το Συμβούλιο της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη την πρόταση της Επιτροπής²⁶, τη γνώμη του Ευρωπαϊκού

²⁴ Ο κανονισμός 17/1962 ίσχυσε για περίπου τέσσερις δεκαετίες (13.03.1963 έως 01.05.2004). Η επιλογή από τον κοινοτικό νομοθέτη της νομικής μορφής του κανονισμού, αντί της οδηγίας, οφείλεται φυσικά στην επιτευχθείσα δεσμευτικότητα του για όλα τα μέρη του και για την αμεσότητα της εφαρμογής του, που θα εξασφάλιζε την επιδιωχθείσα ενιαία εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού. (Βλ. Λ.Κοτσίρης, Δίκαιο Ανταγωνισμού, Αθέμιτου και Ελεύθερου, 2000, σελ 381)

²⁵ Την 1η Μαΐου του 2004 η Κοινότητα διευρύνθηκε κατά 10 ακόμα κράτη – μέλη (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία, Τσεχία, Ουγγαρία, Μάλτα και Κύπρο)

²⁶ ΕΕ/С 365 Ε/28 της 19.12.2000, (σελ. 284). Ευρωπαϊκή Επιτροπή για Πρόταση Κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης και με την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1017/68, (ΕΟΚ) αριθ.

Κοινοβουλίου²⁷, και τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής²⁸, θεσπίζει τελικώς τον Κανονισμό 1/2003.

Το νέο καθεστώς εφαρμογής των αντιμονοπωλιακών διαδικασιών, που τέθηκε σε εφαρμογή με τον εν λόγω Κανονισμό, έχει ως στόχο να διασφαλίσει την αποτελεσματικότερη τήρηση των κανόνων περί ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς το συμφέρον των καταναλωτών και των επιχειρήσεων, μειώνοντας τις γραφειοκρατικές διαδικασίες που επιβαρύνουν τις επιχειρήσεις που ασκούν τις δραστηριότητές τους στην Ευρώπη. Ο Κανονισμός αυτός, βασιζόμενος στην αποκεντρωμένη εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού και στην ενίσχυση του εκ των υστέρων ελέγχου, επιτρέπει την ελάφρυνση του διοικητικού φόρτου της Επιτροπής,²⁹ δίνοντάς της τη δυνατότητα να επικεντρώσει το έργο της στην καταστολή των πλέον σοβαρών παραβάσεων σε θέματα ανταγωνισμού. Ενισχύει επίσης το ρόλο των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού και των Εθνικών Δικαστηρίων κατά τη θέση σε εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού της ΕΕ, εγγυώμενος ταυτόχρονα την αποτελεσματική και ομοιόμορφη εφαρμογή του.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι τα εξής :

Η εγκατάλειψη του συστήματος της προηγούμενης γνωστοποίησης στην Επιτροπή.

Η κατάργηση της πρακτικής σύμφωνα με την οποία κοινοποιούνται συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων στην Επιτροπή, της αφήνει περιθώρια ώστε να αφιερώνει τον χρόνο και τους πόρους της, στο σημαντικό αγώνα κατά των συμπράξεων και άλλων

2988/74, (ΕΟΚ) αριθ. 4056/86 και (ΕΟΚ) αριθ. 3975/87 (Κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης")

²⁷ ΕΕ/ C 72 Ε της 21.3.2002, (σελ. 305) *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο* για Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης και με την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1017/68, (ΕΟΚ) αριθ. 2988/74, (ΕΟΚ) αριθ. 4056/86 και (ΕΟΚ) αριθ. 3975/87 (Κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης)

²⁸ ΕΕ/ C 155/14 της 29.5.2001, (σελ. 73) Γνωμοδότηση της *Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής* για την "Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης και με την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1017/68, (ΕΟΚ) αριθ. 2988/74, (ΕΟΚ) αριθ. 4056/86 και (ΕΟΚ) αριθ. 3975/87 (Κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 της συνθήκης)

²⁹ Ο προϊσχύσας Κανονισμός θέσπιζε ένα κεντρικό προληπτικό σύστημα ελέγχου από την Επιτροπή, των συμπράξεων που μπορούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή, έπειτα από κοινοποίηση προς αυτήν, των συμφωνιών που δεν μπορούσαν να τύχουν αυτόματης απαλλαγής, είχε την αποκλειστική αρμοδιότητα να ελέγχει κατά πόσο οι επίμαχες συμφωνίες πληρούσαν τους όρους του άρθρου 81 § 3 ΣΕΚ (πλέον άρθρο 101 ΣΛΕΕ), ώστε να τύχουν εξαιρέσεως από την εφαρμογή των απαγορευτικών περί ανταγωνισμού κανόνων.

σοβαρών παραβιάσεων των αντιμονοπωλιακών κανόνων. Έτσι, με τη μεταρρύθμιση αυτή πραγματοποιείται, αφενός η μετάβαση από ένα κεντρικό σύστημα χορήγησης άδειας από την Επιτροπή, σε ένα σύστημα νόμιμης εξαίρεσης το οποίο βασίζεται στην αποκεντρωμένη εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της ΕΕ και στην ενίσχυση του εκ των υστέρων ελέγχου, και αφετέρου η αύξηση του ρόλου των εθνικών αρχών και δικαστηρίων ανταγωνισμού κατά την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού της ΕΕ.

Η στενή συνεργασία μεταξύ Επιτροπής και Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού

Στο πλαίσιο του ισχύοντος Κανονισμού, οι εξουσίες των εθνικών και ενωσιακών Θεσμών για την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού τέθηκαν επί νέας βάσης, περισσότερο σύμφωνης με την αρχή της επικουρικότητας συγκριτικά με το παλαιό καθεστώς.³⁰ Η εξουσιοδότηση των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού και των δικαστηρίων να εφαρμόζουν τους αντιμονοπωλιακούς κανόνες της ΕΕ στο σύνολό τους, αποτελεί ουσιαστική αλλαγή, έτσι ώστε να υπάρχουν πολλαπλοί φορείς εφαρμογής της νομοθεσίας και επομένως ευρύτερη εφαρμογή των κοινοτικών αντιμονοπωλιακών κανόνων.

Οι αρμόδιες για τον ανταγωνισμό Εθνικές Αρχές και τα Εθνικά Δικαστήρια καθίστανται ακόμα περισσότερο υπεύθυνα για την μεγαλύτερη μέριμνα της τήρησης των κανόνων ανταγωνισμού της ΕΕ, εξασφαλίζοντας αμοιβαίο συντονισμό στη δράση τους. Για να διευκολυνθεί αυτό, θα πρέπει να προωθείται η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων θεσμικών οργάνων.

Με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1/2003, και προκειμένου να διευκολυνθούν οι ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων για τον ανταγωνισμό Αρχών στην Ευρώπη, καθιερώθηκε ένα σύστημα παράλληλων αρμοδιοτήτων, βάσει του οποίου η Επιτροπή και οι Αρχές Ανταγωνισμού των κρατών μελών δύνανται να εφαρμόζουν ορθότερα το δικαίου του ανταγωνισμού της ΕΕ. Οι Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού και η Επιτροπή συναποτελούν ένα δίκτυο Δημόσιων Αρχών, ενεργούν προς χάριν του

³⁰ Η αρχή της επικουρικότητας έχει θεμελιώδη σημασία για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και πιο συγκεκριμένα για την λήψη αποφάσεων στην ΕΕ. Χάρη σε αυτήν καθορίζεται πότε η ΕΕ είναι αρμόδια να νομοθετεί, και συμβάλλει ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται όσο το δυνατόν εγγύτερα στον πολίτη. (Άρθρο 5, παρ.3, Πρωτόκολλο (αριθ. 2) σχετικά με την εφαρμογή των αρχών της επικουρικότητας της αναλογικότητας, ΣΛΕΕ)

δημόσιου συμφέροντος και συνεργάζονται στενά με στόχο την προώθηση του ανταγωνισμού. Το δίκτυο αυτό αποτελεί το «Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού» (ΕΔΑ). Στα πλαίσια του εν λόγω δικτύου δύναται να διενεργούνται οι ανταλλαγές, ακόμα και άκρως εμπιστευτικών πληροφοριών, οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν στην καταστολή των παραβιάσεων των κανόνων ανταγωνισμού³¹.

1.5 Πολιτική Ανταγωνισμού

Η Πολιτική Ανταγωνισμού ανήκει στους τομείς αποκλειστικής ευθύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης³², και είναι καθοριστικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξή της και την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς. Εξασφαλίζει ότι ο ανταγωνισμός δε νοθεύεται, μεριμνώντας ώστε να υπάρχει ισότητα μεταξύ των ανταγωνιστών, να αποτρέπονται στρεβλώσεις που εμποδίζουν τον υγιή ανταγωνισμό, και να διατηρείται η ομαλή λειτουργία της αγοράς.

1.5.1 Στόχοι Πολιτικής Ανταγωνισμού

Η Πολιτική του Ανταγωνισμού αποτελεί ένα σύνολο κανόνων που έχει διάφορους σκοπούς, με κύριο και απώτερο όμως πάντα σκοπό της, την προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Αναλυτικότερα η Πολιτική του Ανταγωνισμού, στοχεύει³³ :

- **Χαμηλές τιμές για όλους** : Στις αγορές που λειτουργεί ορθά ο ανταγωνισμός, οι τιμές πέφτουν, και αυτό διότι η προσφορά καλύτερων τιμών είναι ευκολότερος τρόπος για να αυξήσει μια επιχείρηση το μερίδιο αγοράς της και να προσελκύσει τους καταναλωτές. Οι χαμηλές τιμές λοιπόν στην αγορά,

³¹ ΕΕ/С 101 της 27/04/2004 (σελ 43-53) Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη συνεργασία στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Αρχών Ανταγωνισμού.

³² Όταν οι Συνθήκες απονέμουν στην Ένωση αποκλειστική αρμοδιότητα σε συγκεκριμένο τομέα, μόνον η Ένωση δύναται να νομοθετεί και να εκδίδει νομικά δεσμευτικές πράξεις, ενώ τα κράτη μέλη έχουν την εν λόγω δυνατότητα μόνο εάν εξουσιοδοτούνται προς τούτο από την Ένωση ή μόνο για να εφαρμόσουν τις πράξεις της Ένωσης. (Άρθρο 2,παρ 1.ΣΛΕΕ). Η Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στους τομείς : θέσπισης των κανόνων ανταγωνισμού, νομισματικής πολιτικής για τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ, διατήρησης των βιολογικών πόρων της θάλασσας στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής, κοινής εμπορικής πολιτικής και τελωνειακής Ένωσης. (Άρθρο 3,παρ 1. ΣΛΕΕ)

³³ http://ec.europa.eu/competition/consumers/why_el.html

ευνοούν τους καταναλωτές, και παράλληλα ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να παράγουν, τονώνοντας έτσι την οικονομία γενικότερα.

- **Καλύτερη ποιότητα** : Σε μια ανταγωνιστική αγορά, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να βελτιώσουν την ποιότητα των αγαθών και των υπηρεσιών που πωλούν, ώστε να αυξήσουν το μερίδιό τους στην αγορά. Η ποιότητα μπορεί να έχει διάφορες έννοιες, όπως: φιλικότερες και καλύτερες υπηρεσίες, προϊόντα που διαρκούν περισσότερο ή λειτουργούν καλύτερα, καλύτερη εξυπηρέτηση μετά την πώληση ή τεχνική υποστήριξη, κ.α.
- **Μεγαλύτερη επιλογή** : Επίσης, ο ανταγωνισμός ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να διαφοροποιήσουν τα προϊόντα τους από τα υπόλοιπα της αγοράς. Το γεγονός αυτό οδηγεί σε μεγαλύτερες δυνατότητες επιλογής και οι καταναλωτές μπορούν να επιλέγουν το προϊόν που προσφέρει την σωστή σχέση μεταξύ τιμής και ποιότητας γι' αυτούς.
- **Καινοτομία** : Οι επιχειρήσεις πρέπει να καινοτομούν όσον αφορά το είδος και τον σχεδιασμό του προϊόντος, τις τεχνικές παραγωγής, τις παρεχόμενες υπηρεσίες κ.λ.π. για να μπορούν να παρέχουν μεγαλύτερη επιλογή, να παράγουν καλύτερα προϊόντα και να προσελκύουν περισσότερους πελάτες.
- **Ισχυρότεροι ανταγωνιστές στις διεθνείς αγορές** : Ο ανταγωνισμός στο εσωτερικό της ΕΕ βοηθά τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να είναι ισχυρότερες τόσο εντός όσο και εκτός Ένωσης, και να είναι ανταγωνιστικότερες ώστε να επιβιώνουν σε συνθήκες παγκόσμιου ανταγωνισμού.

1.5.2 Οι βασικοί κανόνες της Πολιτικής Ανταγωνισμού.

Οι κανόνες ανταγωνισμού διακρίνονται σε δύο τμήματα, το πρώτο (άρθρα 101-106 ΣΛΕΕ) αποτελείται από τους κανόνες που εφαρμόζονται στις επιχειρήσεις, και το δεύτερο (άρθρα 107-109 ΣΛΕΕ) το οποίο αφορά τις κρατικές ενισχύσεις.

Οι πλέον σημαντικοί κανόνες ανταγωνισμού εφαρμοστέοι στις επιχειρήσεις είναι:

- Η απαγόρευση όλων των συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων, όλων των αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που

δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών (άρθρο 101 ΣΛΕΕ).

- Η απαγόρευση καταχρηστικής εκμετάλλευσης από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της εσωτερικής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της (άρθρο 102 ΣΛΕΕ).

Κεφάλαιο 2 : ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.

2.1 Δομή του Κανόνα (άρθρο 102 ΣΛΕΕ): Κατάχρηση Δεσπόζουσας θέσης.

Με τη διάταξη του άρθρου 102 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, ρυθμίζεται και ελέγχεται η συμπεριφορά των δεσποζουσών επιχειρήσεων, που τείνει να αποδυναμώσει ή να περιορίσει τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Πρέπει να επισημανθεί ότι το άρθρο δεν απαγορεύει την απόκτηση μιας δεσπόζουσας θέσης αλλά μόνον την καταχρηστική εκμετάλλευσή της, αφήνει όμως πολλά σκοτεινά σημεία, τα οποία έχουν «φωτίσει» διάφορες αποφάσεις της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

Με τον τρόπο αυτό, επιχειρείται να γίνει διάκριση του ικανού και σωστού επιχειρούντα στην αγορά, από τον επιχειρούντα ο οποίος εκμεταλλεύεται καταχρηστικά την ισχυρή θέση που κατέχει σε αυτή. Όπως πολύ εύστοχα αναφέρει ο Γρηγόρης – Ευάγγελος Καλαβρός στο «Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού» δεν θα μπορούσε κανένας να κατηγορήσει τον Σουμάχερ διότι μονοπωλούσε την πρώτη θέση στην Φόρμουλα Ι, ο οποίος με την σειρά του «δεν θα οδηγούσε γρήγορα αν δεν είχε στόχο να ξεπεράσει τους υπόλοιπους οδηγούς που αγωνίζονται μαζί του και να τερματίσει πρώτος, αποκομίζοντας όλα τα σχετικά οφέλη από αυτή την διάκριση». Όμως, ο Σουμάχερ θα ήταν υπόλογος εάν χρησιμοποιούσε αθέμιτα μέσα, αν δηλαδή παραδείγματος χάριν, νόθευε τα καύσιμα στον κινητήρα του οχήματός του με στόχο τη νίκη του σε κάθε αγώνα.³⁴

Σύμφωνα με το άρθρο 102 της ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 82 ΣΕΚ, και αρχικά άρθρο 86 ΣυνθΕΟΚ) :

Είναι ασυμβίβαστη με την εσωτερική αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική

³⁴ Ε. Καλαβρός «Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού», 2003, Εκδόσεις Σάκκουλας.

εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της εσωτερικής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της. Η κατάχρηση αυτή δύναται να συνίσταται ιδίως:

α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεων ή άλλων όρων συναλλαγής,

β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διάθεσης ή της τεχνολογικής ανάπτυξης επί ζημία των καταναλωτών,

γ) στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδύναμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό,

δ) στην εξάρτηση της σύναψης συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, πρόσθετων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

2.2 Βασικές έννοιες.

Αυτό στο οποίο στοχεύει το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, είναι η καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης. Η εφαρμογή του άρθρου, και η θεμελίωση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης θα πρέπει να εξαχθεί από τα πραγματικά δεδομένα μιας υπόθεσης, και έπειτα από ανάλυση τριών κυρίως σταδίων:

(α) Την ανάλυση των σχετικών αγορών, στις οποίες λαμβάνει χώρα η ελεγχόμενη συμπεριφορά.

(β) Την έρευνα και απόδειξη ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης της ή των ελεγχόμενων επιχειρήσεων

(γ) Την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης.

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, και στην ύπαρξη και κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, είναι απαραίτητη η διευκρίνηση ορισμένων βασικών εννοιών, οι οποίες θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε ουσιαστικότερα την διάταξη

του άρθρου. Η ανάλυση όρων όπως «επιχείρηση» και «σχετική αγορά», είναι πρωτεύουσας σημασίας, καθώς αποτελούν θεμελιώδεις όρους στο πλαίσιο των διατάξεων όχι μόνο του συγκεκριμένου άρθρου, αλλά γενικότερα του Δικαίου Ανταγωνισμού.

2.2.1 Έννοια της «επιχείρησης»

Η έννοια της επιχείρησης, δεν ορίζεται ρητά στο δίκαιο του ανταγωνισμού. Ένας πολύ γενικός ορισμός που χρησιμοποιείται για την έννοια της επιχείρησης είναι : *«Κάθε οντότητα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που την διέπει και τον τρόπο χρηματοδότησής της»*.³⁵

Κρίσιμα στοιχεία που χαρακτηρίζουν μια οντότητα ως επιχείρηση είναι :

1. Η προσφορά προϊόντων ή υπηρεσιών σε μια συγκεκριμένη αγορά.
2. Η ανάληψη του οικονομικού κινδύνου από τη δράση της.
3. Η αποκόμιση κέρδους από τις δραστηριότητές της.

Τόσο η θεωρία, όσο και η νομολογία συμφωνούν ότι στην έννοια της επιχείρησης εμπίπτουν τόσο ατομικές επιχειρήσεις, όσο και μεγάλες εταιρείες με ή χωρίς νομική προσωπικότητα του αστικού, εμπορικού, ή οποιουδήποτε άλλου κλάδου του δικαίου, ημεδαπές ή αλλοδαπές³⁶.

Ο όρος επιχείρηση λοιπόν, αποτελεί μια πολύ πλατιά έννοια όπου όλοι πρέπει να δρουν σύμφωνα με τους κανόνες του ανταγωνισμού. Δεν αναφέρεται δηλαδή μόνο σε έμπορους ή σε μεγάλες εταιρίες, αλλά αποτελεί μια έννοια που περιλαμβάνει από την μικρή ατομική επιχείρηση (πχ το περίπτερο της γειτονιάς) μέχρι και έναν μεγάλο όμιλο ή μια μεγάλη ένωση επιχειρήσεων. Επομένως, δεν έχει καμία σημασία το

³⁵ Ως οντότητα θα μπορούσε να νοηθεί ένα σύνολο ανθρώπων και αγαθών που είναι ταγμένο και δραστηριοποιείται στην εξυπηρέτηση ενός ορισμένου σκοπού. Ως οικονομική δραστηριότητα νοείται κάθε προσφορά αγαθών ή υπηρεσιών σε μια δεδομένη αγορά, και ως υπηρεσίες θεωρούνται οι κάθε είδους παροχές έναντι αμοιβής κατά τις βιομηχανικές, βιοτεχνικές ή εμπορικές συναλλαγές ή κάθε δραστηριότητα ελεύθερων επαγγελματιών. (άρθρο 57 ΣΛΕΕ)

³⁶ Καλαβρός, Παραδόσεις Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου, II/2 Δίκαιο Ανταγωνισμού, 1989. (σελ. 54)

νομικό καθεστώς, το υποκείμενο (χαρακτήρας της επιχείρησης) αλλά και το μέγεθος της. Φυσικά η επιλογή του όρου αυτού με τόσο ευρύ φάσμα δεν ήταν τυχαία, καθώς αποσκοπεί στο να μην αφήνει περιθώρια να αποφεύγει κανένας την υποβολή του στη νομοθεσία με διάφορα νομικά «τερτίπια».

Ένα πρόσθετο σημείο που παρουσιάζει ενδιαφέρον αναφορικά με την έννοια της επιχείρησης, στο πλαίσιο του ελέγχου κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης, είναι το κατά πόσο νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή νομικά πρόσωπα με στενό σύνδεσμο με το δημόσιο εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 102 ΣΛΕΕ. Μια φαινομενική διαφυγή από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 102 ΣΛΕΕ θα μπορούσε να συνιστά η διάταξη του άρθρου 106 παρ 2 ΣΛΕΕ η οποία ορίζει : «Δημόσιες επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (ύδατος, ενέργειας, μεταφορών, τηλεπικοινωνιών κλπ) ή που έχουν χαρακτήρα δημοσιονομικού μονοπωλίου υπόκεινται στους κανόνες ανταγωνισμού της Συνθήκης, κατά το μέτρο που η εφαρμογή τους δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί»

Βέβαια, η διάταξη του άρθρου αυτού, σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται την πλήρη απαλλαγή των εν λόγω δημοσίων επιχειρήσεων από των έλεγχο των διατάξεων που νοθεύουν τον ανταγωνισμό ώστε να μην επηρεάζεται η ανάπτυξη των συναλλαγών σε βαθμό αντίθετο προς το συμφέρον της Ένωσης.

Αξιοσημείωτες επίσης αποτελούν, οι περιπτώσεις όπου το ΔΕΕ εφάρμοσε συνδυαστικά τα άρθρα 102 και 106 ΣΛΕΕ στον έλεγχο της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης. Στην απόφαση ΜΟΤΟΕ³⁷ (Μοτοσικλετιστική Ομοσπονδία Ελλάδος ΝΠΙΔ), το νομικό πρόσωπο, με ειδικό εκ του νόμου δικαίωμα, παράσχει τη σύμφωνη γνώμη προκειμένου το Ελληνικό Δημόσιο να χορηγήσει άδεια για τη διενέργεια αγώνων μοτοσικλέτας, χωρίς η γνώμη του αυτή να υπόκειται σε περιορισμούς, δεσμεύσεις και έλεγχο. Όμως έχει και παράλληλη άσκηση δραστηριοτήτων, όπως η διοργάνωση αγώνων και η σύναψη, στο πλαίσιο αυτό, συμβάσεων χορηγιών, διαφημίσεων και ασφαλίσεων, αρμοδιότητες οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 102 ΣΛΕΕ. Ως εκ τούτου ο δημόσιος χαρακτήρας της δεσπόζουσας επιχείρησης (άρθρο

³⁷ ΔΕΕ-απόφαση C-49/2007 Μοτοσικλετιστική Ομοσπονδία Ελλάδος ΝΠΙΔ (ΜΟΤΟΕ).

106 ΣΛΕΕ) δεν την απαλλάσσει από τον έλεγχο της συμπεριφοράς της στο πλαίσιο του άρθρου 102 ΣΛΕΕ.

2.2.2 Η έννοια της «σχετικής αγοράς»

Ο ορισμός της σχετικής αγοράς έχει ουσιώδη σημασία, καθώς δε νοείται δεσπόζουσα θέση χωρίς μία αγορά επί της οποίας να ασκείται. Επομένως η δεσπόζουσα θέση που κατέχει μια επιχείρηση δεν υπάρχει αφηρημένα και παντού, αλλά μόνο σε σχέση με συγκεκριμένη αγορά. Με τον ορισμό της αγοράς προσδιορίζονται τα όρια εντός των οποίων ασκείται ο ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων, και επιτρέπει τον καθορισμό του πλαισίου εντός του οποίου η Επιτροπή εφαρμόζει την ενωσιακή νομοθεσία. Όσο πιο στενά προσδιορίζεται μια αγορά, π.χ. αγορά ενός συγκεκριμένου είδους απορρυπαντικού, μιας συγκεκριμένης βιταμίνης κ.ά., τόσο πιο εύκολα αποδίδεται σε μια επιχείρηση η ιδιότητα της δεσπόζουσας θέσης.

Μολονότι φαίνεται κατ' αρχήν εύκολο, ο ορισμός και κυρίως ο καθορισμός της σχετικής αγοράς, αποτελεί δύσκολο έργο. Για τον λόγο αυτό, τον Δεκέμβριο του 1997, η Επιτροπή εξέδωσε διευκρινιστική ανακοίνωση *«όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του δικαίου ανταγωνισμού»*³⁸ με στόχο να εξηγήσει τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζει την έννοια της σχετικής αγοράς στο πλαίσιο ελέγχου της εφαρμογής του ενωσιακού Δικαίου Ανταγωνισμού.

Ο προσδιορισμός της οικείας σχετικής αγοράς έχει μία «προϊοντική» και μία «γεωγραφική» διάσταση (product and geographical aspect). Ο ορισμός μιας αγοράς, τόσο όσον αφορά τα προϊόντα όσο και τη γεωγραφική διάσταση της, έχει ως στόχο τον προσδιορισμό των πραγματικών ανταγωνιστών, οι οποίοι είναι σε θέση να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων και να τις εμποδίσουν να ενεργούν ανεξάρτητα από τις πιέσεις που επιβάλλει ο πραγματικός ανταγωνισμός. Από την άποψη αυτή, ο ορισμός της αγοράς καθιστά δυνατό, μεταξύ άλλων, να υπολογιστούν τα μερίδια αγοράς, τα οποία προσφέρουν χρήσιμες πληροφορίες

³⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής : ΕΕ αριθ. C372/09.12.1997

σχετικά με τη δύναμη στην αγορά για την αξιολόγηση της δεσπόζουσας θέσης επιχειρήσεων ή για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ³⁹.

2.2.3 Σχετική αγορά προϊόντος

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της αγοράς του σχετικού προϊόντος για τους σκοπούς του κοινοτικού (ενωσιακού) δικαίου ανταγωνισμού, «*Η αγορά του σχετικού προϊόντος περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα ή και τις υπηρεσίες που είναι δυνατόν να εναλλάσσονται ή να υποκαθίστανται αμοιβαία από τον καταναλωτή, λόγω των χαρακτηριστικών, των τιμών και της χρήσης για την οποία προορίζονται.*»⁴⁰

Η σχετική αγορά προϊόντων/υπηρεσιών, ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις να αποτελείται από προϊόντα ή υπηρεσίες που δεν είναι όμοια, όμως παρουσιάζουν σε μεγάλο βαθμό ομοιομορφία σε φυσικά ή τεχνικά χαρακτηριστικά και είναι εναλλάξιμα. Είναι φανερό λοιπόν, γιατί η οριοθέτηση της σχετικής αγοράς δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση, καθώς το κάθε προϊόν έχει υποκατάστατα, δηλαδή ανταγωνιστικά προϊόντα, με ουσιαστικές διαφορές όμως, στην ποιότητα, την τιμή και τη διαθεσιμότητα.

Ιδιαιτερότητες, όπως π.χ. οι διαφορετικές δράσεις, της ίδιας επιχείρησης όπου στην μια έχει μονοπωλιακή ισχύ και στην άλλη όχι, αν είναι διακριτή η αγορά σε προϊόντα πρωτογενή και δευτερογενή, ή κατά πόσο και ποια προϊόντα είναι μεταξύ τους «εναλλάξιμα» απασχόλησαν το ΔΕΕ για την έννοια της σχετικής αγοράς προϊόντων/υπηρεσιών. Χαρακτηριστικές αποτελούν οι αποφάσεις του ΔΕΕ για την υπόθεση της Tetra Pak⁴¹, της Hugin⁴² και της υπόθεσης United Brands⁴³.

³⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού. ΕΕ αριθ. C372/09.12.1997 (παρ. 2)

⁴⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού. ΕΕ αριθ. C372/09.12.1997 (παρ. 7)

⁴¹ ΔΕΕ, απόφαση C-333/94P Υπόθεση Tetra Pak International SA κατά Επιτροπής.

⁴² ΔΕΕ, απόφαση C22/78 (1979), Υπόθεση Hugin/Lipton - κατά Επιτροπής.

⁴³ ΔΕΕ, απόφαση C-27/76, (1978) Υπόθεση United Brands Company κατά Επιτροπής.

Η επιχείρηση «Tetra Pak», δραστηριοποιείται στην αγορά συσκευασιών σηπτικών και μη σηπτικών, για τα ρευστά είδη διατροφής (γάλα, χυμούς κλπ). Στην μια αγορά (σηπτικών συσκευασιών), είχε σχεδόν μονοπωλιακή ισχύ (90% μερίδιο αγοράς) ενώ στην άλλη είχε ηγετική θέση (σχεδόν 55% μερίδιο αγοράς). Το Πρωτοδικείο (νυν Γενικό Δικαστήριο) απέρριψε τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, η οποία υποστήριξε ότι η απόφαση της Επιτροπής οριοθέτησε λανθασμένα την σχετική αγορά, αφού θεώρησε ως μέρος της ίδιας σχετικής αγοράς, τις αγορές σηπτικής συσκευασίας και τις αγορές μη σηπτικής συσκευασίας, που χρησιμοποιούν το ίδιο χάρτινο κουτί, και αποφάσισε ότι η Tetra Pak, είχε δεσπόζουσα θέση και στην δεύτερη αγορά αν και το μερίδιο της δεν ήταν μονοπωλιακού επίπεδου.

Το ΔΕΕ στην απόφαση αυτή, έκρινε ότι είναι νοητή η επέκτασης της δεσπόζουσας θέσης μιας επιχείρησης, όχι μόνο στην αγορά όπου είναι κυρίαρχη, αλλά και σε μια άλλη αγορά όταν αυτή είναι στενά συνδεδεμένη με την πρώτη, ακόμα και αν η επιχείρηση έχει απλώς ηγετική θέση σε αυτή, και όχι μονοπωλιακή.

Ένα ακόμα ενδιαφέρον πρόβλημα για τον ορισμό της σχετικής αγοράς, με το οποίο βρέθηκε αντιμέτωπο το ΔΕΕ, ήταν το ζήτημα του κατά πόσο η δευτερογενής αγορά προϊόντων αποτελεί μια διακριτή αγορά, πότε δηλαδή τα *primary* προϊόντα αποτελούν ίδια και πότε ξεχωριστή αγορά από τα *secondary* προϊόντα. Πολύ συχνά οι καταναλωτές ενός προϊόντος, π.χ. ενός φωτοτυπικού μηχανήματος, καλούνται να αγοράσουν αργότερα και άλλα αναλώσιμα προϊόντα, όπως για παράδειγμα μελάνι για την εκτύπωση. Σε αυτές τις περιπτώσεις ανακύπτει μια δυσκολία οριοθέτησης των σχετικών αγορών.

Η επιχείρηση «Hugin», δραστηριοποιείται τόσο στη πώληση μηχανημάτων-ταμειακές μηχανές όσο και στη πώληση ανταλλακτικών των συγκεκριμένων μηχανημάτων, με διαφορετικό μερίδιο αγοράς στη κάθε της δραστηριότητα. Στην υπόθεση αυτή η Επιτροπή⁴⁴ δέχτηκε, προκειμένου να οδηγηθεί σε κατάφαση της δεσπόζουσας θέσης, ότι τα ανταλλακτικά μηχανήματα για τις ταμειακές μηχανές της ομώνυμης

⁴⁴ ΕΕ L22/23 Hugin/Liptons (1978)

επιχείρησης αποτελούσαν τη διακριτή αγορά όπου αυτή κατείχε μονοπωλιακή θέση αφού οι ταμειακές μηχανές δε λειτουργούσαν με ανταλλακτικά άλλης μάρκας.⁴⁵

Τέλος, μεγάλη σημασία αποδίδεται για τον καθορισμό της αγοράς του σχετικού προϊόντος στην υποκατάσταση από πλευράς ζήτησης, με βασικό ερώτημα το ποια προϊόντα θεωρούνται εναλλάξιμα και με ποια κριτήρια μπορεί αυτό να κριθεί. Είναι αυτονόητο, ότι μια επιχείρηση ή ένας όμιλος επιχειρήσεων δεν μπορεί να επηρεάσει σημαντικά και μεμονωμένα την αγορά, και τους υφιστάμενους όρους πώλησης (πχ τιμές), αν είναι εύκολο για τους πελάτες της να στραφούν σε άλλα προϊόντα υποκατάστατα. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για να διαπιστωθεί ότι ένα προϊόν θεωρείται υποκατάστατο από τους καταναλωτές είναι : τα χαρακτηριστικά του, οι τιμές, και φυσικά η χρήση για την οποία προορίζεται. Όπως όμως τόνισε το Δικαστήριο, η «εναλλαξιμότητα» των προϊόντων είναι δυσχερώς αποδείξιμη, και δεν μπορεί να γίνει με όρους τελειότητας. Έτσι, αναγνώρισε μεγάλη διακριτική ευχέρεια στην Επιτροπή, αποφαινόμενο ότι ο προσδιορισμός της σχετικής αγοράς μπορεί να γίνει με βάση «ένα επαρκή βαθμό εναλλαξιμότητας»⁴⁶

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το κατά πόσο και ποια προϊόντα είναι μεταξύ τους εναλλάξιμα , παρουσίασε η υπόθεση Hoffman La Roche. Η Ελβετική εταιρία Hoffmann- La Roche διαπιστώθηκε, σύμφωνα με απόφαση της Επιτροπής⁴⁷, ότι κατείχε στην Κοινή Αγορά δεσπύζουσα θέση, κατά την έννοια του άρθρου 102 της

⁴⁵ Επί της θέσεως της Hugin στην αγορά αναφέρεται χαρακτηριστικά στην παρ.3 απόφαση ΔΕΕ C22/78 (1979), Υπόθεση Hugin/Lipton - Commission «Όσον αφορά το αν η Hugin κατέχει δεσπύζουσα θέση στην αγορά, η Επιτροπή θεωρεί ότι τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως αποκάλυψαν ότι η Hugin, παρόλο ότι δεν κατέχει παρά σχετικώς μικρό μερίδιο της αγοράς — που είναι πολύ ανταγωνιστική — των ταμιακών μηχανών, απολαύει μονοπωλίου ανταλλακτικών για τις μηχανές που κατασκευάζει και κατέχει, κατά συνέπεια, στον τομέα της συντηρήσεως και επισκευής των ταμιακών μηχανών Hugin, δεσπύζουσα θέση σε σχέση με ανεξάρτητες επιχειρήσεις που έχουν ανάγκη να προμηθευτούν γνήσια ανταλλακτικά. Στον τομέα της επισκευής μεταχειρισμένων μηχανών και της μισθώσεως μηχανών, η Επιτροπή θεωρεί επίσης ότι η Hugin κατέχει δεσπύζουσα θέση όσον αφορά τις ταμιακές μηχανές που έχει κατασκευάσει, δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις που ασκούν αυτές τις δραστηριότητες εξαρτώνται από τον εφοδιασμό σε ανταλλακτικά Hugin.»

⁴⁶ Αστέρης Δ. Πλιακος, Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2012, Νομική Βιβλιοθήκη (σελ 651) «Η έννοια της οικείας αγοράς (relevant market) προϋποθέτει πράγματι τη δυνατότητα αποτελεσματικού ανταγωνισμού μεταξύ των προϊόντων που την αποτελούν, πράγμα που απαιτεί επαρκή βαθμό δυνατότητας αντικατάστασης μεταξύ όλων των προϊόντων που αποτελούν την ίδια αγορά εν όψει της ίδιας χρησιμοποίησεως»

ΔΕΕ-απόφαση C-85/76, Hoffmann – La Roche κατά Επιτροπής, 1979 (παρ. 28)

⁴⁷ Απόφαση 76/642 της Επιτροπής, της 9ης Ιουνίου 1976, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 86 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (IV / 29.020 - Βιταμίνες)

ΣΛΕΕ (τότε άρθρο 86ΣυνθΕΟΚ), στις αγορές βιταμινών Α, Β2, Β3 (παντοθενικό οξύ), Β6, C, E και Η (βιοτίνη), και ότι παρέβη το εν λόγω άρθρο, εκμεταλλεόμενη καταχρηστικά τη θέση αυτή, συνάπτοντας από το έτος 1964 και μετά, με 22 αγοραστές των βιταμινών αυτών, συμβάσεις που περιλαμβάνουν για τους αγοραστές αυτούς την υποχρέωση ή, με τη βοήθεια δώρων υπέρ πιστών πελατών, την παρότρυνση να επιφυλάξουν υπέρ της Hoffmann La Roche την αποκλειστικότητα ή την προτίμηση για την κάλυψη του συνόλου ή του μεγαλύτερου μέρους των αναγκών τους σε βιταμίνες.

Με προσφυγή που άσκησε στις 27 Αυγούστου 1976 η εταιρία Hoffmann La Roche, προέβαλε ως λόγο ακυρώσεως, ότι η Επιτροπή ερμήνευσε και, εν πάση περιπτώσει εφάρμοσε, εσφαλμένα τις έννοιες της δεσπόζουσας θέσεως και της καταχρηστικής εκμεταλλεύσεως δεσπόζουσας θέσεως.

Έτσι, στις 13-2-1979 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έκρινε, συμφωνώντας με την απόφασή 76/642 της Επιτροπής⁴⁸, ότι στην περίπτωση της “Hoffman-La Roche & Co AG v. Commission”, κάθε ομάδα βιταμινών στοιχειοθετεί μια «ξεχωριστή αγορά» και ότι ένα προϊόν μπορεί να ανήκει σε δύο διαφορετικές (διακριτές) αγορές αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διαφορετικούς σκοπούς (Απόφαση C-85/76 ΔΕΕ, Hoffmann – La Roche vitamins). Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι πρέπει να μπορεί να υπάρξει «πραγματικός ανταγωνισμός» ανάμεσα σε προϊόντα που ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά, κάτι το οποίο προϋποθέτει έναν επαρκή βαθμό ανταλλαξιμότητας ή δυνατότητας υποκατάστασης ανάμεσα στα συγκεκριμένα προϊόντα, που σημαίνει ότι τα προϊόντα αυτά έχουν σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα εναλλακτικής χρήσης. Κατά την Επιτροπή η αξιολόγηση της εναλλακτικής χρήσης περιλαμβάνει τον προσδιορισμό των προϊόντων, που μπορεί να θεωρηθούν σαν υποκατάστατα από τον καταναλωτή και ο ανταγωνισμός των οποίων μπορεί επομένως να επηρεάσει τις τιμές των προϊόντων των συμβαλλομένων.

Τέλος, ουσιαστική απάντηση στο θέμα του ορισμού της σχετικής αγοράς, και κυρίως στο κατά πόσο οι καταναλωτές έχουν εναλλακτικές λύσεις (υποκατάστατα αγαθά), αποτέλεσε η νομολογία του ΔΕΕ στην υπόθεση United Brands, όπου εξετάστηκε, το

⁴⁸ Απόφαση 76/642 της Επιτροπής, της 9ης Ιουνίου 1976, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 86 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (IV / 29.020 - Βιταμίνες)

αν ένα συγκεκριμένο φρούτο (μπανάνες) βρίσκεται στην ίδια αγορά με τα υπόλοιπα φρούτα (π.χ. μήλα, αχλάδια). Στην απόφαση του το Δικαστήριο ανέφερε χαρακτηριστικά : «για να μπορεί η μπανάνα να θεωρηθεί ότι αποτελεί αντικείμενο ξεχωριστής αγοράς πρέπει να μπορεί να εξατομικεύεται δια των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, τα οποία μπορεί να τη διαφοροποιούν από τα λοιπά νωπά οπώρα φρούτα σε σημείο που να μπορεί ελάχιστα να αντικατασταθεί από αυτά και να μην υφίσταται από αυτά παρά ανεπαίσθητο ανταγωνισμό»⁴⁹.

Έτσι με βάση την υπόθεση αυτή, και την από 14-2-1978 απόφασή του, το ΔΕΕ έκρινε πως συνιστά ξεχωριστή αγορά, η αγορά της μπανάνας, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της σε σχέση με άλλα φρούτα, επειδή πρόκειται για φρούτο διαθέσιμο και ώριμο καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου, εξαιρετικής ποιότητας και ευχερώς χρησιμοποιούμενο από ορισμένες ιδιαίτερες κατηγορίες καταναλωτών, όπως παιδιών, ασθενών και ηλικιωμένων.⁵⁰

2.2.4 Σχετική γεωγραφική αγορά

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Επιτροπής, η σχετική γεωγραφική αγορά ορίζεται με τον ακόλουθο τρόπο : *«Η σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή όπου οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις συμμετέχουν στην προμήθεια προϊόντων ή υπηρεσιών και οι όροι του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς και η οποία μπορεί να διακριθεί από γειτονικές κυρίως περιοχές, διότι στις εν λόγω περιοχές οι όροι του ανταγωνισμού διαφέρουν σημαντικά»⁵¹*. Οι δυνατότητες ανταγωνισμού επομένως, πρέπει να αξιολογούνται, σε μια ορισμένη γεωγραφική ζώνη εντός της οποίας το επίμαχο προϊόν αποτελεί αντικείμενο εμπορίου και όπου οι συνθήκες ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενής.

Στην υπόθεση United Brands, το ΔΕΕ οριοθέτησε τη γεωγραφική αγορά της μπανάνας ως περιλαμβάνουσα έξι εθνικές επικράτειες, κατ' αποκλεισμό της Γαλλίας, Ιταλίας και Ηνωμένου Βασιλείου, επειδή τα καθεστώτα εισαγωγών που υπήρχαν στις

⁴⁹ Υπόθεση 27/76 «United Brands Company/Commission» (παρ.22)

⁵⁰ Υπόθεση 27/76 «United Brands Company/Commission» (παρ. 24-31)

⁵¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού. ΕΕ αριθ. C372/09.12.1997, παρ. 8

χώρες αυτές είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία συνθηκών άνισου ανταγωνισμού μεταξύ της United Brands και των άλλων εταιριών που πουλούσαν μπανάνες στις χώρες αυτές. Με άλλα λόγια, εάν οι μπανάνες εισάγονταν χωρίς δασμούς, η χαμηλή τιμή τους δεν επέτρεπε οποιαδήποτε ανταγωνιστική πίεση εκ μέρους της United Brands. Η γεωγραφική διάσταση επομένως της αγοράς έπρεπε να περιοριστεί στις χώρες όπου οι συνθήκες ανταγωνισμού ήταν παρόμοιες.

2.2.5 Σημαντικό τμήμα της εσωτερικής αγοράς.

Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη στη νομολογία, για τη στοιχειοθέτηση δεσπόζουσας θέσης προϋποτίθεται, καταρχήν, ένα σημαντικό μερίδιο αγοράς και ταυτόχρονα η πραγματική δυνατότητα από μέρους της επιχείρησης μονομερούς επηρεασμού των όρων της αγοράς. Συνεπώς, δεσπόζουσα θέση έχει μια επιχείρηση που απολαμβάνει οικονομική δύναμη, που την καθιστά ικανή να παρακωλύει τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, και της επιτρέπει να ενεργεί ανεξάρτητα τόσο από τους ανταγωνιστές της, όσο και από τους καταναλωτές.

Η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης μπορεί να απορρέει από το συνδυασμό διαφόρων παραγόντων, οι οποίοι από μόνοι τους δεν αποτελούν απαραίτητα επαρκή ένδειξη για την ύπαρξη της, αλλά όταν συνδυάζονται μεταξύ τους είναι δυνατό να οδηγούν στη απόδειξη δεσπόζουσας θέσης. Ωστόσο, η κατοχή ενός σημαντικά μεγάλου μεριδίου αγοράς από συγκεκριμένη επιχείρηση αποτελεί ενδεχομένως τη σοβαρότερη ένδειξη οικονομικής δύναμης.

Μετά από αποφάσεις⁵² του ΔΕΕ, κρίθηκε αποδεκτό ότι όταν η θέση της επιχείρησης στην αγορά είναι μονοπωλιακή ή σχεδόν μονοπωλιακή (ποσοστά της τάξης του 80% - 100%), τότε η θέση αυτή είναι αρκετή για την απόδειξη δεσπόζουσας θέσης. Επομένως, όταν εξετάζονται περιπτώσεις επιχειρήσεων που κατέχουν στην αγορά ποσοστά της τάξεως από 80% και άνω, θεωρείται ότι μπορούν να αξιολογηθούν με

⁵² ΔΕΕ, Απόφαση C-62/86 Υπόθεση "AKZO Chemie BV" κατά Επιτροπής, 1991,(παρ 60)

Υπόθεση Irish Sugar κατά Επιτροπής, T-228/97, 1999, (παρ 70)

ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1979, C-85/76, Hoffmann – La Roche (vitamins) κατά Επιτροπής, (παρ. 41)

σχετική απλότητα, με το Δικαστήριο να αποφαινεται ότι τα υπερβολικά μερίδια της αγοράς – δηλαδή αυτά που υπερβαίνουν τουλάχιστον το 50% - εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, αποτελούν ουσιώδη ένδειξη δεσπόζουσας θέσης.

Η πιο αντιπροσωπευτική υπόθεση, με δεσπόζουσα θέση επιχείρησης σε σχέση με το μερίδιο αγοράς που είχε στην κατοχή της, αποτέλεσε η υπόθεση η Hoffman – La Roche. Σύμφωνα με την απόφαση του ΔΕΕ «παρόλο που η σημασία των μεριδίων αγοράς μπορεί να είναι διαφορετική σε κάθε αγορά, μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένα ότι ιδιαίτερα σημαντικά μερίδια συνιστούν, από μόνα τους, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, απόδειξη της υπάρξεως δεσπόζουσας θέσεως. Πράγματι η κατοχή ιδιαίτερα σημαντικού μεριδίου αγοράς θέτει την επιχείρηση που κατέχει το μερίδιο αυτό για συγκεκριμένη περίοδο, σε θέση ισχύος που την καθιστά αναγκαστικό συμβαλλόμενο και, ήδη για το λόγο αυτό, της εξασφαλίζει, τουλάχιστον για τη διάρκεια σχετικά μεγάλων περιόδων, την ανεξαρτησία συμπεριφοράς που χαρακτηρίζει τη δεσπόζουσα θέση.»⁵³

Μετά από αυτή την απόφαση του ΔΕΕ, είναι ξεκάθαρο, πως τα υψηλά μερίδια αγοράς αποτελούν ένα ισχυρό κριτήριο για την απόδειξη δεσπόζουσας θέσης της επιχείρησης. Σημαντικό όμως αποτελεί και το γεγονός πως όσο πιο υψηλά είναι τα μερίδια αυτά, τόσο αυξάνεται και η ικανότητα της επιχείρησης να τα διατηρεί αμετάβλητα, λόγω της έλλειψης ισχυρής ανταγωνιστικής δύναμης. Αυτό φυσικά δεν συνιστά μια επιθυμητή κατάσταση στα πλαίσια του «υγιούς» ανταγωνισμού, όπου ένας από τους πιο επιθυμητούς στόχους είναι ο μεγάλος αριθμός οικονομικών μονάδων και η αποκέντρωση της οικονομικής δύναμης, που έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορεί μεμονωμένα καμιά επιχείρηση να επηρεάσει τη λειτουργία της αγοράς.

Η ενδεχόμενη ολιγοπωλιακή δομή της αγοράς, στην οποία η επιχείρηση κατέχει μερίδιο της τάξης του 40% - 50%, δεν αποτελεί από μόνο του επαρκή ένδειξη δεσπόζουσας θέσης και επομένως απαιτούνται συμπληρωματικά στοιχεία για τη διαπίστωση της, με κυριότερο από αυτά τη σύγκριση με τα μερίδια των άλλων παραγωγών.

⁵³ ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1979, C-85/76, Hoffmann – La Roche (vitamins) κατά Επιτροπής, (παρ. 41)

Για παράδειγμα, και πάλι στην υπόθεση Hoffman – La Roche, όσον αφορά την ομάδα των βιταμινών Α κρίθηκε ότι η Hoffman – La Roche κατείχε μερίδιο αγοράς της τάξης του 47%, ενώ τα ποσοστά των άλλων παραγωγών ανήλθαν σε 27%, 18%, 7% και 1%. Το Δικαστήριο έκρινε ότι επειδή η εν λόγω αγορά παρουσιάζει χαρακτηριστικά στενής ολιγοπωλιακής αγοράς⁵⁴, στην οποία ο ανταγωνισμός είναι ήδη εξασθενημένος, το ποσοστό της Hoffman – La Roche, ίσο με το άθροισμα των ποσοστών των δύο επόμενων ανταγωνιστών της, δείχνει ότι διαθέτει ιδιαίτερη ελευθερία δράσεως για να καθορίζει τη στάση της απέναντι στον ανταγωνισμό. Επομένως κρίθηκε ότι ορθά η Επιτροπή αναγνώρισε την ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης στην εταιρία Hoffman – La Roche.

2.3 Η έννοια της «δεσπόζουσας θέσης» κατά την οικονομική θεωρία, την Επιτροπή, και το ΔΕΕ.

Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο Ανταγωνισμού, είναι προφανές, ότι δεν απαγορεύει την κτήση δεσπόζουσας θέσης, δεν απαγορεύει δηλαδή στις επιχειρήσεις να κατακτούν, με τις δικές τους ικανότητες, δεσπόζουσα θέση σε μια αγορά, αλλά την καταχρηστική εκμετάλλευση της. Η αναζήτηση της έννοιας «δεσπόζουσα θέση», γίνεται όχι για να επέλθουν οι κυρώσεις της παράβασης του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, αλλά για να διαπιστωθεί αν πληρούται το πιο σημαντικό στοιχείο του πραγματικού του κανόνα, δηλαδή η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης, και συνεπώς αν υπάρχει ζήτημα περαιτέρω ελέγχου, ήτοι καταχρηστική εκμετάλλευση από την επιχείρηση.

Ο όρος δεσπόζουσα θέση, χρήζει ερμηνείας και οριοθέτησης στο πλαίσιο των διατάξεων του άρθρου. Παρ' όλα αυτά, ο νομοθέτης δεν όρισε σαφώς την εν λόγω έννοια, δημιουργώντας μια προβληματική ερμηνεία στο άρθρο και αφήνοντάς την, στην θεωρία, τις αποφάσεις της Επιτροπής, αλλά στη νομολογία του ΔΕΕ και το δικαιοπλαστικό του δικαίωμα.

⁵⁴ ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1979, C-85/76, Hoffmann – La Roche (vitamins) κατά Επιτροπής, (παρ. 51)

2.3.1 Οικονομική θεωρία

Σύμφωνα με την Οικονομική θεωρία τα κριτήρια που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καθοριστεί εάν μια επιχείρηση έχει δεσπόζουσα θέση κατατάσσονται σε δυο βασικές ομάδες : Κριτήρια μεγέθους επιχείρησης και κριτήρια ανταγωνιστών επιχείρησης⁵⁵. Ωστόσο, δεν υπάρχει ομοφωνία σχετικά με τα κριτήρια αυτά. Άλλοι τάσσονται υπέρ του μεγέθους της επιχείρησης, άλλοι προτείνουν το κριτήριο της συμμετοχής της στην αγορά ορισμένου προϊόντος, ενώ άλλοι υποστηρίζουν κριτήρια ανταγωνισμού π.χ όταν μια επιχείρηση στερείται πραγματικών ή ουσιαστικών ανταγωνιστών.

Από την άλλη, σημαντική μερίδα της επιστημονικής κοινότητας φαίνεται να έχει συμφωνήσει σε μια πιο γενική παραδοχή⁵⁶, σύμφωνα με την οποία η έννοια της δεσπόζουσας θέσης συμπίπτει με αυτό που η οικονομική επιστήμη αποκαλεί «μονοπωλιακή ισχύς»⁵⁷, που μπορεί μια επιχείρηση να κατέχει μέσα σε μια σχετική αγορά. Ο εντοπισμός, της μονοπωλιακής επιχείρησης, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σχετικά εύκολος και ταχύς σε σχέση με τη μεγάλη δυσκολία που παρατηρείται στο χαρακτηρισμό μιας επιχείρησης ως δεσπόζουσας, όχι με την έννοια του μονοπωλίου, αλλά με την κατοχή σημαντικής ισχύος στην αγορά.

2.3.2 Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Με την απόφασή της 9ης Δεκεμβρίου 1971 στην υπόθεση «Continental Can Co» η Επιτροπή μετέφερε για πρώτη φορά στην πράξη την ερμηνεία της δεσπόζουσα θέσης, παίρνοντας απόφαση εφαρμογής του άρθρου 102 ΣΛΕΕ (τότε άρθρο 86 ΕΟΚ). Η Επιτροπή θεώρησε ότι η εν λόγω επιχείρηση είχε εκμεταλλευτεί καταχρηστικά τη θέση της, παίρνοντας τον έλεγχο από τους κύριους δυνητικούς ανταγωνιστές της,

⁵⁵ Γρ. – Ε. Καλαβρός, Παραδόσεις Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου, II/2 Δίκαιο Ανταγωνισμού, 1989, (σελ.58).

⁵⁶ Νίκος Βεττας – Γιάννης Κατσουλάκος, Πολιτική ανταγωνισμού και ρυθμιστική Πολιτική, εκδόσεις Τυπωθήτω – Γεώργιος Δαρδανός, Αθήνα 2004

⁵⁷ Η μονοπωλιακή ισχύς μπορεί να εκφραστεί είτε με όρους ελευθερίας δράσης της επιχείρησης στην αγορά, είτε με όρους απουσίας επιχειρηματικού κινδύνου. Ο όρος γενικότερα χρησιμοποιείται για τις επιχειρήσεις που έχουν υψηλά κέρδη, και το μερίδιο τους στην αγορά είναι, ή αγγίζει, το 100%. Οι επιχειρήσεις αυτές στην οικονομική θεωρία συχνά ονομάζονται και «κυρίαρχες» επιχειρήσεις.

πράγμα που ενίσχυσε τη δεσπόζουσα θέση της κατά τέτοιο τρόπο ώστε ο ανταγωνισμός ως προς τα σχετικά προϊόντα εξέλειπε στην πράξη σε ένα σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς.

Η Continental Can Company Inc., Νέα Υόρκη («Continental»), ήταν μια διεθνούς σημασίας κατασκευάστρια στην βιομηχανία της συσκευασίας⁵⁸. Το 1969 και έπειτα από μια επιτυχημένη συνεργασία με μεγάλη γερμανική επιχείρηση⁵⁹, η Continental προσπάθησε να επεκτείνει περαιτέρω τη δραστηριότητα και την επιρροή της στην Ευρώπη. Κατήρτισε ένα σχέδιο που προέβλεπε, την ίδρυση σε συνεργασία με ευρωπαϊκές επιχειρήσεις της βιομηχανίας συσκευασίας, μιας εταιρίας, στην οποία σκόπευε να εμπιστευθεί τα συμφέροντά της στην Ευρώπη⁶⁰. Το σχέδιο αυτό απέτυχε, και η Continental επικέντρωσε τελικά τις προσπάθειές της στη σύσφιξη των σχέσεών της με μια ολλανδική επιχείρηση, την Thomassen & Drijver-Verblifa NV στο Deventer («Thomassen»). Στις 16 Φεβρουαρίου 1970, η Continental σύναψε με την Thomassen μια συμφωνία, κατά την οποία η Continental θα ίδρυε στο Wilmington (στην πολιτεία Delaware των Η.Π.Α.) μια εταιρία «holding»⁶¹, την «Europemballage», και θα της μεταβίβαζε τη συμμετοχή στη Schmalbach. Η Europemballage, η οποία ελεγχόταν κατά 100% από την Continental, ιδρύθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 1970⁶². Όπως προβλεπόταν, της μεταβιβάστηκαν οι μετοχές της Continental στην Ευρώπη και συνεπώς και στην Schmalbach.

⁵⁸ Η Continental Can ήταν κατασκευάστρια μεταλλικών συσκευασιών και άλλου υλικού συσκευασίας, καθώς και μηχανών προς κατασκευή και χρησιμοποίηση συσκευασιών.

⁵⁹ Στις 6 Φεβρουαρίου 1969 απέκτησε την πλειοψηφία του κεφαλαίου και έτσι τον έλεγχο της Schmalbach-Lubeca-Werke AG στο Braunschweig («Schmalbach»), μιας μεγάλης κατασκευάστριας ελαφρών συσκευασιών, άλλων συσκευασιών και μηχανών συσκευασίας. Το ίδιο έτος μπόρεσε να αυξήσει τη συμμετοχή της αυτή σε 85,8% του εταιρικού κεφαλαίου

⁶⁰ Σύμφωνα με την πρότασή της Continental, στην νέα εταιρία που είχε ως στόχο να ιδρύσει, θα συμμετείχαν μια βρετανική επιχείρηση, παραγωγός υλικού συσκευασίας (η Metal Box Company Ltd. με έδρα το Λονδίνο), καθώς και αδειούχοι εκμεταλλεύσεως της Continental με έδρα τη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες. Η πρόταση δεν έγινε αποδεκτή από τις εταιρίες και τελικά φεν πραγματοποιήθηκε

⁶¹ «Holding» είναι η επιχείρηση που δεν παράγει η ίδια αγαθά ή υπηρεσίες, αλλά στο ενεργητικό της έχει μόνο μετοχές άλλων εταιρειών. Κατέχει δηλαδή το εταιρικό κεφάλαιο άλλων εταιρειών, για σημαντική και μακρά διάρκεια, και το αναμφισβήτητο δικαίωμα να τις διευθύνει και να τις ελέγχει.

⁶² Η Europemballage ίδρυσε ένα γραφείο στην Νέα Υόρκη και ένα γραφείο στις Βρυξέλλες. Στις 16 Μαρτίου 1970, δημοσίευσε την πρόταση αγοράς των μετοχών της Thomassen. Η διεύθυνση της Thomassen ανακοίνωσε επίσης την πρόταση αναλήψεως. Στις 8 Απριλίου 1970 η Europemballage απέκτησε μετοχές και μετατρέψιμες ομολογίες της Thomassen έναντι του συνολικού ποσού των 44,7 εκατομμυρίων λογιστικών μονάδων και αύξησε έτσι τη συμμετοχή της, που αρχικά ανερχόταν σε 10,4%, σε 91,07% του κεφαλαίου της Thomassen.

Οι ενέργειες αυτές επέσυραν την προσοχή της Επιτροπής, η οποία εξέδωσε στις 9 Φεβρουαρίου 1971 απόφαση, στην οποία διαπιστωνόταν ότι μέσω της Schmalbach, η Continental κατείχε στη Γερμανία και συνεπώς σε σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς, δεσπόζουσα θέση στην αγορά ελαφρών συσκευασιών για κονσέρβες κρέατος και ψαριού, καθώς και στην αγορά μεταλλικών πωμάτων για γυάλινες φιάλες. Με την απόκτηση της πλειοψηφίας του κεφαλαίου της ανταγωνιστικής επιχείρησης Thomassen στις Κάτω Χώρες, ενισχύθηκε τόσο η δεσπόζουσα θέση, ώστε στην πραγματικότητα εξέλιπε ο ανταγωνισμός, επομένως, πρόκειται για καταχρηστική εκμετάλλευση υπό την έννοια του άρθρου 102 ΣΛΕΕ.

Ετσι, στην απόφαση Continental-Can, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι «οι επιχειρήσεις απολαμβάνουν δεσπόζουσα θέση όταν έχουν την δύναμη να συμπεριφέρονται αυτόνομα, με αποτέλεσμα να είναι σε θέση να ενεργούν χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους ανταγωνιστές τους, τους αγοραστές τους ή τους προμηθευτές τους»⁶³.

2.3.3 Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε και διεύρυνε τον ορισμό της δεσπόζουσας θέσης, τον οποίο είχε καθορίσει η Επιτροπή στην απόφαση Continental Can, με την υπόθεση «United Brands Company/Commission». Αναλυτικότερα, σύμφωνα με την απόφασή 14ης Φεβρουαρίου 1978, το Δικαστήριο διατύπωσε έναν παρόμοιο δε, πιο σύνθετο όμως ορισμό για την δεσπόζουσα θέση : «Η Δεσπόζουσα θέση σχετίζεται με μια θέση οικονομικής ισχύος που απολαύει μια επιχείρηση, η οποία της επιτρέπει να εμποδίζει τη διατήρηση του αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, δίδοντας της τη δύναμη να συμπεριφέρεται σε σημαντικό ποσοστό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες της και τελικώς τους καταναλωτές.»⁶⁴ Συναφώς, σύμφωνα με το ΔΕΕ, δεσπόζουσα θέση έχει μία επιχείρηση όχι μόνο όταν έχει την δύναμη να συμπεριφέρεται αυτόνομα και να ενεργεί χωρίς να λαμβάνει υπόψη τους ανταγωνιστές της, αλλά όταν διαθέτει τη πραγματική δυνατότητα να εμποδίζει τον

⁶³ Απόφαση της Επιτροπής - Continental Can (Ε.Ε 1972, L-2/35)

⁶⁴ ΔΕΕ-απόφαση 1978, C-27/76, United Brands Company κατά Επιτροπής, (παρ.65)

αποτελεσματικό ανταγωνισμό στο σύνολο ή μέρος της αγοράς αυτής, δηλαδή να επηρεάζει μονομερώς τους όρους της.⁶⁵

Τέλος, το ΔΕΕ στην υπόθεση Hoffman-la Roche, διέπλασε ακόμα περισσότερο την έννοια της δεσπόζουσας θέσης. Στην υπόθεση αυτή, αποφασίσθηκε ότι η δεσπόζουσα θέση θα πρέπει να διαχωριστεί από την παράλληλη συμπεριφορά στις περιπτώσεις ολιγοπωλίου. Για να γίνει κατανοητή η πιο πάνω προσέγγιση θα πρέπει να πούμε ότι είναι πιθανόν, λόγω της δομής της αγοράς, μία εταιρεία να συμπεριφέρεται παράλληλα, να προσπαθεί να μιμηθεί ή να είναι αναγκασμένη να ακολουθεί συμπεριφορά του ανταγωνιστή της λόγω του ολιγοπωλίου στην αγορά, διότι εάν δεν το πράξει θα βρεθεί σε μειονεκτική θέση έναντι του ανταγωνιστή της. Σε αυτή την περίπτωση ασφαλώς δεν μπορεί κάποιος να ισχυρισθεί ότι έχουμε δεσπόζουσα θέση ή συλλογική δεσπόζουσα θέση.

2.4 Συλλογική Δεσπόζουσα θέση

Κατά τη νομολογία του ΔΕΕ, εταιρείες που ανήκουν στον ίδιο όμιλο επιχειρήσεων θα πρέπει να θεωρούνται ως ενιαία οικονομική μονάδα, εφόσον κάθε μία από αυτές δεν απολαύει πραγματικής αυτονομίας αλλά εκτελεί εσωτερικά κατανεμημένες δραστηριότητες στα πλαίσια μίας κοινής γραμμής δράσης του ομίλου. Έτσι, στην απόφαση «Vihø Europe BV κατά Commission» το Δικαστήριο ΕΕ απεφάνθη ότι μία μητρική εταιρεία και οι κατεχόμενες κατά 100% από αυτήν θυγατρικές αποτελούν μία ενιαία οικονομική μονάδα.⁶⁶

Επίσης, δεσπόζουσα θέση μπορεί να κατέχουν από κοινού περισσότερες από μια επιχειρήσεις («συλλογική δεσπόζουσα θέση»). Στην περίπτωση αυτή κρίνεται, όχι αν καθεμιά από τις περισσότερες αυτές επιχειρήσεις από μόνη της κατέχει δεσπόζουσα θέση, αλλά εάν οι συμπράττουσες επιχειρήσεις την κατέχουν από κοινού. Το ΔΕΕ προσδιόρισε τη συλλογική δεσπόζουσα θέση ως «τη θέση που κατέχουν δύο ή περισσότερες οικονομικές οντότητες, που από οικονομική άποψη εμφανίζονται και

⁶⁵ Λ. Κοτσίρης, Δίκαιο Ανταγωνισμού, 2001, σελ.508

⁶⁶ ΔΕΕ, απόφαση C- 73/95, 24ης Οκτωβρίου 1996, “Vihø Europe BV” κατά Επιτροπής.

ενεργούν από κοινού σε μια συγκεκριμένη αγορά, ως συλλογική οντότητα, παρόλο που νομικώς είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη.»⁶⁷

Στη συλλογική δεσπόζουσα θέση οι ελεγχόμενες επιχειρήσεις παρουσιάζουν παράλληλη και ομοιόμορφη συμπεριφορά και δρουν ως συλλογική οντότητα, δηλαδή παρουσιάζουν ενιαία παράλληλη δράση, χωρίς να απαιτείται η δράση αυτή να είναι συντονισμένη και να απορρέει από προηγούμενες άμεσες ή έμμεσες επαφές μεταξύ των επιχειρήσεων, ενώ η ύπαρξη συμφωνίας ή άλλων νομικών δεσμών δεν είναι απαραίτητη για τη διαπίστωση ότι συντρέχει συλλογική δεσπόζουσα θέση. Έτσι, έχει κριθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι τα μερίδια αγοράς που κατείχαν τρεις αυτοτελείς επιχειρήσεις⁶⁸ μπορούν να συνυπολογισθούν, εφόσον όμως αυτές εμφανίζονται στην αγορά ως ενιαία οντότητα και έχουν έντονη αλληλεξάρτηση ως προς τις εμπορικές τους αποφάσεις και οικονομικές σχέσεις, ενώ δεν κρίθηκε ως απαραίτητο το στοιχείο της ύπαρξης σύμπραξης μεταξύ τους.

Ειδικότερα, για να γίνει δεκτή η ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης δεν είναι αρκετή η ύπαρξη ολιγοπωλιακής δομής της συγκεκριμένης αγοράς αλλά απαιτούνται δύο προϋποθέσεις :

1. Πρέπει να διαπιστωθεί η έλλειψη εσωτερικού ανταγωνισμού μεταξύ των μελών του ολιγοπωλίου.
2. Να διαπιστωθεί η έλλειψη εξωτερικού ανταγωνισμού, δηλαδή τα μέλη του ολιγοπωλίου να συμπεριφέρονται σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές τους αλλά και τους καταναλωτές, δηλαδή να μην είναι εκτεθειμένα σε ουσιώδη ανταγωνισμό έναντι των εκτός του ολιγοπωλίου επιχειρήσεων.

Σχετικώς το ΔΕΕ έχει κρίνει ότι «δεν μπορεί, καταρχήν, να αποκλειστεί το ενδεχόμενο δύο ή περισσότερες ανεξάρτητες οικονομικές ενότητες να συνδέονται, σε μία συγκεκριμένη αγορά, με τέτοιους οικονομικούς δεσμούς ώστε, εκ του λόγου αυτού, να κατέχουν από κοινού δεσπόζουσα θέση σε σχέση με άλλους επιχειρηματίες στην ίδια αγορά. Αυτό θα μπορούσε, παραδείγματος χάρη, να συμβαίνει στην περίπτωση που δύο ή περισσότερες ανεξάρτητες επιχειρήσεις διαθέτουν από κοινού,

⁶⁷ ΔΕΕ απόφαση. 16.3.2000, C-395/96, Υπόθεση *Compagnie Maritime Belge* Συλλ. 2000, I-1365.

⁶⁸ Επιτροπή, απόφαση *Italian Flat Glass*, 7.12.1988, ΕΕ 1989, L 33/44.

βάσει συμφωνίας ή άδειας εκμεταλλεύσεως, ένα τεχνολογικό προβάδισμα που τους παρέχει τη δυνατότητα να συμπεριφέρονται σε σημαντική έκταση ανεξάρτητα έναντι των ανταγωνιστών, των πελατών τους, και τελικά των καταναλωτών»⁶⁹

Ακόμα πιο σαφής αποτέλεσε η νομολογία του ΔΕΕ στην υπόθεση Airtours⁷⁰, όπου το Δικαστήριο προσδιόρισε αναλυτικότερα τα κριτήρια με τα οποία μπορεί να διαπιστωθεί εάν οι επιχειρήσεις δρουν ως συλλογική οντότητα, δημιουργώντας από κοινού συλλογική δεσπόζουσα θέση ως εξής:

α) αν κάθε ελεγχόμενη επιχείρηση είναι σε θέση να πληροφορείται τη συμπεριφορά των άλλων μελών του ολιγοπωλίου, προκειμένου να μπορεί να διαπιστώνει αν ακολουθούν κοινή γραμμή δράσης,

β) αν καθίσταται δυνατή η ύπαρξη αντιποίνων για όσους απέχουν από αυτή την κοινή γραμμή, ως μέτρο προστασίας της διατήρησης της γραμμής αυτής και,

γ) αν η συμπεριφορά των καταναλωτών και των λοιπών ανταγωνιστών αδυνατεί να θέσει σε κίνδυνο τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα των επιχειρήσεων-μελών του ολιγοπωλίου.

Δυοπώλιο – Η πιο συνήθης μορφή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.

Το δυοπώλιο αποτελεί μορφή ολιγοπωλίου, κατά την οποία η διάθεση ορισμένου προϊόντος (ή ορισμένων προϊόντων) τελεί υπό τον έλεγχο δύο πωλητών. Το δυοπώλιο μπορεί να έχει δύο μορφές. Στην πρώτη περίπτωση της ανταγωνιστικής μορφής οι δύο πωλητές κινούνται ελεύθερα στην αγορά και καθορίζουν την τιμή του εμπορεύματός τους με βάση τον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης και την αντίστοιχη τιμή του ανταγωνιστή τους (καθεστώς που μπορεί να οδηγήσει σε συνολική πτώση της τιμής διάθεσης), ενώ στη δεύτερη περίπτωση της μη ανταγωνιστικής μορφής οι πωλητές μπορεί να συνεννοούνται και να καθορίζουν ενιαία τιμή, πρακτική που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των δύο σε βάρος του ανταγωνισμού

⁶⁹ ΔΕΕ, απόφ. 10.3.1992, T-68, 77,79/89, υπόθ. Societa Italiana Vetro Spa κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1403).

⁷⁰ ΔΕΕ απόφ. 28.6.2004, Airtours (T-342/99, Συλλ. 2002, σελ., II-2585)

Ως προς τον αριθμό, των δυνάμει μελών συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην υπόθεση Price Waterhouse⁷¹ έκρινε ότι το δυοπώλιο αποτελεί την πιο πιθανή δομή αγοράς, στην περίπτωση του ολιγοπώλιου. Υποστήριξε τη θέση αυτή, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι «η ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης τριών ή τεσσάρων προμηθευτών είναι πιο δύσκολη, επομένως και πιο απίθανη, λόγω των πολύπλοκων αμοιβαίων σχέσεων που αυτό προϋποθέτει και των επακόλουθων κινήτρων για την υιοθέτηση αποκλινουσών συμπεριφορών. Η κατάσταση αυτή θα ήταν ασταθής και δυσβάστακτη μακροχρόνια.»

2.5 Κριτήρια ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης

Συμφώνα με τα παραπάνω, θα μπορούσαμε να πούμε πως δεσπόζουσα θέση στην αγορά έχουν μια η περισσότερες επιχειρήσεις που έχουν την οικονομική δύναμη, και είναι σε θέση να παρεμποδίζουν τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στην αγορά για συγκεκριμένα προϊόντα ή υπηρεσίες. Στην έρευνα περί διαπιστώσεως δεσπόζουσας θέσης μιας επιχείρησης, αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση η ύπαρξη και άλλων στοιχείων και κυρίως η συνεκτίμηση και άλλων παραγόντων.

Η δεσποτεία της επιχείρησης σε μian αγορά δεν μπορεί να οριστεί μόνον βάσει του μέρους της αγοράς που κατέχει μια επιχείρηση, αλλά πρέπει να εξετάζεται και η δυνατότητα της επιχείρησης να εξασκεί ουσιαστική επίδραση στη λειτουργία της συγκεκριμένης αγοράς και των άλλων επιχειρήσεων. Άλλωστε, η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσεως προκύπτει εν γένει, από τη συνδρομή πολλών παραγόντων, οι οποίοι λαμβανόμενοι μεμονωμένα δεν θα ήταν κατ' ανάγκη καθοριστικοί.

Συνεπώς, η διαπίστωση της ατομικής δεσπόζουσας θέσης, εξαρτάται σημαντικά από τους εξής παράγοντες:

2.5.1 Μερίδιο αγοράς της επιχείρησης.

⁷¹ Υπόθεση IV/M1016, Price Waterhouse/Coopers & Lybrand [1999] OJ L50/27, [1999] 4 C.M.L.R. 665, 103.

Το μερίδιο αγοράς μιας επιχείρησης, αποτελεί το ποσοστό συμμετοχής της στην αγορά, και παίζει κύριο και πρωτεύοντα ρόλο για την έρευνα περί δεσπόζουσας θέσης της επιχείρησης στην εν λόγω αγορά. Πολύ υψηλά μερίδια, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, είναι αρκετά για την απόδειξη ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης. Μία επιχείρηση που διαθέτει πολύ υψηλό μερίδιο αγοράς για αρκετό χρονικό διάστημα βρίσκεται, λόγω του μεριδίου αυτού, σε κατάσταση ισχύος που την καθιστά υποχρεωτικό συνέταιρο και της εξασφαλίζει την ελευθερία συμπεριφοράς (freedom of action) έναντι των ανταγωνιστών που χαρακτηρίζει την επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση⁷². Επίσης, θεωρήθηκε ότι η κατοχή ποσοστού στις σχετικές αγορές ύψους 80% έως 100% ήταν επαρκής για τη θεμελίωση ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης⁷³. Αντίθετα, μερίδιο αγοράς άνω του 50% θεωρείται ότι αποτελεί ένδειξη ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης και, επομένως, απαιτείται να ληφθούν υπόψη και άλλοι παράγοντες, προκειμένου να θεμελιωθεί η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης⁷⁴.

Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, τα ιδιαιτέρως σημαντικά μερίδια αγοράς συνιστούν, αφ' εαυτών, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, απόδειξη περί υπάρξεως δεσπόζουσας θέσεως⁷⁵. Η κατοχή ιδιαιτέρως σημαντικού μεριδίου αγοράς θέτει την επιχείρηση που κατέχει το μερίδιο αυτό επί ορισμένη περίοδο, με τον όγκο παραγωγής και προσφοράς που αντιπροσωπεύει –δεδομένου ότι οι κάτοχοι αισθητά μικρότερων μεριδίων δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσουν ταχέως τη ζήτηση εκ μέρους πελατών που θα επιθυμούσαν ενδεχομένως να εγκαταλείψουν την κατέχουσα το σημαντικότερο μερίδιο επιχείρηση–, σε θέση ισχύος που την καθιστά αναπόφευκτο εταίρο και, ήδη για τον λόγο αυτόν, της εξασφαλίζει, τουλάχιστον επί

⁷²ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1979, C-85/76, Hoffmann – La Roche (vitamins) κατά Επιτροπής, (παρ. 41)

⁷³ Πρωτοδικείο ΕΕ T-83/91, Tetra Pak κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, (παρ.109)

⁷⁴ΔΕΕ, απόφαση C-62/86 Υπόθεση “AKZO Chemie BV” κατά Επιτροπής, 1991, (παρ 60-61)

⁷⁵Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, μερίδιο αγοράς 50 % αποτελεί, αφ' εαυτού και πλην εξαιρετικών περιστάσεων, δεσπόζουσα θέση εφόσον αξιολογηθούν και συμπληρωματικά στοιχεία για τη διαπίστωση της. (βλ. Δικαστήριο ΕΕ Απόφαση της 3ης Ιουλίου 1991, C-62/86, AKZO Chemie BV κατά Επιτροπής, Συλλογή [1991] I-03359, σκέψη 60; Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999, C-200/92, Συλλογή [1999] I-04399, σκέψη 256).

Σε αντίθεση με τα ποσοστά της τάξεως από 80% και άνω, που συνιστούν από μόνα τους σαφή ένδειξη περί υπάρξεως δεσπόζουσας θέσεως (βλ. Πρωτοδικείο ΕΕ, απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1991, T-30/89, Hilti AG κατά Επιτροπής, Συλλογή [1991] II-01439, σκέψη 92; απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, T-191/98, T-212/98 έως T-214/98, Atlantic Container Line κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-3275, σκέψη 907, Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999, C-200/92, Συλλογή [1999] I-04399, σκέψη 257).

σχετικά μεγάλες περιόδους, την ανεξαρτησία συμπεριφοράς που χαρακτηρίζει τη δεσπόζουσα θέση.

2..5.2 Ποσοστό συμμετοχής άλλων ανταγωνιστών στην αγορά.

Όταν το ποσοστό που κατέχει η υπό εξέταση επιχείρηση είναι περίπου ισοδύναμο με τα ποσοστά άλλων επιχειρήσεων που δρουν στην ίδια αγορά, τότε το μερίδιο αγοράς δεν αρκεί ως επαρκής ένδειξη δεσπόζουσας θέσης, καθώς καμία από τις επιχειρήσεις δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στο μερίδιο αγοράς που κατέχει για να συμπεριφέρεται χωρίς να υπολογίζει τις αντιδράσεις των ανταγωνιστών της⁷⁶. Στη περίπτωση, όμως, που η υπόλοιπη αγορά είναι κατακερματισμένη σε πληθώρα ανταγωνιστών, τότε, ακόμα και με σχετικά μικρό ποσοστό αγοράς, μία επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί ως δεσπόζουσα, αφού κανένας εκ των ανταγωνιστών δεν κατέχει μερίδιο αγοράς αρκετό, ώστε να συνιστά απειλή για τη δεσπόζουσα επιχείρηση⁷⁷. Στη υπόθεση United Brands κατά της Επιτροπής⁷⁸, θεωρήθηκε ότι η επιχείρηση United Brands, που διέθετε ποσοστό 45%, κατείχε δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά, διότι, μεταξύ άλλων, είχε σχεδόν διπλάσιο ποσοστό από τον πλησιέστερο ανταγωνιστή της. Επίσης στην υπόθεση Michelin κατά Επιτροπής⁷⁹, θεωρήθηκε ότι το ποσοστό 57-65% που κατείχε η εταιρία Michelin στη σχετική αγορά, ήταν αρκετό για τη θεμελίωση δεσπόζουσας θέσης, μεταξύ άλλων διότι οι ανταγωνιστές διέθεταν καθένας ποσοστά 4-8% της σχετικής αγοράς. Ομοίως και στην υπόθεση, British Airways κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁸⁰, τα σταθερά μερίδια αγοράς μεταξύ 40-45% της εταιρίας British Airways θεωρήθηκε ότι αποτελούσαν άκρως σημαντική ένδειξη για τη θεμελίωση της δεσπόζουσας θέσης της, καθώς οι ανταγωνιστές της διέθεταν καθένας ποσοστά μεταξύ 2-7% της σχετικής αγοράς.

⁷⁶ Βλ. Β.Σκουρής, Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση, 2003, σελ.716-717

⁷⁷ ΔΕΕ-απόφαση 1978, C-27/76, United Brands Company κατά Επιτροπής, (παρ.111)

⁷⁸ ΔΕΕ-απόφαση 1978, C-27/76, United Brands Company κατά Επιτροπής.

⁷⁹ ΔΕΕ-απόφαση C-322/81, υπόθεση Michelin κατά Επιτροπής (παρ.52)

⁸⁰ Πρωτοδικείο ΕΕ T-219/99, υπόθεση British Airways κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, (παρ.210-211)

2.5.3 Εμπόδια εισόδου άλλων ανταγωνιστών στη σχετική αγορά.

Σήματα μεγάλης φήμης που χρησιμοποιεί μία επιχείρηση με μεγάλο μερίδιο αγοράς συνιστούν φραγμό εισόδου και καθιστούν αδύνατη την ανάπτυξη του δυνητικού ανταγωνισμού⁸¹. Ως φραγμοί εισόδου δύνανται, επίσης, να θεωρηθούν η οικονομική και χρηματοδοτική δύναμη μίας επιχείρησης αλλά και οι υψηλών δαπανών διαφημιστικές εκστρατείες επιχείρησης με μεγάλο μερίδιο αγοράς, ή το υψηλό κόστος διαφήμισης και marketing που αντιμετωπίζει κάθε επιχείρηση που επιδιώκει να εισέλθει στη σχετική αγορά.

Χαρακτηριστικά, στην υπόθεση United Brands⁸², το ΔΕΕ έκρινε ότι η παρεμπόδιση της εισόδου των ανταγωνιστών οφείλεται, ιδίως, στις εξαιρετικά πολυδάπανες επενδύσεις που απαιτούνται για την εκμετάλλευση συγκεκριμένου προϊόντος (μπανάνας), στην υιοθέτηση ουσιαστικού συστήματος εφοδιασμού και διανομής, το οποίο καθίσταται αναγκαίο λόγω της ταχείας φθοράς του συγκεκριμένου εμπορεύματος, στις γενικά υψηλές δαπάνες εισόδου στην αγορά που αποτελούνται από όλα τα σταθερά έξοδα διεισδύσεως σε μια αγορά, όπως η δημιουργία κατάλληλου εμπορικού δικτύου, η χρηματοδότηση μεγάλης κλίμακας διαφημιστικών εκστρατειών κ.α., και γενικότερα όλες οι οικονομικά ριψοκίνδυνες ενέργειες των οποίων τα έξοδα χάνονται σε περίπτωση αποτυχίας του εγχειρήματος.

2.6. Καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης

Μια επιχείρηση που βρίσκεται σε θέση ισχύος σε μια συγκεκριμένη αγορά μπορεί να βλάψει τον ανταγωνισμό. Το να κατέχει μια επιχείρηση δεσπόζουσα θέση δεν βλάπτει κατ' ανάγκη τον ανταγωνισμό, αν όμως η εν λόγω επιχείρηση εκμεταλλεύεται το γεγονός αυτό για να εξαλείψει τον ανταγωνισμό, τότε μιλάμε για «κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης». Η πρακτική αυτή, απαγορεύεται από το άρθρο 102 της ΣΛΕΕ, και σύμφωνα με πάγια νομολογία του ΔΕΕ, η απαγόρευση της καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσεως καλύπτει κάθε συμπεριφορά που μπορεί να επηρεάσει τη δομή

⁸¹ Βλ. Β.Σκουρής, Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση, 2003, (σελ.717)

⁸² ΔΕΕ-απόφαση 1978, C-27/76, United Brands Company κατά Επιτροπής, (παρ.122)

μιας αγοράς και που έχει ως αποτέλεσμα να κωλύεται η διατήρηση του υφισταμένου στην αγορά ανταγωνισμού ή η ανάπτυξή του, λόγω της χρησιμοποίησης διαφορετικών μέσων από εκείνα που διέπουν τον κανονικό ανταγωνισμό.⁸³

Η δεσπόζουσα θέση επομένως, δεν είναι απαγορευμένη, είναι όμως δυνάμει επικίνδυνη για την νόθευση του ανταγωνισμού. Σύμφωνα λοιπόν με την ερμηνεία των κανόνων που διέπουν την ευρωπαϊκή (ενωσιακή) έννομη τάξη, δεν απαγορεύεται η δημιουργία ισχυρών επιχειρήσεων που κατέχουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά, αντίθετα η δημιουργία επιτυχημένων και ανταγωνιστικών επιχειρήσεων συνιστά θεμιτή επιδίωξη κάθε επιχειρηματία. Όμως η δύναμη και η ευρωστία μπορούν να αποβούν αρνητικές όταν η επιχείρηση καταχράται την άσκηση τους. Άλλωστε το ΔΕΕ στην υπόθεση Hoffmann- La Roche, δέχτηκε πως καταχρηστική εκμετάλλευση μιας δεσπόζουσας θέσης υπάρχει όταν η επιχείρηση προσπαθεί να διατηρήσει ή να ισχυροποιήσει τη θέση της με τη χρήση μέσων τα οποία με κανονικές συνθήκες ανταγωνισμού δε θα χρησιμοποιούσε.

Η έννοια της καταχρηστικής εκμετάλλευσης απολαμβάνει νομοθετικής ερμηνείας, σε επίπεδο παραδειγμάτων, που αποδίδουν το νόημα που προσδίδει η ενωσιακή νομοθεσία στην έννοια της κατάχρησης. Τα παραδείγματα όμως είναι ενδεικτικά και φυσικά δεν εξαντλούν όλες τις πιθανές εκφάνσεις της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης.⁸⁴ Οι συντάκτες της Συνθήκης δε θεώρησαν απαραίτητο να προσδιορίσουν σε επίπεδο ορισμού την έννοια της «καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης», όπως άλλωστε και με τον ορισμό της «δεσπόζουσας θέσης», αλλά επέλεξαν να εξαγγείλουν με γενική διάταξη και ενδεικτικές περιπτώσεις καταχρηστικής εκμετάλλευσης (συνίσταται ιδίως...) την απαγόρευση της, και άφησαν στην επιστήμη και τη νομολογία τον προσδιορισμό της. Η έλλειψη όμως κατευθυντήριας γραμμής, δημιούργησε μεγάλη αμφισβήτηση, στην όποια συνέβαλε και το γεγονός ότι το ΔΕΕ δεν αντιμετώπισε το ζήτημα άμεσα, ευθέως και αποφασιστικά από την αρχή.⁸⁵

⁸³ ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1979, C-85/76, Hoffmann – La Roche (vitamins) κατά Επιτροπής, (παρ. 91)

⁸⁴ Γ. Τριανταφυλλάκης, Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού. 2012 Νομική Βιβλιοθήκη, (σελ. 202)

⁸⁵ Γρ. – Ε. Καλαβρός, Παραδόσεις Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Δικαίου, II/2 Δίκαιο Ανταγωνισμού, 1989(σελ.63)

Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης υπάρχει εκεί όπου ένας σημαντικός παίκτης προσπαθεί να συνθλίψει τους ανταγωνιστές από την αγορά με αθέμιτα και καταχρηστικά μέσα. Καταχρηστικές όμως, φυσικά και δεν είναι μόνο οι πρακτικές που ζημιώνουν τους ανταγωνιστές των επιχειρήσεων, όμως και οι πρακτικές που ζημιώνουν άμεσα τους καταναλωτές, καθώς και οι πρακτικές που ζημιώνουν έμμεσα τους καταναλωτές, πλήττοντας τον ανταγωνισμό. Επομένως, η κατέχουσα δεσπόζουσα θέση, επιχείρηση υπέχει ειδική ευθύνη να μη θίγει με τη συμπεριφορά της τον αποτελεσματικό και ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της αγοράς.⁸⁶

Σύμφωνα με το άρθρο 102 η έννοια της καταχρηστικής εκμετάλλευσης μιας δεσπόζουσας θέσης, δίνεται με παραδείγματα,, τα οποία αναφέρονται ενδεικτικά. Το εν λόγω άρθρο καθορίζει ότι η κατάχρηση «συνίσταται ιδίως»:

- (α) Επιβολή μη δίκαιων τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλων όρων συναλλαγής·
- (β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διάθεσης ή της τεχνολογικής ανάπτυξης με ζημία των καταναλωτών
- (γ) Η εφαρμογή στο εμπόριο άνισων όρων για ισοδύναμες παροχές με αποτέλεσμα να περιέρχονται ορισμένες επιχειρήσεις σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό
- (δ) στην εξάρτηση της σύναψης συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, πρόσθετων παροχών που δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

Κατά την Επιτροπή οι διάφορες μορφές καταχρηστικής εκμετάλλευσης υπάγονται κυρίως σε τρεις κατηγορίες⁸⁷ :

- (α) στις καταχρήσεις εκμετάλλευσης
- (β) στις καταχρήσεις διάκρισης
- (γ) στις καταχρήσεις αποκλεισμού.

2.6.1 Οι τύποι της καταχρηστικής συμπεριφοράς.

Από τα είδη κατάχρησης, έχει αποδειχτεί ότι δύο είναι τα σημαντικότερα: η *κατάχρηση με χαρακτήρα εκμετάλλευσης*, που αποβλέπει κυρίως στην προσβολή των

⁸⁶ ΔΕΕ, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, C-280/08, Deutsche Telekom κατά Επιτροπής, (παρ 176)

⁸⁷ DG Competition discussion paper, op, cit, αριθμ. 1 και 3.

συμφερόντων του καταναλωτή όπως οι πολύ υψηλές τιμές, και η κατάχρηση με *χαρακτήρα παρεμπόδισης* που στοχεύει κυρίως στο να αποκλειστούν πραγματικοί ή δυνητικοί ανταγωνιστές από την αγορά, όπως η ληστρική τιμολόγηση. Ενδεικτικά θα αναφερθούν κάποια παραδείγματα κατάχρησης που αποτελούν συχνή μορφή εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης.

Επιβολή μη δίκαιων τιμών αγοράς ή πώλησης – καταχρηστική υπερτιμολόγηση

Η επιβολή αδίκων τιμών στους καταναλωτές είναι καταδικαστέα, ιδίως όταν μέσω αυτών αποθαρρύνονται οι παράλληλες εισαγωγές. Υπάρχει κατάχρηση όταν η δεσπόζουσα θέση εφαρμόζει μια υπερβολική τιμή σε σχέση με την οικονομική αξία του παρεχομένου προϊόντος, όταν δηλαδή υπάρχει καταχρηστική υπερτιμολόγηση του προϊόντος.

Το ΔΕΕ αντιμετώπισε το ζήτημα των καταχρηστικά υψηλών τιμών ήδη στη δεκαετία του '70 στην απόφαση “United Brands”⁸⁸, στην οποία δεν διαπίστωσε παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, δέχθηκε, ωστόσο, επί της αρχής, ότι συνιστά καταχρηστική συμπεριφορά η επιβολή υπερβολικά υψηλών τιμών, δηλαδή τιμών που δεν βρίσκονται σε λογική σχέση με την οικονομική αξία του πωλούμενου προϊόντος. Όπως παραδέχτηκε η Επιτροπή, είναι δύσκολο να διαπιστωθεί κατάχρηση που συνίσταται στην επιβολή υπερβολικών τιμών επειδή δεν υπάρχει αντικειμενικός τρόπος πλήρους απόδειξης ποια τιμή αντιστοιχεί στο κόστος, έστω και με ένα περιθώριο εύλογου κέρδους.⁸⁹

Επιπλέον, η Επιτροπή αναγνωρίζει την καταχρηστική υπερτιμολόγηση ως την πιο πιθανή εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης, τονίζει όμως ότι δεν ελέγχει και δεν καταδικάζει τις υψηλές τιμές, αλλά επικεντρώνεται στην συμπεριφορά των επιχειρήσεων που «στρέφεται ενάντια των ανταγωνιστών η των νέων εισερχόμενων

⁸⁸ ΔΕΕ-απόφαση 1978, C-27/76, United Brands Company κατά Επιτροπής, Συλλογή 1978,207 που ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής που διαπίστωνε παράβαση του (τότε) άρθρου 86 ΕΚ (ΕΕ 1976, L 95/1). Είχε προηγηθεί η απόφαση “General Motors” (υπόθεση 26/75, Συλλογή 1975, 1367), με την οποία το ΔΕΕ είχε επίσης ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής λόγω ανεπαρκών αποδείξεων.

⁸⁹ Αστέρης Δ. Πλιακος, Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2012, Νομική Βιβλιοθήκη (σελ 549)

επιχειρήσεων στην αγορά, οι οποίοι θα αποκαταστήσουν τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό και το επίπεδο τιμών που συνέχεται προς αυτόν».⁹⁰

Καταχρηστική υποτιμολόγηση / Επιθετική τιμολόγηση

Στον αντίποδα των καταχρηστικά υψηλών τιμών βρίσκεται η καταχρηστική υποτιμολόγηση ή επιθετική τιμολόγηση⁹¹. Η επιθετική τιμολόγηση είναι μια πρακτική, κατά την οποία μια επιχείρηση θέτει πολύ χαμηλές τιμές κάτω του κόστους, με αποτέλεσμα να υφίσταται και η ίδια βραχυχρόνια ζημιές, και με κύριο στόχο να αποδυναμωθούν τόσο οι ανταγωνιστές της, ώστε να αναζητήσουν σύντομα την έξοδο από την αγορά, και προκειμένου μακροχρόνια να είναι σε θέση να θέτει πολύ υψηλές τιμές. Η επιχείρηση η οποία προσφεύγει σε αυτή τη τακτική μπορεί να αποφασίσει η ίδια να υπόκειται σε σημαντικές ζημιές για ένα χρονικό διάστημα, αλλά προσδοκά ότι μακροχρόνια θα ανταμειφθεί και όχι μόνο θα καλύψει αυτές τις ζημιές αλλά θα έχει και επιπλέον κέρδη, εφόσον εάν μείνει μόνη της στην αγορά θα μπορεί να θέτει πολύ υψηλά τις τιμές.

Ορόσημο σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ για το ζήτημα αυτό αποτελεί η απόφαση “AKZO”, στην οποία το Δικαστήριο, δέχθηκε ότι η τιμολόγηση κάτω του μέσου μεταβλητού κόστους⁹², με την οποία η επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση επιδιώκει την εκτόπιση ανταγωνιστή, πρέπει να θεωρείται καταχρηστική. Και τούτο διότι η πώληση σε τιμές που δεν καλύπτουν το κόστος παραγωγής της, αποτελεί ανορθολογική συμπεριφορά, εκτός και αν αποβλέπει σε μελλοντικά μονοπωλιακά κέρδη. Τέτοιες τιμές είναι δυνατόν να εκτοπίσουν ανταγωνιστές, οι οποίοι ενδεχομένως είναι τόσο αποτελεσματικοί, όσο και η επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση, αλλά εξαιτίας των πιο περιορισμένων χρηματοοικονομικών τους δυνατοτήτων, αδυνατούν να αντισταθούν στην επίθεση που δέχονται⁹³.

Επίσης, στην υπόθεση “Tetra Pak II”, το Δικαστήριο έκρινε ότι όταν υπάρχει κίνδυνος εκτοπισμού ανταγωνιστών, πρέπει να διατηρηθεί η ευχέρεια επιβολής

⁹⁰ 24^η Έκθεση επί της πολιτικής του ανταγωνισμού (1994), σημείο 207.

⁹¹ Η συμπεριφορά αυτή συναντάται και με τον όρο «ληστρική τιμολόγηση», καθώς επίσης και με τον όρο «τακτική εξόντωσης» κατά μετάφραση του αντίστοιχου αγγλικού “predatory pricing”.

⁹² Μεταβλητό κόστος: το κόστος που ποικίλλει ανάλογα με τις παραγόμενες ποσότητες

⁹³ ΔΕΕ, απόφαση C-62/86 Υπόθεση “AKZO Chemie BV” κατά Επιτροπής, 1991,(παρ 71-72)

κυρώσεων κατά της καταχρηστικής υποτιμολόγησης. Η διατήρηση καθεστώτος ανόθευτου ανταγωνισμού δεν επιτρέπει αδράνεια, έως ότου η τιμολογιακή στρατηγική πράγματι οδηγήσει στον εκτοπισμό των ανταγωνιστών.⁹⁴

Άνιση Τιμολόγηση

Γενικά είναι δύσκολο να δοθεί ένας σαφής οικονομικός ορισμός της άνισης τιμολόγησης. Ωστόσο η άνιση τιμολόγηση συνήθως περιγράφει μια κατάσταση κατά την οποία μια μονοπωλιακή επιχείρηση μπορεί να χρεώνει διαφορετικές τιμές για το ίδιο προϊόν σε διαφορετικούς διανομείς της ή πελάτες της, ή να χρεώνει την ίδια τιμή σε όλους ενώ το κόστος παροχής του προϊόντος διαφέρει για τον καθένα εξαιτίας ενός μεταβλητού κόστους, όπως είναι τα μεταφορικά έξοδα. Η άνιση τιμολόγηση μπορεί να αποσκοπεί είτε στον αποκλεισμό των ανταγωνιστών, όταν παίρνει τη μορφή επιθετικής τιμολόγησης, είτε στην εκμετάλλευση της Μονοπωλιακής Δύναμης που έχουν μία ή περισσότερες επιχειρήσεις χρεώνοντας πολύ υψηλές τιμές μόνο σε ορισμένους πελάτες.

Περιορισμός της παραγωγής, της διάθεσης ή της τεχνολογικής ανάπτυξης με ζημία των καταναλωτών*

Η πρακτική που συνίσταται στον περιορισμό της παραγωγής, αποτελεί μια από τις πιο επικίνδυνες μορφές κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης. Συνήθως συμπληρώνεται από την επιβολή αδικών τιμών, υπό την έννοια ότι χωρίς περιορισμό της παραγωγής είναι δύσκολο να κρατηθούν οι τιμές σε επίπεδο διαφορετικό εκείνου που διαμορφώνει ο ελεύθερος ανταγωνισμός. Εδώ η καταχρηστική εκμετάλλευση μπορεί να έχει τη μορφή διακριτικής μεταχείρισης των πελατών εντός της ίδιας αγοράς, ακόμη και υιοθέτηση διαφορετικής τιμολογιακής πολιτικής ανάλογα με την αγορά στην οποία διατίθενται τα προϊόντα.

Γενικά, δεν απαγορεύεται η πρακτική που υιοθετούν οι επιχειρήσεις σε δεσπόζουσα θέση, να διανέμουν οι ίδιες τα προϊόντα που παράγουν. Όμως, η κατάσταση είναι διαφορετική όταν το σύστημα διανομής τους, το χρησιμοποιούν ως μέσο ενίσχυσης

⁹⁴ ΔΕΕ, υπόθεση C-333/94P “Tetra Pak International SA κατά Επιτροπής”, (παρ.44)

της δεσπόζουσας θέσης και διευκόλυνσης της εφαρμογής πρακτικών καταχρηστικής εκμετάλλευσης της. Έτσι, κρίθηκε ότι συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, η απόφαση κάθετης ενοποίησης μιας επιχείρησης σε δεσπόζουσα θέση, που επέρχεται με την διακοπή προμήθειας προς ανεξάρτητους διανομείς και την παροχή της σχετικής υπηρεσίας από την ίδια η από εταιρίες του ομίλου της.⁹⁵

Εφαρμογή στο εμπόριο άνισων όρων για ισοδύναμες παροχές με αποτέλεσμα να περιέρχονται ορισμένες επιχειρήσεις σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό.

Η διάταξη αυτή, καθιερώνει την αρχή της απαγόρευσης της διακριτικής μεταχείρισης, ιδίως στην αδικαιολόγητη άρνηση πώλησης, αγοράς ή άλλης συναλλαγής. Μπορεί δηλαδή να αφορά η διακριτική αυτή μεταχείριση, τις τιμές, τις παραδιδόμενες ποσότητες των προϊόντων, τις εκπτώσεις επί των τιμών και γενικά τους υπόλοιπους όρους των συναλλαγών που επηρεάζουν την ανταγωνιστική ικανότητα των επιχειρήσεων.

Οι επιχειρήσεις είναι ελεύθερες να καθορίσουν με ποιον θα συναλλαχθούν, όπως και να αποφασίσουν τη διακοπή προμήθειας ορισμένων εμπορικών εταιρών. Η ελευθερία αυτή απορρέει από το δίκαιο των συμβάσεων και αποβλέπει στην κατά το καλύτερο δυνατό τρόπο άσκησης των οικονομικών δραστηριοτήτων. Για παράδειγμα, η άρνηση συναλλαγής μπορεί να οφείλεται σε θεμιτούς λόγους, όπως η ανυπαρξία ικανών ποσοτήτων για προμήθεια, η μονομερής απόφαση απόσυρσης από την αγορά, η αντισυμβατική συμπεριφορά του συμβαλλόμενου μέρους, η πρόδηλη αφερεγγυότητα, ή γενικότερα η μη εκπλήρωση των αναγκαίων προϋποθέσεων. Ωστόσο, όταν οι εν λόγω θεμιτοί λόγοι, χρησιμοποιούνται από μια επιχείρηση σε δεσπόζουσα θέση ώστε να πλήξει τη δομή του ανταγωνισμού, αυτομάτως καθίστανται απαράδεκτοι.

Η απαγόρευση αυτή περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις που, έχοντας ήδη πραγματοποιήσει συναλλαγές με την επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση, υφίστανται εκ μέρους της την διακριτική μεταχείριση με τη μορφή άρνησης ή διακοπής συμβατικών σχέσεων, καθώς και τις επιχειρήσεις έναντι των οποίων προβάλλεται η αδικαιολόγητη άρνηση έναρξης συμβατικών σχέσεων.

⁹⁵ ΔΕΕ, απόφαση C22/78 (1979), Υπόθεση Hugin/Lipton - κατά Επιτροπής

Κεφάλαιο 3 : ΡΟΛΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

3.1. Πολιτική ανταγωνισμού και ο ρόλος των οργάνων της ΕΕ

Προκειμένου να γίνει κατανοητό το ευρωπαϊκό καθεστώς που διέπει την πολιτική ανταγωνισμού, είναι απαραίτητο να γίνει μια σύντομη αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργεί. Έτσι θα αναδειχθεί η σπουδαιότητα του ρόλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των Εθνικών Αρχών ανταγωνισμού, εν προκειμένω της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, οι ισχυρές εξουσίες που διαθέτουν στον τομέα αυτό, καθώς και η συνεργασία τους μέσω του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού.

Παρόλο που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι Εθνικές Αρχές ανταγωνισμού έχουν ένα διακριτό ρόλο στην εφαρμογή του Δικαίου του Ανταγωνισμού, δεν συνεπάγεται ότι δρουν ανεξάρτητα των άλλων οργάνων. Ιδίως ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στην Πολιτική Ανταγωνισμού απομακρύνεται από τις επίσημες, αμιγώς εκτελεστικές και γραμματειακού τύπου αρμοδιότητες της, γεγονός που καθιστά την εν λόγω Πολιτική μοναδική.

Κρίνεται σκόπιμο λοιπόν, να αναφερθεί και ο ρόλος των άλλων οργάνων, καθώς δεν θα πρέπει να υποβαθμίζεται η σημασία, κυρίως των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων, αλλά και του ρόλου που μπορούν να διαδραματίσουν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στον καθορισμό του πλαισίου δράσης της Επιτροπής στο πεδίο της Πολιτικής Ανταγωνισμού.

3.1.1 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι το μόνο όργανο που εκλέγεται απευθείας από τους Ευρωπαίους πολίτες. Το Κοινοβούλιο μοιράζεται τη νομοθετική εξουσία με το Συμβούλιο της ΕΕ για τα τρία τέταρτα σχεδόν της πολιτικής της ΕΕ μέσω της "διαδικασίας συναπόφασης". Η πολιτική ανταγωνισμού όμως δεν υπόκειται στη διαδικασία συναπόφασης, με την επιρροή του Κοινοβούλιο να είναι σχετικώς περιορισμένη, καθώς συμμετέχει στην νομοθεσία του ανταγωνισμού μόνο μέσω τις

διαδικασίας διαβούλευσης, καθώς η Επιτροπή είναι το ευρωπαϊκό θεσμικό όργανο που έχει το μονοπώλιο της νομοθετικής πρωτοβουλίας και των σημαντικών εκτελεστικών εξουσιών σε τομείς όπως ο ανταγωνισμός και το εξωτερικό εμπόριο.

Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν δυο Επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που ασχολούνται συγκεκριμένα με την πολιτική ανταγωνισμού και την προστασία του καταναλωτή :

Η Επιτροπή ECON (Economic and Monetary Affairs) για τις οικονομικές και νομισματικές υποθέσεις, οι αρμοδιότητες της οποίας περιλαμβάνουν την οικονομική και νομισματική πολιτική της Ένωσης και, μεταξύ άλλων, τους κανόνες ανταγωνισμού και τις κρατικές ενισχύσεις σε επιχειρήσεις.

Η Επιτροπή IMCO (internal Market and Consumer Protection) για εσωτερική αγορά και προστασία του καταναλωτή, με αρμοδιότητες σχετικά με τον εντοπισμό και την εξάλειψη των πιθανών εμποδίων στη λειτουργία της ενιαίας αγοράς της ΕΕ και την προώθηση και προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών.

3.1.2. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - η τριμηνιαία σύνοδος κορυφής των ηγετών της ΕΕ - καθορίζει τις γενικές πολιτικές κατευθύνσεις και θέτει τις γενικές προτεραιότητες της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διαδραματίζει, από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σημαντικό ρόλο στην έγκριση του Επιτρόπου Ανταγωνισμού, ο οποίος ορίζεται από τις εθνικές κυβερνήσεις και τον πρόεδρο της Επιτροπής.

Ο Επίτροπος Ανταγωνισμού, είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που είναι αρμόδια για τον ανταγωνισμό. Επίσης, η θέση του Επίτροπου Ανταγωνισμού, αποτελεί μια από τις πιο ισχυρές θέσεις στην Επιτροπή καθώς έχει την ευθύνη για θέματα όπως ο εμπορικός ανταγωνισμός, συγχωνεύσεις επιχειρήσεων, τα καρτέλ, οι κρατικές ενισχύσεις, και η αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, και δύναται να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό την αγορά εντός της Ένωσης, με συνέπειες ακόμα και στην παγκόσμια αγορά.

3.1.3. Συμβούλιο της ΕΕ

Το Συμβούλιο εγκρίνει, από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του καταναλωτή. Όσον αφορά τα θέματα ανταγωνισμού, οι αρμόδιοι υπουργοί των Κρατών Μελών από κάθε χώρα της Ένωσης συνεδριάζουν στο πλαίσιο του λεγόμενου "Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας"⁹⁶.

Το Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας συνέρχεται πέντε ή έξι φορές το χρόνο και δημιουργήθηκε τον Ιούνιο του 2002 με τη συγχώνευση των τριών προηγούμενων διαμορφώσεων (Εσωτερική Αγορά, Βιομηχανία και Έρευνα), με σκοπό μια περισσότερο συνεκτική αντιμετώπιση σε θέματα που σχετίζονται με την ανταγωνιστικότητα στα πλαίσια της Ένωσης. Το Συμβούλιο στο ρόλο του ως διαμορφωτής πολιτικής επιδιώκει να προωθήσει την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματεύεται ποικίλους τομείς πολιτικής όπως εσωτερική αγορά, βιομηχανία, έρευνα και καινοτομία.⁹⁷

3.1.4. Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Αναμφίβολα, ο ρόλος της Επιτροπής στην Πολιτική Ανταγωνισμού είναι πολύ σημαντικός, καθώς διαθέτει ένα ευρύ φάσμα εξουσιών και γενικότερα αποτελεί το όργανο που διασφαλίζει την ορθή εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα των καταναλωτών.

Η Επιτροπή έλκει αυτές τις εξουσίες από το άρθρο 105 ΣΛΕΕ, σύμφωνα με το οποίο από κοινού με τις Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού, εφαρμόζει άμεσα τους κανόνες ανταγωνισμού της ΕΕ (άρθρα 101-109 ΣΛΕΕ), ώστε να λειτουργούν αποτελεσματικότερα οι ευρωπαϊκές αγορές και να εξασφαλίζονται ισότιμοι και δίκαιοι όροι ανταγωνισμού για όλες τις επιχειρήσεις της ΕΕ

⁹⁶Ανάλογα με τα θέματα που εξετάζονται, η σύνθεση του Συμβουλίου διαφοροποιείται. Έχουν καθιερωθεί εννέα διαφορετικές συνθέσεις (ή εννέα διαφορετικά συμβούλια) με συμμετοχή υπουργών που έχουν την ευθύνη για τους σχετικούς τομείς.

⁹⁷Σχετικά με το Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας βλ. <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/configurations/compet/>

Ειδικότερα, η Επιτροπή παρακολουθεί και, όπου είναι αναγκαίο, παρεμποδίζει τις αντι-ανταγωνιστικές συμφωνίες (κυρίως συμπράξεις ιδιαίτερης σοβαρότητας), τις καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσης στην αγορά από επιχειρήσεις, τις συγχωνεύσεις και εξαγορές και τέλος τις κρατικές ενισχύσεις. Για να επιτελέσει αυτό το έργο, η Επιτροπή διαθέτει εξουσίες ελέγχου αλλά και εφαρμογής, όπως επί παραδείγματι διεξαγωγή ερευνών σε επιχειρήσεις, πραγματοποίηση ακροάσεων και χορήγησης απαλλαγών. Τα κράτη μέλη, από την πλευρά τους, υποχρεούνται να κοινοποιούν εκ των προτέρων κάθε προγραμματισμένη στήριξη σε επιχειρήσεις (κρατικές ενισχύσεις).

Από το 2004, ορισμένα καθήκοντα εφαρμογής της Επιτροπής έχουν αναληφθεί από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της διαδικασίας "εκσυγχρονισμού" βάσει του Καν.1/2003⁹⁸. Φυσικά αυτό δεν αποδυνάμωσε το ρόλο της Επιτροπής, καθώς παραμένει το κατεξοχήν αρμόδιο όργανο συντονισμού του ΕΔΑ, το οποίο διαχειρίζεται τη ροή πληροφοριών μεταξύ των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού και διατηρεί τη συνοχή και ακεραιότητα του συστήματος.

3.1.5. Ευρωπαϊκά Δικαστήρια

Το ευρωπαϊκό Νομικό Σύστημα είναι το βασικό όργανο που διασφαλίζει την ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή της νομοθεσίας ανταγωνισμού σε όλη την ΕΕ. Το Δικαστήριο αποτελείται από 3 σώματα: το Δικαστήριο, το Γενικό Δικαστήριο και το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης. Τόσο το Δικαστήριο, όσο και το Γενικό Δικαστήριο (πρώην Πρωτοδικείο), διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιβολή των κανόνων ανταγωνισμού στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι υποθέσεις ανταγωνισμού εκδικάζονται από το Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ οι προσφυγές υποβάλλονται στο Δικαστήριο.

⁹⁸ Ο Κανονισμός Εκσυγχρονισμού κρίθηκε επιτακτικός κυρίως έπειτα από την μεγέθυνση της ευρωπαϊκής οικονομίας, και την ανάγκη εφαρμογής ενός πιο αποκεντρωτικού συστήματος. Σχετικά με τον Καν.1/2003 (βλ. Κεφ.1.4.3 Ευρωπαϊκό Δίκαιο του Ανταγωνισμού : Πρωτογενές και παράγωγο Δίκαιο - Κανονισμός 1/2003)

Το Γενικό Δικαστήριο ασχολείται κυρίως με το δίκαιο του ανταγωνισμού και ο μεγαλύτερος όγκος των αποφάσεων του αφορά τις κρατικές ενισχύσεις, τις συμπράξεις, τις συγκεντρώσεις επιχειρήσεων, τις κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης, κλπ. Επίσης, οι αποφάσεις που εκδίδει το Γενικό Δικαστήριο υπόκεινται σε αναίρεση ενώπιον του Δικαστηρίου, η οποία περιορίζεται σε ζητήματα.⁹⁹

Με την δεσμευτικότητα των αποφάσεων του για όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης, και κυρίως με την υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου έναντι του εθνικού, τα δικαστήρια διαμόρφωσαν σε σημαντικό βαθμό το γενικότερο κανονιστικό πλαίσιο των κανόνων του ανταγωνισμού. Σημαντική αποτέλεσε η έκδοση προδικαστικών αποφάσεων, με τις οποίες το Δικαστήριο συνέβαλε ουσιαστικά στην νομική ερμηνεία και εξέλιξη πτυχών του ευρωπαϊκού δικαίου ανταγωνισμού .

Οι αποφάσεις της Επιτροπής υπόκεινται στον Δικαστικό έλεγχο των Δικαστηρίων της ΕΕ, διασφαλίζονται όπως για κάθε όργανο της ΕΕ, ότι ακλούθησε τις κατάλληλες διαδικασίες και λειτούργησε στο πλαίσιο των εξουσιών της. Τέλος, τα εθνικά Δικαστήρια, στο πλαίσιο της προδικαστικής παραπομπής, μπορούν, και σε ορισμένες περιπτώσεις πρέπει, να παραπέμπουν τις υποθέσεις στο Δικαστήριο για διευκρινίσεις ως προς την ερμηνεία της νομοθεσίας ανταγωνισμού της ΕΕ σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

3.1.6. Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα γνωμοδοτεί για όλα τα θέματα ανταγωνισμού που έχουν σχέση με τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Αυτού του τύπου η συμβουλευτική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προβλέπεται στο άρθρο 127 παρ. 4 ΣΛΕΕ, και τη γνώμη της, μπορούν να ζητούν τόσο τα όργανα της Ένωσης, όσο και οι εθνικές Αρχές των Κρατών Μελών.

3.1.7. Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο

⁹⁹ Άρθρο 256 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 225 ΣΕΚ)

Το Ελεγκτικό Συνέδριο ελέγχει κατά πόσον πραγματοποιούνται με νόμιμο και ορθό τρόπο οι εισπράξεις και οι δαπάνες στο πλαίσιο του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις διάφορες πολιτικές της Ένωσης. Είναι αρμόδιο να ελέγχει τα πρόστιμα που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις με αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά σε υποθέσεις που έχει κινήσει η Επιτροπή, με τα πρόστιμα που καταβάλλονται να επιστρέφονται στον προϋπολογισμό της Ένωσης.

3.1.8. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ)

Η ΕΟΚΕ είναι το όργανο μέσω του οποίου συνδικαλιστικές οργανώσεις, ενώσεις εργοδοτών και άλλες ομάδες που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών διατυπώνουν τις απόψεις τους για θέματα της ΕΕ τα οποία τους αφορούν, συμβάλλοντας με αυτόν τρόπο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η ΕΟΚΕ διαθέτει τμήμα που ασχολείται συγκεκριμένα με την πολιτική ανταγωνισμού και την προστασία του καταναλωτή, το Τμήμα Ενιαίας Αγοράς, Παραγωγής και Κατανάλωσης.

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 304 της ΣΛΕΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δύναται να ζητήσει γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ όποτε το κρίνει απαραίτητο, αλλά και η ΕΟΚΕ δύναται να λαμβάνει την πρωτοβουλία να διατυπώνει γνώμη στις περιπτώσεις που το θεωρεί σκόπιμο.¹⁰⁰ Σύμφωνα με αυτή τη τακτική, η ΕΟΚΕ προβαίνει κάθε χρόνο σε αξιολόγηση της έκθεσης της Επιτροπής επί της Πολιτικής Ανταγωνισμού, την οποία υποστηρίζει εν γένει ή εκφράζει τις ανησυχίες της όπου το κρίνεται αναγκαίο. Στο ειδικευμένο τμήμα «Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση», ανατίθενται οι σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες της γνωμοδότησης αυτής.

3.2.Εθνική νομοθεσία και ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού

¹⁰⁰ Αν η Επιτροπή το κρίνει αναγκαίο, τάσσει στην ΕΟΚΕ προθεσμία τουλάχιστον ενός μηνός για να υποβάλει τη γνώμη της. Η προθεσμία υπολογίζεται από τη γνωστοποίηση στον πρόεδρο της επιτροπής αυτής. Μετά την πάροδο της προθεσμίας, η έλλειψη γνώμης δεν εμποδίζει το Συμβούλιο ή την Επιτροπή να ενεργήσουν.

Η γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής καθώς και τα πρακτικά των συσκέψεων, διαβιβάζονται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή.

3.2.1. Ιστορική αναδρομή

Στην Ελλάδα η πρώτη απόπειρα αντιμετώπισης του αθέμιτου ανταγωνισμού επιδιώχθηκε από τον Νόμο 146/1914, που αποτελούσε ακριβή μετάφραση του αντίστοιχου γερμανικού Νόμου περί αθεμίτου ανταγωνισμού. Όταν όμως η Χώρα, έθεσε ρότα για την ένταξη της στην τότε ΕΟΚ, αναγκαία προϋπόθεση, μεταξύ πολλών, αποτέλεσε η συμμόρφωση με τις κοινοτικές επιταγές περί ανόθευτου ανταγωνισμού.

Σε αυτό το πλαίσιο, λίγο προτού η Ελλάδα καταστεί μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, θεσπίστηκε ο Ν.703/77 «περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού» ο οποίος και αποτέλεσε το βασικό νομικό κείμενο του ελληνικού Δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού. Οι βασικές διατάξεις του, απέδιδαν σχεδόν πιστά τις διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας¹⁰¹, και αποτέλεσαν την πρώτη απόπειρα το κοινοτικό πλαίσιο, για τις διατάξεις περί ανταγωνισμού, να προσαρτηθεί στην ελληνική πραγματικότητα. Ο Ν.703/1977 έχει τροποποιηθεί με μια σειρά νόμων από το 1991 έως σήμερα. Οι κυριότεροι τροποποιητικοί νόμοι ήταν :

- Ν. 1934/1991 «Τροποποίηση της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού και άλλες διατάξεις», κεφ.Α, Τροποποίηση του Ν. 703/1977 «Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού» (άρθρα 1-16)
- Ν. 2000/1991 «Για την αποκρατικοποίηση, απλούστευση διαδικασιών εκκαθάρισης, ενίσχυση των κανόνων ανταγωνισμού και άλλες διατάξεις»
- Ν. 2296/1995 «Τροποποίηση του Ν. 703/1977 “περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού”»
- Ν. 2741/1999 «Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων, άλλες ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Ανάπτυξης και λοιπές διατάξεις», Άρθρο 9 «Ρύθμιση θεμάτων ανταγωνισμού»

¹⁰¹ Τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης της Ρώμης περιελήφθησαν σχεδόν αυτολεξεί στο νόμο 703 του 1977 «περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού.» Σύμφωνα με το άρθρο 85 ΣΕΚ, το άρθρο 1 του ν.703 καθιερώνει την απαγόρευση των συμπράξεων που έχουν ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, και σύμφωνα με το άρθρο 86 ΣΕΚ, το άρθρο 2 του ν. 703 καθιερώνει την απαγόρευση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσεως.

- Ν. 2837/2000 «Ρύθμιση Θεμάτων Ανταγωνισμού, Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, Τουρισμού και άλλες διατάξεις», Άρθρο 1 «Τροποποίηση διατάξεων του Ν. 703/1977»
- Ν. 2941/2001 «Απλοποίηση διαδικασιών ίδρυσης εταιρειών, αδειοδότησης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, ρύθμιση θεμάτων της Α.Ε. “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ” και άλλες διατάξεις», Άρθρο 19 «Τροποποιήσεις του Ν. 703/77»
- Ν. 3105/2003 «Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση, Ρυθμίσεις για τον Τουρισμό και άλλες διατάξεις», Άρθρο 42 «Διατάξεις περί της Επιτροπής Ανταγωνισμού»
- Ν. 3373/2005 «Αντικατάσταση και συμπλήρωση του Ν. 703/1977 “Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού”»
- Ν. 3784/2009 «Αναθεώρηση διατάξεων του Ν. 703/1977 περί Ανταγωνισμού και άλλες διατάξεις»

Τελικώς, και υστέρη από αυτή τη μεγάλη σειρά τροποποιήσεων για τριάντα τέσσερα χρόνια, κρίθηκε ότι ήταν σκόπιμο να σταματήσουν οι τροποποιήσεις, καθώς αυτό που ήταν αναγκαίο για την Ελλάδα, ήταν μία συνολική αναμόρφωση και η δημιουργία ενός ενιαίου κειμένου νέου νόμου. Έτσι, ο Ν. 703/1977, αντικαταστάθηκε από το Ν.3959/2011 «Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού», ο οποίος ψηφίστηκε στις 20 Απριλίου 2011 και ισχύει μέχρι σήμερα, με τις τροποποιήσεις που επήλθαν με τους νόμους 4013/2011 και 4072/2012. Οι πολλές αλλαγές που έχει υποστεί ο αρχικός νόμος υποδηλώνουν μεταξύ άλλων την προσπάθεια του νομοθέτη να προστατέψει όσο καλύτερα γίνεται τον ελεύθερο ανταγωνισμό καθώς οι προσπάθειες για κατάργηση της αντι-ανταγωνιστικής νομοθεσίας αποκτούν όλο και πιο σύνθετα χαρακτηριστικά.

3.2.2. Σύσταση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού

Ο σκοπός της υιοθέτησης του Ν.703/1977 από την ελληνική έννομη τάξη ήταν βασικά πολιτικός, καθώς όπως προαναφέρθηκε κύριο μέλημα ήταν να προετοιμασθεί το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας, εν όψει της ένταξής της στις Ευρωπαϊκές

Κοινότητες ως δέκατο μέλος. Δεν πρέπει όμως να παραβλεφθεί και το γεγονός ότι συγχρόνως εξυπηρετούσε και έναν πολύ σημαντικό οικονομικό στόχο, τη ρύθμιση της ελληνικής αγοράς ώστε να γίνει και αυτή μια «ανταγωνιστική αγορά» όπως επιβάλλεται από τις ανάγκες της οικονομικής ανάπτυξης και που είχαν θεσμοθετήσει όλες οι ανεπτυγμένες χώρες.

Για το λόγο αυτό, και με σκοπό τη διαφύλαξη και τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού εντός της ελληνικής επικράτειας, με το άρθρο 8 του Ν. 703/1977 συστάθηκε η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού υπαγόμενη στο Υπουργείο Εμπορίου. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού, αποτέλεσε ένα ιδιότυπο για την εποχή κρατικό μόρφωμα, στο οποίο ο νομοθέτης είχε αναθέσει την αποκλειστική αρμοδιότητα εφαρμογής του νόμου «Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού» και γενικότερα την προστασία του δημόσιου συμφέροντος. Ως εθνική Αρχή Ανταγωνισμού κράτους μέλους της ΕΕ, η Επιτροπή Ανταγωνισμού, και κυρίως για στην εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, υιοθετεί κοινά πρότυπα και συνεργάζεται άμεσα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις άλλες ευρωπαϊκές Αρχές Ανταγωνισμού για την εφαρμογή της ενωσιακής νομοθεσίας. Ωστόσο μεταξύ των διατάξεων του κοινοτικού και του εθνικού μας δικαίου υπήρχαν κύριες διαφορές ουσιαστικού περιεχομένου¹⁰², οι οποίες ήταν δυνατό να οδηγήσουν σε σύγκρουση του ελληνικού και κοινοτικού δικαίου. Η λύση της σύγκρουσης, αυτής, βρίσκεται στην αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου και της ανάγκης ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου. Έτσι, αν μια εξεταζόμενη υπόθεση ανταγωνισμού έχει αμιγώς ελληνική διάσταση εξετάζεται σαν μια επιμέρους αγορά της ΕΕ, την ελληνική, εφόσον δεν παρεμποδίζεται η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού δικαίου, εφαρμόζεται το εθνικό δίκαιο και ελέγχεται από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, ενώ αν έχει μόνο ευρωπαϊκή διάσταση εξετάζεται από τα Ευρωπαϊκά όργανα.¹⁰³

¹⁰² Χαρακτηριστικό αποτελεί το πρόβλημα της ανομοιότητας του χώρου εφαρμογής των Δικαίων. Στο κοινοτικό (ενωσιακό) Δίκαιο, ως χώρος στον οποίο προστατεύεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός καθορίζεται η κοινή αγορά ή σημαντικό κομμάτι της, ενώ η έκταση εφαρμογής του ελληνικού Δικαίου καθορίζεται από το άρθρο 32 του ν. 703 ο οποίος εφαρμόζεται σε όλους τους περιορισμούς του ανταγωνισμού όταν εκδηλώνονται μέσα στην ελληνική επικράτεια.

¹⁰³ Κουτσούκης Δ. Η εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 Συνθ. ΕΚ από την Επιτροπή, τις Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού και τα Δικαστήρια. Αθήνα- Κομοτηνή : Εκδόσεις Σάκκουλα. 2005 (σελ24-25)

3.3. Βασικές αλλαγές Νόμου 3959/2011 : Η ενίσχυση του ανταγωνισμού και του ρόλου της Επιτροπής Ανταγωνισμού στην ελληνική οικονομία.

Η ύπαρξη της Ελληνικής Επιτροπής ανταγωνισμού, αποτέλεσε και έναν από τους κυριότερους λόγους που δημιουργήθηκε η ανάγκη συνολικής αναμόρφωσης του προηγούμενου νόμου Ν.703/1977. Στις 20 Απριλίου 2011 και έπειτα από μια σειρά νομοσχεδίων που κατατέθηκαν στη βουλή, ψηφίστηκε ο Ν.3959/2011 περί «Της προστασίας ελεύθερου ανταγωνισμού», με έναν από τους βασικούς του στόχους, εκτός από τη βελτίωση των μηχανισμών κυρώσεων, των κινήτρων συνεργασίας, κ.α., να αποτελεί και η θεσμική ενίσχυση του ρόλου της Επιτροπής Ανταγωνισμού, αλλά και του κύρους της. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν.3959/2011, ο νομοθέτης διακρίνει κάποιους βασικούς στόχους, τους οποίους έθεσε στο νέο νομοθέτημα, και οι οποίοι σχετίζονται άμεσα με την θωράκιση της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Αναλυτικότερα, οι στόχοι αυτοί είναι οι εξής:

- Η θεσμική θωράκιση της Επιτροπής Ανταγωνισμού.
- Η ενίσχυση αποτελεσματικότητας της δράσης της Επιτροπής Ανταγωνισμού με τον καθορισμό στρατηγικών στόχων.
- Η παροχή δυνατότητας στην Επιτροπή να επέμβει σε τομείς της οικονομίας.
- Η εναρμόνιση των ελληνικών ρυθμίσεων στα Ευρωπαϊκά πρότυπα και ο εκσυγχρονισμός της λειτουργίας της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

3.3.1. Η θεσμική θωράκιση της Επιτροπής Ανταγωνισμού

Στο δεύτερο κεφάλαιο (άρθρα 12-29) του Ν.3959/2011 με τίτλο «Επιτροπή Ανταγωνισμού και Όργανα Λειτουργίας της», εισάγεται μια σειρά ρυθμίσεων με την οποία τροποποιείται η δομή και η οργάνωση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού και με κύριο στόχο τη θεσμική θωράκιση της. Σημαντικές είναι οι διατάξεις οι οποίες ρυθμίζουν, την εισαγωγή του θεσμού του Αντιπροέδρου, του

τρόπου επιλογής μελών της,¹⁰⁴ η εισαγωγή κυλιόμενων θητειών και η αύξηση του χρόνου της θητείας των μελών από τρία σε πέντε χρόνια, με στόχο την ενίσχυση της ανεξαρτησίας τους.¹⁰⁵ Μια ακόμα όμως σημαντική τροποποίηση, αποτέλεσε αυτή της μείωσης του αριθμού των μελών της Ελληνικής Επιτροπής, από εννέα (9) σε οκτώ (8) μέλη. Με τον τρόπο αυτό, επιδιώκεται η μείωση του μισθολογικού κόστους, αλλά κυρίως η μεγαλύτερη αξιοπιστία του οργάνου, δεδομένου ότι όσο μικρότερος είναι ο αριθμός ένας συλλογικού οργάνου, τόσο αυξάνεται η ατομική ευθύνη του κάθε μέλους του, με αποτέλεσμα την αύξηση την αξιοπιστίας της Επιτροπής Ανταγωνισμού στο σύνολό της.¹⁰⁶

3.3.2. Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της δράσης της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Ο στόχος της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού φαίνεται να είναι ο κεντρικός άξονας των τροποποιήσεων του νέου νόμου. Στο παρελθόν η Επιτροπή Ανταγωνισμού, είχε επιβαρυνθεί με μία σειρά από γραφειοκρατικές αρμοδιότητες και διαδικασίες οι οποίες δυσχέραιναν το έργο της. Οι υποχρεώσεις γνωστοποίησης όλων των συμπράξεων στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, επιβάρυναν σημαντικά τις εργασίες της, με αποτέλεσμα την επιβράδυνση της διεκπεραίωσης σημαντικών υποθέσεων. Μεγάλο βήμα προς την αποτελεσματικότερη λειτουργία της Επιτροπής Ανταγωνισμού αποτέλεσε η κατάργηση του άρθρου 21 του Ν.703/1977 που αφορά στην υποχρέωση γνωστοποίησης συμπράξεων στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, με την εναρμόνιση των ελληνικών ρυθμίσεων στα Ευρωπαϊκά

¹⁰⁴ Προκειμένου για την επιλογή αλλά και τον διορισμό, ο νόμος προϋποθέτει αυστηρά κριτήρια. Η παρ. 2 του άρθρου 12 αναφέρει χαρακτηριστικά «Η Επιτροπή Ανταγωνισμού απαρτίζεται από πρόσωπα αναγνωρισμένου κύρους που διακρίνονται για την επιστημονική τους κατάρτιση και την επαγγελματική τους ικανότητα στο νομικό και στον οικονομικό τομέα, ιδίως σε θέματα ελεύθερου ανταγωνισμού, Ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και οι Εισηγητές είναι ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης και τελούν, κατά το χρόνο που κατέχουν τη θέση τους, σε αναστολή της επαγγελματικής τους δραστηριότητας.» Αυτό φυσικά αποτελεί ένα ουσιαστικό κίνητρο η Επιτροπή Ανταγωνισμού να στελεχωθεί από αξιόλογους επαγγελματίες που θα ενισχύσουν το κύρος της. (Άρθρο 12, παρ.2-3)

¹⁰⁵ Η θητεία του Προέδρου, του Αντιπροέδρου και των μελών της Επιτροπής Ανταγωνισμού, τακτικών και αναπληρωματικών, καθώς και των Εισηγητών, είναι πενταετής και μπορεί να ανανεωθεί μία φορά. Η διαδικασία διορισμού των μελών της Επιτροπής κινείται κάθε φορά δύο μήνες πριν από τη λήξη της θητείας των προηγούμενων μελών. (Άρθρο 12, παρ.3)

¹⁰⁶ Άρθρο 12, παρ. 2 του Ν.3959/2011

πρότυπα και κυρίως με τον Κανονισμό 1/2003, που έχει ως κύριο στόχο την μείωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών. Όπως προαναφέρθηκε, ο Κανονισμός 1/2003, βασιζόμενος στην αποκεντρωμένη εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού και στην ενίσχυση του εκ των υστέρων ελέγχου, επιτρέπει την ελάφρυνση του διοικητικού φόρτου της Επιτροπής¹⁰⁷, με βασικότερη την αλλαγή που εισήγαγε για εγκατάλειψη του συστήματος της προηγούμενης γνωστοποίησης στην Επιτροπή και την ενίσχυση των Εθνικών Αρχών, έτσι ώστε να υπάρχουν πολλαπλοί φορείς εφαρμογής της νομοθεσίας και επομένως ευρύτερη εφαρμογή των κοινοτικών αντιμονοπωλιακών κανόνων.

Επίσης, στο άρθρο 14 του Ν.3959/2011 επαναδιατυπώνονται οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Ανταγωνισμού, με αξιοσημείωτη την πρόβλεψη του Νόμου, για την κατά προτεραιότητα εξέταση εκ μέρους της Επιτροπής Ανταγωνισμού, των προς έλεγχο υποθέσεων, εστιάζοντας σε κρίσιμες για το κοινωνικό σύνολο υποθέσεις, ενώ το άρθρο 26, θέτει τον κανόνα της άρσης της αρμοδιότητας της Επιτροπής Ανταγωνισμού να εφαρμόσει τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ, σε περίπτωση κίνησης της σχετικής διαδικασίας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ρυθμίζοντας τα ζητήματα σχέσεων της Επιτροπής με τις λοιπές ρυθμιστικές εθνικές Αρχές, ώστε να αποφευχθούν θέματα επικάλυψης ή σύγκρουσης αρμοδιοτήτων.¹⁰⁸

Τέλος, σημαντική αλλαγή προς το σκοπό αύξησης της αποτελεσματικότητας της δράσης της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού είναι η τροποποίηση των προβλεπόμενων προθεσμιών για την εξέταση των υποθέσεων και έκδοση αποφάσεων που ίσχυαν με τον ν.3784/2009. Προβλέπεται, προθεσμία εκατόν είκοσι (120) ημερών αντί ενενήντα (90) για την κοινοποίηση Εισήγησης και δώδεκα (12) μήνες αντί έξι (6) για την έκδοση απόφασης με δυνατότητα παράτασης, το ανώτερο δύο (2) μήνες.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Ο προϊσχύσας Κανονισμός θέσπιζε ένα κεντρικό προληπτικό σύστημα ελέγχου από την Επιτροπή, των συμπράξεων που μπορούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή, έπειτα από κοινοποίηση προς αυτήν, των συμφωνιών που δεν μπορούσαν να τύχουν αυτόματης απαλλαγής, είχε την αποκλειστική αρμοδιότητα να ελέγχει κατά πόσο οι επίμαχες συμφωνίες πληρούσαν τους όρους του άρθρου 81 § 3 ΣΕΚ, ώστε να τύχουν εξαιρέσεως από την εφαρμογή των απαγορευτικών περί ανταγωνισμού κανόνων.

¹⁰⁸ Το δικαίωμα αυτό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενεργοποιείται έπειτα από αίτημα της σύμφωνα με τις διατάξεις του Κεφαλαίου 3 του Κανονισμού 1/2003, «Αποφάσεις της Επιτροπής».

¹⁰⁹ Άρθρο 15 Ν.3959/2011 παρ.4 και παρ.5.

3.3.3. Η παροχή δυνατότητας στην Επιτροπή Ανταγωνισμού να επέμβει σε τομείς οικονομίας

Με το άρθρο 11 του Ν.3959/2011 διατηρήθηκε ουσιαστικά το άρθρο 5 του Ν.703/1977 που ίσχυε μέχρι τότε, σχετικά με τη δυνατότητα της Επιτροπής Ανταγωνισμού να προβαίνει σε κανονιστικές παρεμβάσεις σε κλάδους της οικονομίας παρά την κριτική που είχε ασκηθεί στη δυνατότητα αυτή. Ο νέος νόμος δίνει μεγαλύτερη έμφαση στις γνωμοδοτικές αρμοδιότητες της Επιτροπής Ανταγωνισμού με την εισαγωγή στο άρθρο 23 παρ. 3 του Ν.3959/2011 ρητής αναφοράς στη δυνατότητά της να διατυπώνει γνώμη για σχέδια νόμων και λοιπών κανονιστικών ρυθμίσεων που μπορούν να εισάγουν εμπόδια στη λειτουργία του ελεύθερου ανταγωνισμού, συμπληρώνοντας τη γενική πρόβλεψη για παροχή γνώμης σε θέματα αρμοδιότητάς της, είτε με δική της πρωτοβουλία, είτε κατόπιν αιτήματος υπουργού.

3.3.4. Η εναρμόνιση των ελληνικών ρυθμίσεων στα ευρωπαϊκά πρότυπα και ο εκσυγχρονισμός της λειτουργίας της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Σημαντικότερη τροποποίηση, τόσο για τους λόγους αποτελεσματικότητας της Επιτροπής Ανταγωνισμού, όσο και για τους λόγους εναρμόνισης με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, αποτελεί η εισαγωγή της ρύθμισης του άρθρου 42 του Ν.3959/2011 περί παραγραφής της αρμοδιότητας της Επιτροπής Ανταγωνισμού να επιβάλλει πρόστιμο στις Επιχειρήσεις, όταν έχει παρέλθει άπρακτο μεγάλο χρονικό διάστημα από την ημέρα παύσης της παράβασης. Η νέα αυτή ρύθμιση περί πενταετούς παραγραφής συμπληρώνει την αντίστοιχη ευρωπαϊκή του άρθρου 25 του Κανονισμού 1/2003, η οποία αφορά στην εξουσία επιβολής προστίμου μόνο εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και όχι στην αντίστοιχη εξουσία των εθνικών Αρχών των Κρατών-Μελών. Η ρύθμιση αποτελεί σημαντική διάταξη, καθώς ουσιαστικά τερματίζει οποιοσδήποτε αμφιβολίες ως προς το χρονικό όριο αρμοδιότητας της Επιτροπής Ανταγωνισμού να επιβάλλει πρόστιμο για παρελθούσες παραβάσεις, συμβάλει ουσιαστικά στην αύξηση του δικαίου και οδηγεί την Επιτροπή Ανταγωνισμού στο να επικεντρώνεται στις τρέχουσες παραβάσεις του Ανταγωνισμού.

3.4. Δημόσια διαβούλευση του Νόμου 3959/2011 : Αντιδράσεις για το Άρθρο 2 και απαιτήσεις πολιτών για τον ρόλο της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Το Σχέδιο Νόμου «Περί Ανταγωνισμού», δόθηκε σε δημόσια διαβούλευση το Δεκέμβριο του 2010. Τα σχόλια που εισέπραξε ήταν μάλλον αποθαρρυντικά, και κυρίως για την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης επιχειρήσεων. Άλλωστε το 2010 ήταν η απαρχή μιας εξαιρετικά δύσκολης περιόδου για την Χώρα, την οποία βιώνουμε μέχρι σήμερα, γεγονός που δημιουργούσε τις έντονες αντιδράσεις των πολιτών, όποτε τους δινόταν η ευκαιρία να εκφραστούν δημόσια.¹¹⁰

Χαρακτηριστικά, τα σχόλια σχετικά με άρθρο 2 του Νόμου, περί καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης, ήταν επικριτικά και επικεντρώθηκαν κυρίως στο χρόνιο πρόβλημα της διαφθοράς της ελληνικής οικονομίας. Οι πολίτες ανέφεραν συγκεκριμένα, ότι στην ελληνική επικράτεια δεν κατέχουν δεσπόζουσα θέση οι μεγάλες, επικερδείς επιχειρήσεις ή οι επιχειρήσεις που κατέχουν δικαίως σημαντικό τμήμα της αγοράς, αλλά εκείνες «που έχουν στενούς δεσμούς με τους διεφθαρμένους λειτουργούς και υπαλλήλους»¹¹¹

Η διαφθορά θέτει ένα σοβαρό πλήγμα ανάπτυξης, διευκολύνει την εγκληματική επιχειρηματικότητα, και φυσικά, αποτελεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για αθέμιτες πρακτικές, κυρίως από τους ισχυρούς «παίκτες». Όσοι κατέχουν ισχυρή θέση στην αγορά, συνήθως κατέχουν και τη δύναμη ώστε να την διατηρήσουν καθορίζοντας τους κανόνες της αγοράς.

Το άρθρο 2 του Νόμου 3959/2011, ουσιαστικά αποτελεί μια προσπάθεια εναρμόνισης του ενωσιακού Δικαίου με το ελληνικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού. Ωστόσο, σύμφωνα

¹¹⁰ Στα μέσα του 2010, και μετά τις αποκαλύψεις ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας έκλεισε για το 2009 σε επίπεδα πολύ πάνω από αυτά που θα καθιστούσαν το δημόσιο χρέος βιώσιμο, η ελληνική Κυβέρνηση αδυνατούσε να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Η προσπάθεια της κυβέρνησης να ανακτήσει την αξιοπιστία της χώρας στις διεθνείς αγορές και να πετύχει μείωση των επιτοκίων οδήγησε σε λήψη μέτρων μείωσης των δαπανών, τα οποία δεν κατάφεραν να ανατρέψουν το αρνητικό κλίμα, με την Ελληνική Οικονομία να βρίσκεται σε κατάσταση δημοσιονομικής ανισορροπίας μέχρι σήμερα.

¹¹¹ Αναλυτικά όλα τα σχόλια των πολιτών στην Διαβούλευση του 2010 για το Σχέδιο Νόμου «Περί Ανταγωνισμού», βρίσκονται στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης, και Τουρισμού - Δικτυακός Τόπος Διαβουλεύσεων : <http://www.opengov.gr/ypoiian/?p=1543>

με την γνώμη των πολιτών, η ελληνική οικονομία εμφανίζει σημαντικά προβλήματα, και ο Νόμος «περί προστασίας του ανταγωνισμού» δεν έχει χρησιμότητα εάν δεν λυθεί πρωτίστως το αιώνιο πρόβλημα της διαφθοράς, το οποίο κατά κοινή ομολογία έχει προβληματίσει έντονα την Χώρα μας τα τελευταία χρόνια.

Για τους ανωτέρω λόγους, ζητήθηκε από τους πολίτες στην ίδια διαβούλευση, η Επιτροπή Ανταγωνισμού να αναπτύξει ακόμα πιο ισχυρό ρόλο, όχι μόνο στον έλεγχο αλλά και σε δράσεις επιμορφωτικού χαρακτήρα. Προτάθηκε δηλαδή, η Επιτροπή Ανταγωνισμού να προχωρήσει στην σχεδίαση εντύπων ώστε να εξηγήσει στους πολίτες τις πρακτικές που θεωρούνται παράνομες, που υποθάλπουν τον ανταγωνισμό, θίγουν τα δικαιώματα τους ως καταναλωτές αλλά και με ποιον τρόπο μπορούν να καταγγείλουν τις πρακτικές αυτές. Το αίτημα αυτό, εισακούστηκε από την Ελληνική Επιτροπή, η οποία έχει δημοσιεύσει ανάλογους οδηγούς με στόχο την επιμόρφωση των πολιτών.¹¹²

3.5. Χαρακτηριστικά Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού είναι θεματοφύλακας της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς και εγγυάται την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού. Οι γενικότεροι στόχοι της είναι η διατήρηση ή αποκατάσταση της υγιούς ανταγωνιστικής δομής της αγοράς, η προστασία των συμφερόντων του καταναλωτή και η οικονομική ανάπτυξη.

Από το 2003, οι εξουσίες και οι αρμοδιότητες της Επιτροπής διευρύνθηκαν, ώστε να περιλαμβάνουν και την εφαρμογή των ενωσιακών κανόνων ανταγωνισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού 1/2003. Με το Ν.2296/1995, η Επιτροπή Ανταγωνισμού απέκτησε τη μορφή Ανεξάρτητης Αρχής με διοικητική αυτοτέλεια, και με το Ν.3373/2005 απέκτησε διακεκριμένη νομική προσωπικότητα που της επιτρέπει να παρίσταται αυτοτελώς σε κάθε είδους δίκες που έχουν ως αντικείμενο πράξεις ή παραλείψεις της, ενώ παράλληλα της αναγνωρίστηκε αρμοδιότητα

¹¹² 2013 - Δημοσίευση Οδηγού από την Επιτροπή Ανταγωνισμού για Ενώσεις Επιχειρήσεων με τίτλο «Ανταγωνισμός – υποχρέωση όλων.»

2014 - Δημοσίευση Οδηγού από την Επιτροπή Ανταγωνισμού για Αναθέτουσες Αρχές με τίτλο «Ανίχνευση και πρόληψη συμπαιγνιακών πρακτικών σε διαγωνισμού προμηθειών»

κανονιστικής παρέμβασης σε κλάδους της οικονομίας¹¹³. Επίσης, με το Ν.2837/2000 απέκτησε και οικονομική αυτοτέλεια. Πρόκειται δηλαδή για νομικό πρόσωπο δημοσίου δίκαιου το οποίο ασκεί μέρος της κρατικής εξουσίας.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού, αν και υπόκειται σε κοινοβουλευτικό έλεγχο με την εποπτεία του Υπουργού Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά ενός αυτοτελούς νομικού πρόσωπου με τα μέλη της να απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, ενώ κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους δεσμεύονται μόνο από το νόμο και τη συνείδηση τους.

3.6. Σύνοψη Επιτροπής Ανταγωνισμού

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού συγκροτείται από οκτώ τακτικά μέλη, τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο, τέσσερις Εισηγητές και δύο αναπληρωματικά μέλη. Στελεχώνεται από πρόσωπα αναγνωρισμένου κύρους, που διακρίνονται για την επιστημονική τους κατάρτιση και την επαγγελματική τους ικανότητα στο νομικό και οικονομικό τομέα και απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων. Επιπλέον, ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και οι Εισηγητές είναι ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης και τελούν, κατά το χρόνο που κατέχουν τη θέση τους, σε αναστολή της επαγγελματικής τους δραστηριότητας.

Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής Ανταγωνισμού επιλέγονται από τη Βουλή και διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού. Τα λοιπά μέλη της Επιτροπής Ανταγωνισμού, τακτικά και αναπληρωματικά, καθώς και οι Εισηγητές, επιλέγονται και διορίζονται από τον εν λόγω Υπουργό, ύστερα από γνώμη της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής. Η θητεία του Προέδρου, του Αντιπροέδρου και των μελών της Επιτροπής Ανταγωνισμού, τακτικών και αναπληρωματικών, καθώς και των Εισηγητών, είναι πενταετής και μπορεί να ανανεωθεί μόνο για μία επιπλέον θητεία.

¹¹³ Άρθρο 11 του Ν. 3959/2011 «Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού».

Ο Πρόεδρος, ύστερα από εισήγηση της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, εισάγει ενώπιον της Επιτροπής Ανταγωνισμού τις υποθέσεις που πληρούν τα κριτήρια της κατά προτεραιότητα εξέτασης. Αμέσως μετά την έκδοση απόφασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, κάθε υπόθεση ανατίθεται από την Ολομέλεια της Επιτροπής Ανταγωνισμού, μετά από κλήρωση, σε έναν από τους Εισηγητές. Σε περίπτωση που η υπόθεση εισάγεται σε Τμήμα, ορίζονται, μετά από κλήρωση, τα τακτικά μέλη της Επιτροπής, πλην των Εισηγητών, που θα απαρτίσουν τη σύνθεση του Τμήματος που θα αναλάβει την υπόθεση. Ο Εισηγητής, στον οποίο ανατίθεται υπόθεση, συνεπικουρείται από υπαλλήλους της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού συνεδριάζει κατά τακτά χρονικά διαστήματα σε Ολομέλεια ή σε Τμήματα. Η ημερήσια διάταξη των συνεδριάσεων δημοσιεύεται στο δικτυακό της τόπο, και οι Αποφάσεις και οι Γνωμοδοτήσεις της δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα της και στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Ανταγωνισμού, είναι ο ανώτερος διοικητικός προϊστάμενος του προσωπικού των οργανικών μονάδων της Επιτροπής και την εκπροσωπεί στις Επιτροπές και Ομάδες, συνεδριάσεις και Συνόδους στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) και άλλων διεθνών οργανισμών, δυνάμενος να εξουσιοδοτεί προς τούτο τον Αντιπρόεδρο ή άλλα στελέχη της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Τέλος, η οργανωτική δομή της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, βάσει των διατάξεων του Ν.3959/2011 περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού και του Π.Δ. 76/2012 «Οργανισμός της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού της Επιτροπής Ανταγωνισμού», περιλαμβάνει: τις οργανικές μονάδες: α) Γραμματεία Προέδρου, Αντιπροέδρου και Εισηγητών, β) Γραφείο Νομικής Υποστήριξης και γ) Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού.

3.7. Αρμοδιότητες Επιτροπής Ανταγωνισμού

Προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό της, την διατήρηση δηλαδή μιας ανταγωνιστικής και υγιούς αγοράς, η Επιτροπή Ανταγωνισμού στοχεύει κυρίως στην καταπολέμηση των πρακτικών που περιορίζουν ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό και καταλήγουν σε βλάβη των καταναλωτών, καθώς και των φραγμών εισόδου στην αγορά, η οποία

πρέπει να είναι ελεύθερη και ανοιχτή για όλες τις επιχειρήσεις. Ειδικότερα, οι αρμοδιότητες τις αρμοδιότητες της Επιτροπής Ανταγωνισμού καθορίζει το άρθρο 14 του Ν.3959/2011 και είναι οι εξής:

1. Τηρεί τους κανόνες ανταγωνισμού σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 όπως και με τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
2. Εγκρίνει ή απαγορεύει την πραγματοποίηση συγκέντρωσης και μπορεί να λάβει μέτρα σε περίπτωση παράνομης πραγματοποίησης όπως επίσης μπορεί να επιτρέψει παρέκκλιση από την υποχρέωση αναστολής της πραγματοποίησης.
3. Λαμβάνει μέτρα που αποσκοπούν στην δημιουργία συνθηκών αποτελεσματικού ανταγωνισμού.
4. Επιβάλλει πρόστιμα και άλλες κυρώσεις.
5. Λαμβάνει προσωρινά μέτρα για την αποκατάσταση ή διατήρηση των αποτελεσματικών συνθηκών ανταγωνισμού κατά τις παρ. 9 και 10 του άρθρου 8 και ασφαλιστικά μέτρα κατά την παρ. 5 του άρθρου 25.
6. Επιτρέπει την εξαίρεση συμπράξεων κατά κατηγορίες.
7. Ανακαλεί με απόφαση της Ολομέλειας το ευεργέτημα της απαλλαγής.
8. Συλλέγει, επεξεργάζεται και αξιολογεί στοιχεία και πληροφορίες για την εκπλήρωση της αποστολής της.
9. Διατυπώνει τη γνώμη της γραπτά ή προφορικά ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών.
10. Διατυπώνει γνώμη επί θεμάτων ανταγωνισμού και επί των προτάσεων τροποποίησης του νόμου.
11. Εκδίδει ανακοινώσεις και κατευθύνσεις σχετικά με την εφαρμογή διατάξεων του παρόντος νόμου.
12. Διατυπώνει πρόταση για την έκδοση Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισής της, με απόφαση της Ολομέλειας.

13. Διορίζει με απόφαση της Ολομέλειας τον Γενικό Διευθυντή της ΓΔΑ.
14. Θεσπίζει σύστημα μοριοδότησης βάσει του οποίου καθορίζεται η σειρά κατάταξης των υποθέσεων για εξέταση.
15. Εκδίδει τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων, καθώς και τη διαδικασία επιβολής δεσμεύσεων. Αποφασίζει επίσης για την διενέργεια αυτεπάγγελτων ερευνών από τη ΓΔΑ.
16. Συνεργάζεται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις Αρχές Ανταγωνισμού των άλλων Κρατών - Μελών για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας του ανταγωνισμού.
17. Παρέχει προς τον Υπουργό Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, πληροφορίες, ύστερα από έγγραφο αίτημά του και με τις μνημονευόμενες προϋποθέσεις.

Ωστόσο, οι κύριες αρμοδιότητες της Επιτροπής Ανταγωνισμού, συνοψίζονται στα άρθρα 1 και 2 του Νόμου, τα οποία και αντιστοιχούν στα άρθρα 101 και 102, περί προστασίας του ανταγωνισμού της ΣΛΕΕ. Συγκεκριμένα ορίζεται ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού, όπως και κάθε άλλη Εθνική Αρχή Ανταγωνισμού των Κρατών Μελών της ΕΕ, διενεργεί ελέγχους είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν καταγγελίας και μεριμνά για τον εντοπισμό αθέμιτων πρακτικών απαγορευμένων συμπράξεων, και καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης. Τέλος, η Επιτροπή Ανταγωνισμού είναι η μόνη αρμόδια για την επιβολή κυρώσεων, περιλαμβανόμενων των χρηματικών, για παραβάσεις των άρθρων 1 και 2 του Ν.3959/11, πράττει δε τούτο κατόπιν εισηγήσεων της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, η οποία αποτελεί αυτοτελή υπηρεσία.¹¹⁴

3.8. Σύστημα «παράλληλων αρμοδιοτήτων».

Με τον Κανονισμό 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ε.Ε., καθιερώθηκε ένα σύστημα παράλληλων αρμοδιοτήτων βάσει του οποίου η

¹¹⁴ Προεδρικό Διάταγμα 31/06 ΦΕΚ Α 29 της 14,02,2006. Οι εισηγήσεις της ΓΔΑ δεν είναι δεσμευτικές για την Επ.Αντ.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών δύνανται να εφαρμόζουν τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης.¹¹⁵

Το σύστημα παράλληλων αρμοδιοτήτων προϋποθέτει ότι οι Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού έχουν την εξουσία να εφαρμόζουν τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης Λειτουργίας της ΕΕ, και ότι γίνεται αποτελεσματικός καταμερισμός της εργασίας για τις υποθέσεις για τις οποίες θα διεξαχθεί έρευνα. Βάσει του εν λόγω συστήματος, οι υποθέσεις διεκπεραιώνονται από μια έως τρεις Εθνικές Αρχές σε συνεργασία ή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στις περισσότερες των περιπτώσεων που μια Εθνική Αρχή λαμβάνει μια καταγγελία, θα παραμένει αρμόδια μέχρι την διεκπεραίωση αυτής, και η παραπομπή της σε άλλη Αρχή γίνεται εφόσον διαπιστώνεται ότι θεωρείται κατάλληλη για να επιληφθεί, σύμφωνα με τις εξής προϋποθέσεις: (α) η συμφωνία ή πρακτική έχει άμεσες, πραγματικές ή προβλέψιμες συνέπειες εντός των ορίων της επικράτειάς της, (β) είναι ικανή να θέσει σε τέλος την παράβαση και (γ) είναι σε θέση να συλλέξει τα απαραίτητα στοιχεία για τη στοιχειοθέτηση της παράβασης.

Πρωτεύοντα ρόλο, προκειμένου να διασφαλίζεται η συνεργασία αυτή, «παίζει» το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού στο πλαίσιο του οποίου γίνονται διαβουλεύσεις και ανταλλάσσονται απόψεις για θέματα εφαρμογής των ευρωπαϊκών κανόνων ανταγωνισμού. Εκτός όμως από απόψεις, ένα βασικό σημείο της λειτουργίας του Δικτύου αποτελεί η δυνατότητα των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού και της Επιτροπής να ανταλλάσσουν πληροφορίες, οι οποίες έχουν συλλέγει από τις ίδιες και να τις χρησιμοποιούν ως αποδεικτικά στοιχεία. Στην εν λόγω πρόνοια εμπεριέχονται ασφαλιστικές δικλείδες για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των επιχειρήσεων και των πολιτών. Τα μέλη του ΕΔΑ ενημερώνονται στο αρχικό στάδιο σχετικά με τις εκκρεμείς έρευνες και συγκεκριμένα, πριν ή χωρίς χρονοτριβή, μετά την έναρξη του πρώτου τυπικού μέτρου έρευνας, ούτως ώστε σε περίπτωση που παραπέμπεται αυτή, η όλη διαδικασία να διεκπεραιώνεται το συντομότερο δυνατόν¹¹⁶.

¹¹⁵ ΕΕ/С 101 της 27/04/2004 Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη «συνεργασία στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Αρχών Ανταγωνισμού».

¹¹⁶ Κατά κανόνα εντός δύο μηνών. Παρόμοια υποχρέωση κοινοποίησης υπάρχει πριν από την έκδοση αποφάσεων για την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 της Συνθήκης.

3.9. Επίσημη Απόφαση και Επιβολή πρόστιμων.

Μετά από εκτενή έρευνα, και πριν η Επιτροπή Ανταγωνισμού εκδώσει μια επίσημη απόφαση πρέπει πρώτα να ανοίξει τα επίσημα πρακτικά προκειμένου να δώσει μια συνοπτική προκαταρκτική αξιολόγηση της περίπτωσης. Όταν ολοκληρωθεί η γραπτή διαδικασία μπορεί να ακολουθήσει μια προφορική εξέταση εφόσον η κατηγορούμενη επιχείρηση το επιθυμεί. Μετά την ολοκλήρωση των επίσημων πρακτικών μπορεί να ληφθεί και η επίσημη απόφαση. Η απόφαση είτε θα εγκρίνει τις εν λόγω πρακτικές είτε θα τις αποδοκιμάζει απαγορεύοντάς τες. Στη δεύτερη περίπτωση που η Επιτροπή Ανταγωνισμού αποφασίζει ότι υπάρχει παράβαση μπορεί να επιβάλλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις που εμπλέκονται στην απαγορευμένη συμπεριφορά και να διατάξει τη παύση της συμπεριφοράς αυτής.

«...Εάν η Επιτροπή Ανταγωνισμού μετά από σχετική έρευνα που διεξάγεται είτε αυτεπάγγελτα είτε κατόπιν καταγγελίας ή αίτησης του Υπουργού, διαπιστώσει παράβαση της παρ. 1 του άρθρου 1 και των άρθρων 2, 2α και 5 του Ν.703/1977 ή των άρθρων 81 και 82 της ΣΕΚ, μπορεί με απόφασή της να επιβάλλει πρόστιμο στις επιχειρήσεις ή στις ενώσεις επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην παράβαση...» όριζε το άρθρο 9 (παρ. 1) του νόμου 703/1977 «περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού» ο οποίος και αποτέλεσε το πρώτο βασικό νομικό κείμενο του ελληνικού Δικαίου Ανταγωνισμού. Αντιστοίχως, ο ισχύον ελληνικός νόμος 3959/2011 ορίζει ρητώς ότι στις αρμοδιότητες της Επιτροπής Ανταγωνισμού ανήκει και το δικαίωμα της Επιτροπής Ανταγωνισμού να απειλεί ή να επιβάλλει τα πρόστιμα και άλλες κυρώσεις, όπως ορίζεται στις ειδικότερες διατάξεις¹¹⁷.

Ειδικότερα, οι εξουσίες της Επιτροπής Ανταγωνισμού επί των παραβάσεων¹¹⁸ ορίζουν :

α) Το πρόστιμο που επαπειλείται ή επιβάλλεται κατά την περίπτωση παραβάσεων των άρθρων 2 του Ν3959/2011 και 102 ΣΛΕΕ μπορεί να φτάνει μέχρι ποσοστού δέκα

¹¹⁷ Άρθρο 14 «Αρμοδιότητες της Επιτροπής Ανταγωνισμού « (παρ.δ) του Ν. 3959/2011«Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού.»

¹¹⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 25 (παρ. 2α και 2β) του Ν. 3959/2011 «Εξουσίες της Επιτροπής επί παραβάσεων»

τοις εκατό (10%) του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση ή, αν αυτή συνεχίζεται μέχρι την έκδοση της απόφασης, της προηγούμενης της έκδοσης της απόφασης χρήσης. Σε περίπτωση ομίλου εταιρειών, για τον υπολογισμό του προστίμου, λαμβάνεται υπόψη ο συνολικός κύκλος εργασιών του ομίλου. Για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου λαμβάνονται υπόψη η σοβαρότητα, η διάρκεια, η γεωγραφική έκταση της παράβασης, καθώς και το οικονομικό όφελος που αποκόμισε η επιχείρηση. Εφόσον είναι δυνατόν να υπολογιστεί το ύψος του οικονομικού οφέλους της επιχείρησης από την παράβαση, το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου δεν μπορεί να είναι μικρότερο από αυτό, ακόμα και αν υπερβαίνει το ποσοστό που ορίζεται στο πρώτο εδάφιο της παρούσας.

β) Το πρόστιμο που προβλέπεται σε βάρος των επιχειρήσεων που δεν συμμορφώνονται με την απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, σε περίπτωση συνέχισης ή επανάληψης της παράβασης ανέρχεται μέχρι του ποσού των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ για κάθε ημέρα καθυστέρησης συμμόρφωσης προς την απόφαση και από την ημερομηνία που θα ορίσει η απόφαση.

Είναι βέβαια προφανές ότι η απόφαση αυτή μπορεί να ληφθεί είτε στη περίπτωση της μιας επιχείρησης, όταν επρόκειτο για τη καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης της, είτε μπορεί να ληφθεί για πολλές επιχειρήσεις όταν αφορά τη καταχρηστική εκμετάλλευση της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης τους. Επίσης, η Επιτροπή Ανταγωνισμού δύναται να καταβάλει πρόστιμα στην περίπτωση που ζητηθούν από τη καταγγελλθείσα επιχείρηση πληροφορίες γραπτώς, συνήθως υπό μορφή ερωτηματολογίου, σχετικά με την έρευνα της επί της υπόθεσης, και οι απαντήσεις της επιχείρησης είναι ψευδής ή παραπλανητικές.

Η Επιτροπή δίνει την ευκαιρία σε επιχειρήσεις που έχουν προβεί στη καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης τους να ανακοινώσουν οι ίδιες εθελοντικά στην Επιτροπή τις παράνομες συμφωνίες ή πρακτικές που έχουν διαπράξει. Με αυτό τον τρόπο παρέχεται ευνοϊκότερη αντιμετώπιση, στις επιχειρήσεις οι οποίες ομολόγησαν τις παράνομες πρακτικές στις οποίες είχαν καταφύγει, η οποία μπορεί να φθάσει και έως την απαλλαγή τους από τα πρόστιμα.

Τέλος, ορισμένες φορές η έναρξη μιας έρευνας σχετικά με την απόδειξη ύπαρξης καταχρηστικής συμπεριφοράς της δεσπόζουσας θέσης, είναι αρκετή για να πείσει τις κατηγορούμενες εταιρίες να συμμορφωθούν αλλάζοντας τη συμπεριφορά για την οποία κατηγορούνται, ενώ ανασταλτικός παράγοντας θα μπορούσε να αποτελεί και η δημοσιότητα των επιβαλλομένων πρόστιμων, που ενδέχεται να αποτρέψει ηθικά τους επιδόξους παραβάτες της νομοθεσίας του ανταγωνισμού.

3.10.Μιά σημαντική απόφαση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού: «Υπόθεση Nestle Ελλάς Α.Ε.» - Απόφαση 459/V/2009.

3.10.1 Ιστορικό

Σύμφωνα με το ιστορικό, η υπόθεση αναδύεται το 2002, όταν έγιναν καταγγελίες στις αρμόδιες Εθνικές Αρχές για καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης της εταιρίας με την επωνυμία «NESTLE ΕΛΛΑΣ Α.Ε». Συγκεκριμένα, έπειτα από καταγγελία της εταιρείας «Γ. ΔΡΙΤΣΑΣ και ΣΙΑ Ε.Ε.Β.Ε», η οποία δραστηριοποιείται στον κλάδο επεξεργασίας και εμπορίας καφέ, ξεκίνησε μια πραγματική «μάχη» μεταξύ της NESTLE ΕΛΛΑΣ Α.Ε.¹¹⁹, ελληνικής θυγατρικής εταιρείας του Ομίλου της ελβετικής εταιρείας «NESTLE S.A»¹²⁰ και της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού. Η υπόθεση χωρίζεται ουσιαστικά σε τρία τμήματα. : την παράθεση των πραγματικών περιστατικών, την οριοθέτηση της σχετικής αγοράς και την καθαυτό απόφαση.

Η υπόθεση της Nestle αποτέλεσε μια πολύ σημαντική στιγμή στην ιστορία της Επιτροπής Ανταγωνισμού, καθώς επρόκειτο για μια από τις πλέον σοβαρές υποθέσεις που απασχόλησαν την ελληνική Ανεξάρτητη Αρχή, όχι μόνο λόγω του υψηλού

¹¹⁹ Η εταιρεία NESTLE ΕΛΛΑΣ Α.Ε., ιδρύθηκε το 1970 και δραστηριοποιείται στην παραγωγή, εμπορία, αντιπροσώπευση, εισαγωγή – εξαγωγή, διανομή καφέ, σοκολάτας και κάθε είδους τροφίμου, ποτού ροφήματος, νερού, καρπού και όλων των παραγώγων από αυτά και κάθε είδους συσκευασίας, καθώς επίσης και κάθε παρεμφερούς εργασίας αναφερόμενης στις ανάγκες του σώματος. Η εταιρεία ανήκει κατά 100% στον Όμιλο της αλλοδαπής (ελβετικής) εταιρείας NESTLE S.A, διαθέτει συνολικά 4 εργοστάσια και έχει παρουσία πάνω από 100 χρόνια στην ελληνική οικονομία αποτελώντας μία από τις μμεγαλύτερες βιομηχανικές εταιρείες τροφίμων και ποτών στην Ελλάδα.

¹²⁰ Η εταιρεία NESTLE S.A αποτελεί ένα «παγκόσμιο γίγαντα» με 481 εργοστάσια σε 87 χώρες των 5 ηπείρων και με κύκλο εργασιών 107 δις Ελβετικά φράγκα το 2007.

χρηματικού ποσού που τελικά επεβλήθη στην εναγόμενη εταιρεία, αλλά και διότι το σκεπτικό της απόφασης, σύμφωνα με την Επιτροπή Ανταγωνισμού, στηρίχτηκε σε μια εμπειριστατωμένη έρευνα που διεξήγαγε το προσωπικό της. Μάλιστα, στην έκθεση πεπραγμένων του 2008-2009, αφιερώθηκαν στην υπόθεση αυτή δυο σελίδες, όπου αποδόθηκε περιληπτική απόδοση του σκεπτικού της απόφαση και της επιβολής κυρώσεων από την Επιτροπή Ανταγωνισμού προς την Nestle.¹²¹

Η εταιρία Δρίτσας κατήγγειλε τη σύναψη από τη Nestle συμβάσεων με τους πελάτες της, τους οποίους δελέαζε με την παροχή εκπτώσεων βάσει των συνολικών πωλήσεων των προϊόντων της, εφόσον τα προμηθεύονταν συνολικά, η οποία οδήγησε πελάτες της εταιρίας Δρίτσας στο δίλημμα να προμηθεύονται μαζί με τον στιγμιαίο καφέ της Nestle (στον οποίο η εταιρία Nestle κατέχει δεσπόζουσα θέση), και τον ελληνικό καφέ της ίδιας εταιρίας, εφόσον στο σύνολο της προμήθειας θα είχαν ευνοϊκότερους όρους.

Η καταγγέλλουσα προσκόμισε σημαντικά στοιχεία, προκειμένου να στηρίξει το βάσιμο της καταγγελίας της, όπως επιστολές μαρτύρων οι οποίες αναφέρονται και στο τελικό κείμενο της Επιτροπής Ανταγωνισμού (απόφαση με αριθμ. 434/V/2009 παρ.6).¹²²

Χαρακτηριστικές επιστολές: Η από 22.7.2002 της εδρεύουσας στον [...] εταιρίας [...] όπου μεταξύ άλλων αναφέρονται τα εξής: «Αγαπητέ κε Δρίτσα, σχετικά με την αγορά ελληνικού καφέ από την εταιρία σας και μετά την τηλεφωνική επικοινωνία μαζί σας και την επίσκεψη πωλητών σας, θέλω να σας ενημερώσω ότι δεν μπορώ να αγοράσω από εσάς ελληνικό καφέ, γιατί αν δεν πάρω τον ελληνικό του Λουμίδη δεν θα μου παραδώσουν Nescafe Nestle», καθώς και την επιστολή από (10.9.2002) του [...], στην οποία αναφέρονται τα εξής: «Θα ήθελα να δουλεύω τον ελληνικό καφέ σας και λόγω ποιότητας και λόγω τιμής επειδή όμως η διαφήμιση αλλάζει τα δεδομένα στην αγορά πρέπει οπωσδήποτε να έχω Nescafé στο μαγαζί και δε μπορώ να πάρω τον καφέ σας επειδή πρέπει να έχω Λουμίδη στο μαγαζί». Τέλος, κατέθεσε αντίγραφο της υπ' αριθ. 1628/2001 απόφασης του πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, στην οποία

¹²¹ Βλ. Έκθεση Πεπραγμένων 2008-2009 Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού (σελ. 57-58)

¹²² Η απόφαση εκδόθηκε την 12η Φεβρουαρίου 2009, και δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 7 του ισχύοντος Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ Β' 1890/29.12.2006).

περιέχεται κατάθεση του μάρτυρα [...], όπου μεταξύ άλλων καταθέτει ότι ο αντιπρόσωπος της εταιρίας Nestlé του έλεγε ότι για να πάρει 10 κιβώτια Nescafé έπρεπε να πάρει και 10 κιβώτια ελληνικό καφέ.¹²³

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού. συνεδρίασε σε ολομέλεια στις 22/05/2008 και εξέδωσε την υπ.αριθμ 434/V/2009 απόφασή της, βασιζόμενη στην εισήγηση της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού¹²⁴, και έπειτα από την *συμπληρωματική καταγγελία*¹²⁵ (με αρ. πρωτ. 3801/29-06-2006) της εταιρίας ΔΡΙΤΣΑΣ κατά της ανώνυμης εταιρίας με την επωνυμία Nestle Ελλάς. Βασικά κριτήρια, στα οποία στηρίχτηκε η απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού για την θεμελίωση καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης της εταιρίας Nestle Ελλάς, είναι η ανάλυση των σχετικών αγορών, στις οποίες λαμβάνει χώρα η ελεγχόμενη συμπεριφορά, η έρευνα περί ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης της εν λόγω εταιρίας και τέλος η καταχρηστική εκμετάλλευση της θέσης αυτής.

3.10.2. Ανάλυση των σχετικών αγορών.

Οι υπό εξέταση παραβάσεις αφορούν σε πρακτικές της καταγγελλομένης, οι οποίες, κατά τις αιτιάσεις της καταγγέλλουσας, παραβιάζουν τις διατάξεις του άρθρου 2 του Ν.3959/2011. Η θεμελίωση καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης προϋποθέτει να οριστεί η σχετική αγορά ως προς τα προϊόντα που περιλαμβάνονται σε αυτή καθώς και ως προς τη γεωγραφική διάστασή της, να καταγραφούν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εντός της συγκεκριμένης αγοράς, τα μερίδια

¹²³ Από την απόφαση 434/V/2009 έχουν παραλειφθεί, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ.7 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ 1890/Β'/29.12.2006), τα στοιχεία εκείνα, τα οποία κρίθηκε ότι αποτελούν επιχειρηματικό απόρρητο. Στη θέση των στοιχείων που έχουν παραλειφθεί υπάρχει η ένδειξη [...].

¹²⁴ Εισήγησης της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού με αρ.πρωτ 1463/29-02-2008.

¹²⁵ Ο όρος *συμπληρωματική καταγγελία* χρήζει ερμηνείας καθώς είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το 2002 η Εταιρία «Δρίτσας Γ. & ΣΙΑ Ε.Ε.Β.Ε.» είχε καταθέσει ξανά στην ενδεκαμελή Επιτροπή Ανταγωνισμού καταγγελία «περί επιβολής καταχρηστικών όρων στις συμβάσεις της με τις αλυσίδες λιανικής» (αρ.πρωτ. 1835/07-06-2002) Η καταγγελία όμως θεωρήθηκε πως δεν περιείχε στοιχεία ικανά να δρομολογήσουν ενέργειες της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

2006: Τον Ιούνιο του 2006 η ίδια εταιρία επανήλθε με συμπληρωματικά στοιχεία τα οποία κρίθηκαν ικανά να ενεργοποιήσουν έρευνα στην αγορά του καφέ ο οποίος παρουσιάζει συνολικά πολλές και διαφορετικές κατηγορίες – ο καφές άλλωστε είναι το πιο δημοφιλές ρόφημα των Ελλήνων και η χώρα μας κατατάσσεται στην δεύτερη θέση παγκοσμίως!

αγοράς τους, χαρακτηριστικά τα οποία είναι χρήσιμα για τη διαπίστωση ή μη ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης.

Αρχικά και σε σχέση με την οριοθέτηση της αγοράς η Επιτροπή Ανταγωνισμού, έκρινε κατά πλειοψηφία, ότι κάθε είδος καφέ, δηλαδή ο στιγμιαίος καφές, ο καφές φίλτρου, ο ελληνικός καφές και ο εσπρέσο, αποτελεί διακριτή αγορά προϊόντος και ο ανταγωνισμός εκδηλώνεται ανά είδος, ενώ, σε κάθε περίπτωση, ακόμα και αν ήθελε να θεωρηθεί ότι η αγορά του καφέ είναι ενιαία, και πάλι το μερίδιο αγοράς της καταγγελλόμενης επιτρέπει τη διαπίστωση ότι αυτή κατέχει δεσπόζουσα θέση. Επίσης, η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκρινε ότι οι αγοραστές λιανικής (τελικοί καταναλωτές), καθώς και οι επιχειρήσεις που διαθέτουν χώρους μαζικής εστίασης, συνιστούν επίσης δυο διακριτές αγορές : (α) την αγορά προμήθειας λιανική και (β) την αγορά προμήθειας καφέ προς χώρους μαζικής εστίασης.¹²⁶

Ως προς την «γεωγραφική» διάσταση της αγοράς στην υπό εξέταση υπόθεση, ως σχετική γεωγραφική αγορά προσδιορίζεται η ελληνική επικράτεια, διότι οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται κυρίως στην Ελλάδα, όπου οι όροι ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς, ταυτόσημα προϊόντα προσφέρονται επί εθνικού επιπέδου και οι προτιμήσεις των καταναλωτών για αυτά διαφοροποιούνται από χώρα σε χώρα.¹²⁷

3.10.3. Έρευνα περί ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης

Μία επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση, όταν διαθέτει οικονομική δύναμη που της δίνει τη δυνατότητα να παρεμποδίζει τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στη σχετική αγορά και της επιτρέπει να συμπεριφέρεται σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές της, τους πελάτες και τέλος τους καταναλωτές. Η διαπίστωση της ατομικής δεσπόζουσας θέσης μιας επιχείρησης εξαρτάται από τους εξής παράγοντες:

α) Μερίδιο αγοράς της επιχείρησης: β) Ποσοστό συμμετοχής άλλων ανταγωνιστών

¹²⁶ Η απόφαση στηρίχτηκε στην Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού. ΕΕ αριθ. C372/09.12.1997, παρ. 2.

¹²⁷ Η απόφαση στηρίχτηκε στην Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού. ΕΕ αριθ. C372/09.12.1997, παρ. 8.

στην αγορά, γ) Εμπόδια εισόδου άλλων ανταγωνιστών στη σχετική αγορά, δ) Την εκτίμηση της ίδιας της επιχείρησης σχετικά με τη θέση της στη σχετική αγορά.

Μερίδιο αγοράς της επιχείρησης

Εν προκειμένω στη σχετική αγορά του στιγμιαίου καφέ λιανικής πώλησης, η Nestle κατείχε (με το προϊόν της Nescafé Classic)¹²⁸, κατά τη διάρκεια των ετών 2000-2006 μερίδιο αγοράς που κυμαινόταν σταθερά στο 86-87%, ενώ στην σχετική αγορά του στιγμιαίου καφέ μαζικής εστίασης, η Nestle κατείχε (με το προϊόν της Nescafé Classic), σταθερά κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου ποσοστό περίπου 78%-95%. Τόσο υψηλό μερίδιο αγοράς αρκεί, προκειμένου να θεμελιωθεί η δεσπόζουσα θέση μίας επιχείρησης στη σχετική αγορά.

Αντίθετα, στην σχετική αγορά του ελληνικού καφέ η εταιρία Nestle, με το εμπορικό σήμα «Λουμίδης»¹²⁹, είχε το χρονικό διάστημα 2000-2006 μερίδιο αγοράς περίπου 42 με 44% στις λιανικές πωλήσεις και 25% στις πωλήσεις σε χώρους μαζικής εστίασης, με τους ανταγωνιστές της να διατηρούν ποικίλα και όχι μόνο μικρά μερίδια αγοράς. Κατά την Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού λοιπόν, στη συγκεκριμένη αγορά η Nestle, κατείχε υψηλά μερίδια ηγετικής θέσης, αλλά δεν κατείχε δεσπόζουσα θέση καθώς ο ανταγωνισμός δεν ήταν πλήρως αποδυναμωμένος.

Ποσοστό συμμετοχής άλλων ανταγωνιστών στην αγορά.

Το ποσοστό συμμετοχής των ανταγωνιστών στην αγορά, διαδραματίζει πολύ σημαντικό παράγοντα στην θεμελίωση μίας επιχείρησης ως δεσπόζουσα, αφού καθορίζει αν κάποιος εκ των ανταγωνιστών κατέχει μερίδιο αγοράς αρκετό, ώστε να συνιστά απειλή για τη δεσπόζουσα επιχείρηση. Στην υπόθεση της Nestle, τα μερίδια αγοράς των υπόλοιπων ανταγωνιστών, στην αγορά του στιγμιαίου καφέ λιανικής πώλησης, είναι πολύ μικρά και κυμαινόταν κατά τη διάρκεια των ετών 2000-2006 σταθερά σε επίπεδα μεταξύ 2-8%. Τα δε μερίδια αγοράς των υπόλοιπων ανταγωνιστών στην αγορά του στιγμιαίου καφέ μαζικής εστίασης ήταν και

¹²⁸ Σύμφωνα με σχετική έρευνα της Γ.Δ.Α.

¹²⁹ Στις 25 Σεπτεμβρίου 1987 υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ της Nestlé S.A. και της Λουμίδης Α.Ε. Η δεύτερη ενσωματώνεται στον όμιλο Nestlé με δύο εργοστάσια: σοκολάτας και καφέ. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1991, προστίθεται στο εργοστάσιο καφέ στα Οινόφυτα Βοιωτίας ένα νέο τμήμα για τη συσκευασία και τη φύλαξη του στιγμιαίου καφέ.

παραμένουν χαμηλά και κυμαίνονταν κατά τη διάρκεια των ετών 2004-2007 σταθερά σε επίπεδα μεταξύ 2-12%.

Εμπόδια εισόδου άλλων ανταγωνιστών στη σχετική αγορά.

Έχει θεωρηθεί ότι σήματα μεγάλης φήμης που χρησιμοποιεί μία επιχείρηση με μεγάλο μερίδιο αγοράς συνιστά φραγμό εισόδου και καθιστούν αδύνατη την ανάπτυξη του δυνητικού ανταγωνισμού. Ως φραγμοί εισόδου δύνανται, επίσης, να θεωρηθούν τα νομικά εμπόδια εισόδου που απονέμουν αποκλειστικότητα σε συγκεκριμένη επιχείρηση, η οικονομική και χρηματοδοτική δύναμη μιας επιχείρησης, αλλά και οι υψηλών δαπανών διαφημιστικές εκστρατείες επιχείρησης με μεγάλο μερίδιο αγοράς ή το υψηλό κόστος διαφήμισης και marketing που αντιμετωπίζει κάθε επιχείρηση που επιδιώκει να εισέλθει στη σχετική αγορά. Τόσο οι έντυπες όσο και οι τηλεοπτικές διαφημίσεις της Nestle, χαρακτηρίζονται από την δημιουργία ενός ιδιαίτερα ελκυστικού μοτίβου γύρω από το προϊόν, χρησιμοποιώντας με επιτυχία τις στρατηγικές του marketing και προσελκύοντας το ενδιαφέρον των καταναλωτών.

Όπως καταδείχθηκε από την έρευνα της Επιτροπής Ανταγωνισμού το εμπορικό σήμα 'NESCAFE' απολαμβάνει μεγάλης αναγνωρισιμότητας, και η εταιρία Nestle διαθέτει ισχυρή οικονομική δύναμη, ενώ ταυτόχρονα εντάσσεται στον ισχυρό όμιλο της NESTLE S.A, που δραστηριοποιείται σε ολόκληρη την Ευρώπη και παγκοσμίως. Η μητρική εταιρία ιδρύθηκε το 1866 και στα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της παρήγαγε βρεφικές τροφές. Το 2007, κατείχε στη διάθεση της 481 εργοστάσια παγκοσμίως, πετυχαίνοντας κύκλο εργασιών 107,552 δις ελβετικών φράγκων, και θεωρήθηκε η μεγαλύτερη εταιρία τροφίμων σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ δραστηριοποιείται και στους κλάδους των ποτών και ζωοτροφών.¹³⁰ Τα σήματα μεγάλης φήμης που χρησιμοποιεί μία επιχείρηση με μεγάλο μερίδιο αγοράς συνιστούν φραγμό εισόδου και καθιστούν αδύνατη την ανάπτυξη του δυνητικού ανταγωνισμού, με την Επιτροπή Ανταγωνισμού να θεωρεί αναμφισβήτητα ότι η Nestle έχει ιδιαίτερα ισχυρή θέση και brand-name στον στιγμιαίο καφέ.

Η εκτίμηση της ίδιας της επιχείρησης σχετικά με τη θέση της στη σχετική αγορά.

¹³⁰ Σύμφωνα με την ίδια την εταιρία και την επίσημη ιστοσελίδα της www.nestle.com.

Κατά τη διάρκεια των ετών 2000-2006 η Nestle κατείχε (με το προϊόν της Nescafe Classic), τόσο υψηλό μερίδιο αγοράς, ώστε να δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό της δεσπόζουσας θέσης της εταιρίας στην σχετική αγορά του στιγμιαίου καφέ. Τούτο γίνεται αποδεκτό τόσο από τους ανταγωνιστές της, όσο και από την ίδια την Nestle καθώς η εταιρία είναι αυτή που έχει προσκομίσει τα σχετικά στοιχεία.¹³¹ Συγκεκριμένα, στην προσκομισθείσα γνωμοδότηση «αναφορικά με κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης στην αγορά του καφέ: Οικονομική μελέτη του ζητήματος» όσο και στο από 21.4.2008 υπόμνημα της καταγγελλόμενης γίνεται δεκτό (σημείο i) αφενός ότι : «Η Nestle έχει ιδιαίτερα ισχυρή θέση και brand-name στον στιγμιαίο καφέ», με την έννοια της «ισχυρής θέσης», να είναι στενά συναρτημένη με την έννοια της δεσπόζουσας θέσης¹³².

Το στοιχείο αυτό, και η αποδοχή από τη Nestle για την θέση της εταιρίας στην αγορά, αποτελεί σύμφωνα με την Επιτροπή Ανταγωνισμού, και έπειτα από πάγια νομολογία του ΔΕΕ¹³³, επιπρόσθετο παράγοντα θεμελίωσης της ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης. Ωστόσο, κατά την ακροαματική διαδικασία (συνεδρίαση της 18.9.2008) η πληρεξούσια δικηγόρος της Nestle υποστήριξε ότι: «πουθενά δεν έχουμε αποδεχθεί ότι έχουμε δεσπόζουσα θέση. Δίνουμε σε απαντήσεις ερωτηματολογίων μερίδια αγοράς όπως μας τα ζητάει η Γενική Διεύθυνση, πάντα όμως στις απαντήσεις μας λέγαμε ότι αυτοί οι διαχωρισμοί γίνονται για λόγους marketing, και ποτέ δεν παραδεχθήκαμε ότι έχουμε δεσπόζουσα θέση», και επίσης διασαφηνίζει πως βάσει της ελληνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας, ακόμα εάν η εταιρεία κατέχει δεσπόζουσα θέση, αυτό δεν είναι τιμωρητέο, ούτε καταδικάζει την επιτυχημένη εμπορική πολιτική της εταιρίας.

¹³¹ Ειδικότερα, το κείμενο της ΓΔΑ αναφέρει ότι ακόμα και η ίδια η Nestle είχε παραδεχτεί στην αλληλογραφία της με την ΕπΑντ (Εγγραφο 5113/19-08-05) ότι κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά στιγμιαίου καφέ. Μνεία πάντως στο συγκεκριμένο έγγραφο δεν γίνεται στο κείμενο της ΕπΑντ, αλλά αναφέρει γενικά ότι η εταιρεία έχει ομολογήσει ότι κατέχει ηγετική θέση στην αγορά.

¹³² βλ. Κατσουλάκος, Βέττας, Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική, 2004, σελ. 349

¹³³ Η άποψη της ΕπΑντ στηρίχτηκε στην νομολογία του ΔΕΕ στην υπόθεση Υπόθεση ΑΚΖΟ κατά Επιτροπής C-62/86, 1991, (παρ 61). Το ΔΕΕ υποστήριξε την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και θεώρησε ως παράγοντα που επιβεβαιώνει την υπεροχή της ΑΚΖΟ στην αγορά, το γεγονός ότι «η ΑΚΖΟ, όπως η ίδια ομολογεί, διαθέτει την καλύτερη οργάνωση έρευνας αγοράς, τόσο από εμπορικής όσο και από τεχνικής απόψεως, καθώς και πολύ περισσότερες γνώσεις από εκείνες των ανταγωνιστών της στον τομέα της ασφάλειας και της τοξικολογίας.»

3.10.4. Καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης

Σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, η Nestle έκανε κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της σε ό,τι αφορά την αγορά του στιγμιαίου καφέ λιανικής πώλησης (σε σχέση με αλυσίδες super-market) καθώς παρείχε εκπτώσεις στόχων και πίστης, απαγόρευε και παρεμπόδιζε τις παράλληλες εισαγωγές, και απαγόρευε στις αλυσίδες super-market, να διενεργούν παράλληλες προωθητικές ενέργειες με άλλα ανταγωνιστικά προϊόντα.

Για τον έλεγχο των ανωτέρω παραβάσεων εκ μέρους της καταγγελλόμενης εταιρίας, και την εξέταση των καταγγελιών οι ενέργειες της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού¹³⁴ περιλαμβάνουν τη διεξαγωγή σχετικών επιτόπιων ελέγχων τόσο στη έδρα της Nestle στις 22-06-2006, όσο και σε ακόμα τέσσερεις συνεργάτες της εταιρίας. Επίσης, απέστειλε ερωτηματολόγιο (αρ. πρωτ. 8347/20-12-2006) στην καταγγελλόμενη εταιρία για την παροχή στοιχείων και εκτιμήσεων σχετικά με το μέγεθος των επιμέρους αγορών και μεριδίων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτές, και ακολούθως, ζητήθηκαν στοιχεία από μεγάλες super-market, ομίλους αγορών και καταστήματα cash&carry σχετικά με τις συμφωνίες που συνάπτουν με όλους τους προμηθευτές προϊόντων καφέ, τις αγορές και τις πωλήσεις που πραγματοποιούν στα προϊόντα των εταιριών – προμηθευτών προϊόντων καφέ, καθώς και τις αντίστοιχες παροχές, τις οποίες λαμβάνουν.

Αναλυτικότερα, και σύμφωνα με την απόφαση την Απόφαση 434/V/2009 της Επιτροπής Ανταγωνισμού επικυρώθηκαν τα κατωτέρω:

Η Nestle παραβίασε τα άρθρα 2 του Ν.703/77 (πλέον άρθρο 2 του Ν.3959/2011) καταχρώμενη τη δεσπόζουσα θέση της στην αγορά του στιγμιαίου καφέ, μέσω:

- της παροχής εκπτώσεων στόχων και πίστωσης, της απαγόρευσης- παρεμπόδισης των παράλληλων εισαγωγών, καθώς και της απαγόρευσης διενέργειας παράλληλων προωθητικών ενεργειών με άλλα ανταγωνιστικά

¹³⁴ Οι ενέργειες της ΓΔΑ αναφέρονται στο τελικό κείμενο της ΕπΑντ - Απόφαση με αριθμ. 434/V/2009 σκέψη 8.

προϊόντα στις σχέσεις της με τις αλυσίδες σούπερ μάρκετ (αγορά στιγμιαίου καφέ λιανικής πώλησης).

- της επιβολής υποκρύπτουσας υποχρέωσης μη ανταγωνισμού (αντίστοιχης της «αγγλικής ρήτρας»), στη σχέση της με τους διανομείς της.
- της επιβολής ρητών όρων αποκλειστικής προμήθειας και ομαδικών πωλήσεων, καθώς και της παροχής εκπτώσεων και παροχών πίστεως, που αποσκοπούσαν στη δημιουργία πιστής πελατειακής σχέσης μεταξύ της εν λόγω εταιρίας και των επιχειρήσεων μαζικής εστίασης (αγορά στιγμιαίου καφέ μαζικής εστίασης).

Συνολική αξιολόγηση των επιμέρους καταχρηστικών πρακτικών που αφορούν την αγορά στιγμιαίου καφέ λιανικής πώλησης.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού κρίνει, ότι η καταχρηστική συμπεριφορά σε όλες τις περιπτώσεις έγκειται στο ότι η δεσπόζουσα επιχείρηση απέβλεπε, αφενός στο να αφαιρέσει από τους αγοραστές- αλυσίδες σούπερ μάρκετ ή να περιορίσει τη δυνατότητα επιλογής τους όσον αφορά τις πηγές εφοδιασμού τους, παρεμποδίζοντας την είσοδο στην αγορά των ανταγωνιστών, και αφετέρου να διατηρήσει τις τιμές των προϊόντων της (και ιδίως του προϊόντος, στο οποίο έχει δεσπόζουσα θέση, του στιγμιαίου καφέ) σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο, δυσχεραίνοντας τις εισαγωγές τους.

Από την έρευνα της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού προέκυψαν αποδεικτικά στοιχεία, από τα οποία προκύπτει ότι οι καταχρηστικές πρακτικές που ανέπτυξε η καταγγελλομένη κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου (2002-2006) επέφεραν αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα στη σχετική αγορά, αποκλείοντας ή περιορίζοντας την είσοδο ή/και τη δυνατότητα αύξησης των μεριδίων αγοράς των ανταγωνιστριών εταιριών της, αλλά και τις εισαγωγές των προϊόντων της. Το μερίδιο αγοράς της εταιρίας Nestle στο μεν στιγμιαίο καφέ παρέμεινε σταθερό στο 86-87%, ενώ στα υπόλοιπα είδη καφέ (ελληνικό και καφέ φίλτρου) αυξήθηκε. Αντιθέτως, στους ανταγωνιστές της Nestle το μερίδιο αγοράς, κατά τη διάρκεια των ιδίων ετών 2002-2006, ιδίως στο στιγμιαίο καφέ είτε μειώθηκαν είτε διατηρηθήκαν σταθερά.

Κατά τα προαναφερθέντα, η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκρινε, ότι θα μπορούσε η μη υιοθέτηση των ανωτέρω πρακτικών να οδηγήσει σε αύξηση των μεριδίων αγοράς των ανταγωνιστριών εταιριών της, ιδίως στην αγορά του στιγμιαίου καφέ, και ότι,

εμμέσως τουλάχιστον, οι εκπτώσεις στόχων και πίστης ανέπτυξαν αποτέλεσμα αποκλεισμού των ανταγωνιστών της Nestle, στην αγορά.

Σχέση της Καταγγελλόμενης με τους συνεργάτες της - (Ρήτρα υποκρύπτουσα υπογράφεση μη ανταγωνισμού: ‘αγγλική ρήτρα’)

Η επιβολή από δεσπόζουσα επιχείρηση στους πελάτες της λεγόμενης ‘αγγλικής ρήτρας’, σύμφωνα με την οποία οι πελάτες της είναι υποχρεωμένοι να δηλώνουν κάθε καλύτερη προσφορά και έχουν το δικαίωμα να αποδεχθούν μία τέτοια προσφορά μόνον εάν οι όροι της δεσπόζουσας επιχείρησης είναι δυσμενέστεροι είναι καταχρηστική.¹³⁵ Αυτό, διότι επιφέρει το ίδιο αποτέλεσμα με αυτή της υποχρέωσης μη ανταγωνισμού, ιδίως όταν οι πελάτες υποχρεούνται να αποκαλύψουν ποιός τους έχει υποβάλει καλύτερη προσφορά.¹³⁶ Με αυτές τις πληροφορίες που παρέχουν οι πελάτες της, δίδεται η δυνατότητα στη δεσπόζουσα επιχείρηση να διαμορφώσει τη στρατηγική της στην αγορά κατά τρόπο που να επηρεάζει και τους ίδιους τους πελάτες τους ανταγωνιστές της.¹³⁷

Εν προκειμένω διαπιστώθηκε ότι στα συμφωνητικά διανομής που έχουν συναφθεί μεταξύ της Nestle και των διανομέων της υφίσταται όρος σύμφωνα με τον οποίο παρέχονται κίνητρα στους διανομείς- συνεργάτες της δεσπόζουσας επιχείρησης να ενημερώνουν τη τελευταία σε περίπτωση εμπορίας εκ μέρους τους ανταγωνιστικών προϊόντων. Αποτέλεσμα τούτου είναι αφενός η δεσπόζουσα επιχείρηση να έχει τη δυνατότητα να εμποδίσει την εκμετάλλευση εκ μέρους των διανομέων- συνεργατών ενδεχόμενων καλύτερων προσφορών των ανταγωνιστών (δυσχεραίνοντας με τον τρόπο αυτό την είσοδο των τελευταίων στη σχετική αγορά) και αφετέρου να καθίσταται εύκολη η αποκάλυψη εκ μέρους της δεσπόζουσας επιχείρησης της ταυτότητας και την εμπορικής στρατηγικής των ανταγωνιστών δίδοντας έτσι σε αυτή τη δυνατότητα να διαμορφώσει ανάλογα τη στρατηγική της έναντι τόσο των πελατών της όσο και των ανταγωνιστών της ιδίως στην αγορά του στιγμιαίου καφέ, όπου η καταγγελλομένη κατέχει δεσπόζουσα θέση.

¹³⁵ ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1979, C-85/76, Hoffmann – La Roche (vitamins) κατά Επιτροπής, (παρ. 108)

¹³⁶ ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1979, C-85/76, Hoffmann – La Roche (vitamins) κατά Επιτροπής, (παρ. 102) και Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς (σκέψη 152).

¹³⁷ ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1979, C-85/76, Hoffmann – La Roche (vitamins) κατά Επιτροπής, (παρ. 107-108)

Συνολική αξιολόγηση των επιμέρους καταχρηστικών πρακτικών που αφορούν την αγορά στιγμιαίου καφέ μαζικής εστίασης.

Όταν η επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση δεσμεύει τους αγοραστές με την υποχρέωση εφοδιασμού τους, για όλες ή για σημαντικό τμήμα των αναγκών τους αποκλειστικά από την ίδια, τότε προβαίνει σε καταχρηστική εκμετάλλευση της θέσης αυτής, και όταν διαθέτει ισχυρή θέση στην αγορά, η σύναψη συμβάσεων αποκλειστικού εφοδιασμού που αφορά σημαντικό ποσοστό των αγορών (των διανομέων) συνιστά ανεπίτρεπτο εμπόδιο για την είσοδο των ανταγωνιστών στην αγορά αυτή.

Μια από τις πρακτικές που χρησιμοποιούνται είναι οι ομαδικές πωλήσεις. Στην περίπτωση που επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση σε συγκεκριμένο προϊόν παρέχοντας οικονομικά ή άλλα εμπορικά πλεονεκτήματα (π.χ. εκπτώσεις) εξωθεί τους αγοραστές του εν λόγω προϊόντος να προμηθεύονται και άλλα διαφορετικά προϊόντα ή υπηρεσίες που εκείνη παράγει, μπορεί υπό προϋποθέσεις να θεμελιωθεί η καταχρηστική πρακτική των ομαδικών πωλήσεων. Εν προκειμένω διαπιστώθηκε, εκ των συμφωνητικών που έχει συνάψει η Nestle με επιχειρήσεις μαζικής εστίασης, ότι περιλαμβάνονται όροι που εξωθούν τις επιχειρήσεις μαζικής εστίασης να αγοράζουν το σύνολο των προϊόντων αυτών από τη καταγγελλομένη. Η πρακτική αυτή έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά μέσω των συμβατικών ρητρών που προβλέπουν παροχές για αγορές ενός συνόλου προϊόντων (bundle of products), σε ένα εκ των οποίων η καταγγελλομένη κατέχει δεσπόζουσα θέση. Με τον τρόπο αυτόν θεμελιώνεται 'περιορισμός του ανταγωνισμού', καθώς οι πελάτες της δεσπόζουσας επιχείρησης δεσμεύονται συμβατικά τόσο στην αγορά των εν λόγω προϊόντων όσο και στη μεταπώλησή τους.

Μία άλλη τακτική είναι οι Εκπτώσεις πίστης, όπου εν προκειμένω, στις συμφωνίες μεταξύ της Nestle και των επιχειρήσεων μαζικής εστίασης υπάρχουν κλίμακες εκπτώσεων βάσει κύκλου εργασιών για κάθε προϊόν ξεχωριστά (άρα και για το στιγμιαίο καφέ), αλλά και επί του συνολικού τζίρου στα προϊόντα του ομίλου Nestle, όπου στο συνολικό τζίρο υπάγεται και το προϊόν, στο οποίο η Nestle κατέχει δεσπόζουσα θέση, δηλαδή ο στιγμιαίος καφές. Οι κλίμακες δε ισχύουν για μεγάλη χρονική περίοδο, δηλαδή από ένα έτος έως μία τριετία (ανάλογα το συμφωνητικό). Σημειωτέον, ότι η ρήτρα αποκλειστικότητας δεν είναι απαραίτητη για τη θεμελίωση

της παράβασης, καθώς η παράβαση έγκειται στο ότι εξωθείται λόγω οικονομικού πλεονεκτήματος ο πελάτης της καταγγελλόμενης να αγοράσει το σύνολο των προϊόντων της σύμβασης από τη Nestle.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκρινε ότι το σύστημα εκπτώσεων βάσει ποσότητας ήταν ικανό να παρεμποδίσει τους πωλητές από το να μπορούν να επιλέγουν ανά πάσα στιγμή, ελεύθερα και σε συνάρτηση με τη κατάσταση της αγοράς, την ευνοϊκότερη μεταξύ των προσφορών που τους κάνουν διάφοροι ανταγωνιστές και να αλλάζουν προμηθευτή δίχως αισθητές οικονομικές δυσμενείς συνέπειες. Ως εκ τούτου, το σύστημα εκπτώσεων περιόριζε τη δυνατότητα επιλογής των πωλητών όσον αφορά τις πηγές εφοδιασμού τους και καθιστούσε δυσχερέστερη για τους ανταγωνιστές την είσοδο στην αγορά. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, οι συγκεκριμένες παροχές- εκπτώσεις κρίνονται ως καταχρηστικές εκπτώσεις πίστωσης (loyalty rebates) που αποσκοπούν στη δημιουργία πιστής πελατειακής σχέσης μεταξύ της εταιρίας Nestle και των επιχειρήσεων μαζικής εστίασης.

3.10.5. Σοβαρότητα και Διάρκεια Παραβάσεων και Επιβολή πρόστιμων

Σύμφωνα με την από 12-05-2006 Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, αναφορικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, η Επιτροπή Ανταγωνισμού «...καθορίζει το βασικό ποσό του προστίμου για κάθε επιχείρηση σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης. Εν συνεχεία, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, προσαυξάνει ή μειώνει το βασικό ποσό, ανάλογα με το εάν συντρέχουν αντίστοιχα επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις»¹³⁸

Εν προκειμένω, σύμφωνα με την υπ.αριθμ 434/v/2009 απόφαση της, η Επιτροπή Ανταγωνισμού, θεώρει πως τόσο οι παραβάσεις που διαπιστώθηκαν στη σχέση της Nestle με τους διανομείς, όσο και οι παραβάσεις που διαπιστώθηκαν στην αγορά του στιγμιαίου καφέ λιανικής αλλά και της μαζικής εστίασης, τα είδη καταχρήσεων που

¹³⁸ ΕΕ/С 210/2 της 01/09/2006 «Ανακοίνωση της Επιτροπής Κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003» (βλ. παρ.5-6).

διαπιστώθηκαν από την εταιρία Nestle, αποτελούν σοβαρές παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού.

Τέλος, τον Φεβρουάριο του 2009, η Επιτροπή Ανταγωνισμού επέβαλλε στην Nestle Ελλάς πρόστιμο ύψους περίπου 30 εκατομμύρια Ευρώ που αφορούσε τα έτη 2002 έως και 2006. Σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, η Nestlé έκανε κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της στην αγορά του στιγμιαίου καφέ με στην αγορά του στιγμιαίου καφέ λιανικής πώλησης αλλά και μαζικής εστίασης καθώς: Παρείχε εκπτώσεις στόχων και πίστης, απαγόρευε και παρεμπόδιζε τις παράλληλες εισαγωγές, και απαγόρευε στις αλυσίδες να διενεργούν παράλληλες προωθητικές ενέργειες με άλλα ανταγωνιστικά προϊόντα. Αναλυτικότερα, σε σχέση με τις παραβάσεις του άρθρου 2 του Ν3959/2011 για κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, η Επιτροπή Ανταγωνισμού σε Ολομέλεια αποφάσισε ομοφώνως:

α) Να υποχρεωθεί η επιχείρηση NESTLE ΕΛΛΑΣ Α.Ε. να παύσει τις παραβάσεις και να παραλείπει αυτές στο μέλλον.

β) Να απειληθεί η ανωτέρω εταιρία με πρόστιμο ή χρηματική ποινή πέντε χιλιάδων ευρώ (5.000€) για κάθε ημέρα μη συμμόρφωσης για παραβάσεις που διαπιστώθηκαν στην αγορά του στιγμιαίου και με πρόστιμο ή χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων ευρώ (10.000 €) για κάθε ημέρα μη συμμόρφωσης για παραβάσεις που διαπιστώθηκαν στη σχέση της Nestle με τους διανομείς, όταν με απόφαση της Επιτροπής βεβαιώνεται η συνέχιση ή η επανάληψη των παραβάσεων.

γ) Να της επιβληθεί πρόστιμο ύψους € 29.786.764 για παραβάσεις που διαπιστώθηκαν στην αγορά του στιγμιαίου καφέ λιανικής.

δ) Να της επιβληθεί πρόστιμο ύψους € 149.901 για παραβάσεις που διαπιστώθηκαν στην αγορά του στιγμιαίου καφέ μαζικής εστίασης.

ε) Να επιβάλει στην εταιρία NESTLE ΕΛΛΑΣ Α.Ε. πρόστιμο δεκαπέντε χιλιάδων ευρώ (15.000 €) για μη γνωστοποίηση των συμφωνιών συνεργασίας τόσο με τις αλυσίδες σούπερ μάρκετ όσο με καταστήματα μαζικής εστίασης, αλλά και με τους διανομείς της (που συνάφθηκαν μετά την 02-08-2005).

3.11. Ωριμότητα του ρόλου της Επιτροπής Ανταγωνισμού στην υπόθεση «Neslte»

Η υπόθεση της Neslte αποτέλεσε, μια από τις πλέον σοβαρές υποθέσεις που απασχόλησε την Ανεξάρτητη Αρχή αλλά και την ελληνική κοινή γνώμη, καθώς πλήθος δημοσιευμάτων του Τύπου ασχολήθηκαν με την εν λόγω υπόθεση.

Μεθοδολογικά, η Επιτροπή έδρασε άρτια και εφάρμοσε κατά την προδικασία όλους τους διαδικαστικούς κανόνες που περιέχονται στο Νόμο ενώ κατά την εξέταση της υποθέσεως στην ουσία της απεφάνθη επί σημαντικών νομικών θεμάτων. Η έρευνα περιλάμβανε τον ορισμό της σχετικής αγοράς, την κατοχή μεριδίων αγοράς της επιχείρησης, το ποσοστό συμμετοχής των άλλων ανταγωνιστών, καθώς και τα εμπόδια εισόδου τους στην εν λόγω αγορά. Επίσης, η απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού στηρίχτηκε σύμφωνα με την ίδια σε εκτενή και εμπειριστατωμένη έρευνα που περιλάμβανε, τη διεξαγωγή επιτόπιων ελέγχων, αιτήματα για παροχή στοιχείων και εκτιμήσεων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, ερευνά όλων των καταγγελιών και επιχειρημάτων, κ.λ.π.

Ωστόσο, αρκετοί ήταν αυτοί που κατέκριναν την ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού για καθυστερήσεις και κωλυσιεργίες στην εξέταση της υπόθεσης. Ευλόγως μάλιστα, έρχεται ίσως στο νου καθενός το αρκετά μεγάλο διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της πρώτης καταγγελίας (2002) έως και την έκδοση της τελικής απόφασης (2009), και κυρίως, όταν η παλιότερη ισχύουσα νομοθεσία έθετε συγκεκριμένα, και αρκετά μικρά, χρονικά όρια εξέτασης μιας καταγγελίας, που συχνά όμως δεν τηρούνταν καθώς θεωρούνταν ενδεικτικά όχι δεσμευτικά.¹³⁹

Στα αρκετά μικρά χρονικά όρια της εξέτασης στήριξε την απαντητική του στάση έναντι των κατηγοριών, ο Πρόεδρος της ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού. Στην Έκθεση Πεπραγμένων 2008-2009, όχι μόνο δεν παρέλειψε να εκφράσει τη μομφή του εναντίον της ύπαρξης ανώτατου χρονικού ορίου διεκπεραίωσης των υποθέσεων, αλλά επανέλαβε το ίδιο σκεπτικό δυο φορές, τονίζοντας ότι οι καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση των ελέγχων οφείλονται στην πληθώρα προς εξέταση υποθέσεων και σε

¹³⁹ Η συμπληρωματική καταγγελία της εταιρίας «Δρίτσας», υπεβλήθη μετά την ψήφιση του Ν.3373/2055. Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 24 η Επ.Αντ έπρεπε να εκδώσει τις αποφάσεις της εντός έξι η κατ'εξαίρεση, οκτώ μηνών από την υποβολή μιας καταγγελίας.

γραφειοκρατικές διατάξεις.¹⁴⁰ Επίσης αναφέρθηκε στην ανεπαρκή στελέχωση της Υπηρεσίας, με το επιχείρημα αυτό να αποτελεί μάλλον τον πιο ισχυρό αντίλογο κατά των καταγγελιών για καθυστερήσεις εναντίον της ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού.¹⁴¹

¹⁴⁰ Σελ iii και 57-58 Έκθεση Πεπραγμένων 2008-2009.

¹⁴¹ Συγκεκριμένα, και σύμφωνα με την Έκθεση Πεπραγμένων των ετών 2006-2007, δεν έγιναν προσλήψεις Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού, ενώ το σύνολο των εργαζομένων συνίστατο στους πενήντα επτά (57) εργαζομένους, σαφώς μικρός αριθμός για μια Αρχή, με τόσο σημαντικό αντίκτυπο στην προστασία του δημοσίου συμφέροντος.

Συμπεράσματα

Στην ελληνική επικράτεια, ο ελεύθερος ανταγωνισμός πρέπει να προστατεύεται ως θεσμός και ως πτυχή του δημοσίου συμφέροντος. Η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση έθεσε σε κίνδυνο την ακεραιότητα της αγοράς και αύξησε τις πιθανότητες να υπάρξουν παράνομες αντιδράσεις. Ο ρόλος της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, κυρίως από το 2011 με τον Νόμο 3959/2011, ενδυναμώθηκε ουσιαστικά και εναρμονίστηκε πλήρως με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Η ανταλλαγή καλών πρακτικών και πληροφοριών με τις Αρχές Ανταγωνισμού των επιμέρους Κρατών - Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και η ενεργή συμμετοχή της στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού αποτελούν σημαντικό εργαλείο όχι μόνο για την ενίσχυση του Ανταγωνισμού, αλλά και την οικονομική ανάπτυξη που αποτελεί κύριο ζητούμενο για τη Χώρα μας. Απώτερο στόχο της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού ωστόσο, πρέπει να αποτελεί η καλλιέργεια κουλτούρας ελεύθερου ανταγωνισμού εντός της ελληνικής επικρατείας, με την ενίσχυση του ρόλου των καταναλωτών και των επιχειρήσεων, τα οποία αποτελούν μαζί, με την κρατική εξουσία, τους πρωταγωνιστές του οικονομικού συστήματος.

Είναι προς το συμφέρον των υγιώς λειτουργουσών επιχειρήσεων, να συνδράμουν στο έργο της Επιτροπής και των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού, να συνεργάζονται με αυτές, και κυρίως να λειτουργούν με θεμιτά μέσα προάγοντας τον υγιή ανταγωνισμό. Ομοίως, οι καταναλωτές δεν πρέπει να αγνοούν, ότι οι ίδιοι είναι οι κυρίαρχοι και οι πραγματικοί ρυθμιστές της αγοράς και η δική τους ενεργοποίηση και, ει δυνατόν, η συλλογική αντίδραση, ιδιαίτερα σε φαινόμενα κερδοσκοπίας, μπορεί να αποτρέψει άμεσα, ή έστω να περιορίσει, τα σχετικά φαινόμενα. Αρκεί να γίνει κατανοητό ότι η «αγοραστική» επιλογή είναι δύναμη, και τη δύναμη αυτή την κρατούν στα χέρια τους οι ίδιοι οι καταναλωτές. Οι συνειδητοποιημένοι καταναλωτές αποτελούν τον αμεσότερο και δραστικότερο παράγοντα διασφάλισης της σωστής διαμόρφωσης των τιμών, αλλά και τον πολυτιμότερο σύμμαχο των Επιτροπών Ανταγωνισμού.

Παράλληλα, οι Εθνικές Αρχές του Ανταγωνισμού πρέπει να αναπτύξουν εργαλεία άμεσης και σφαιρικής εξέτασης των συνολικών επιδράσεων που μπορεί να έχει μια επιχειρησιακή πρακτική στη συνολική κοινωνική ευημερία, προκειμένου να θεωρηθεί

η πρακτική αυτή παράνομη ή επιτρεπόμενη. Σύμφωνα με το παράδειγμα που αναλύθηκε στην παρούσα μελέτη, η «Nestle», ακολούθησε την πρακτική των «bonus», ώστε να δελεάσει τις επιχειρήσεις με τις οποίες συνεργαζόταν. Σύμφωνα με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, απαγορεύεται η παροχή εκπτώσεων στόχων και πίστης εκ μέρους της κυρίαρχης επιχείρησης, καθώς αποτελεί μορφή καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης της. Ωστόσο, μια μορφή εκπτώσεων που μπορεί να παρέχεται από μια δεσπόζουσα επιχείρηση προς τους πελάτες ή τους διανομείς της, είναι αυτή που αφορά στην αγορά εμπορεύματος το οποίο επρόκειτο σχετικά σύντομα να λήξει. Οι πρακτικές αυτές δεν είναι κατ' ανάγκην αρνητικές, εφόσον βοηθούν στη διάθεση των προϊόντων προς τους τελικούς καταναλωτές. Στη περίπτωση που αυτές οι πρακτικές δεν έβρισκαν εφαρμογή, τεράστιες ποσότητες εμπορευμάτων θα είχαν πεταχτεί εφόσον θα είχαν λήξει προτού φτάσουν στο τελικό καταναλωτή, οδηγώντας στη κατασπατάληση των πόρων, κάτι που δε συνάδει με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και τελικώς την ευημερία των καταναλωτών.

Το άρθρο 102 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορεί να απαγορεύει τις πρόσθετες παροχές όταν αναλύει τους τύπους κατάχρησης της Δεσπόζουσας Θέσης, όμως το άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση προάγει την ανάγκη προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρώπη μέσα από την οποία θα επέλθει η ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη. Επομένως, η Επιτροπή, αλλά και οι Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού, οφείλουν να λάβουν σοβαρά υπόψη τους, τις επιπτώσεις μιας πρακτικής στη συνολική οικονομία, και στη συνολική κοινωνική ευημερία, καθώς δεν αρκεί τα αποτελέσματα να εξετάζονται μόνο από την πλευρά του παραγωγού ή του καταναλωτή, αλλά πρέπει να συνεξετάζονται σφαιρικά πολλοί παράγοντες.

Μεγαλύτερη έμφαση πρέπει επίσης να δοθεί στο προληπτικό έργο της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, χωρίς να περιορίζεται στην εκ των υστέρων αντίδραση όπως συμβαίνει τις περισσότερες φορές. Ο έλεγχος θα μπορούσε να συμβάλει στην πρόληψη περιπτώσεων κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης και να αποτρέψει διάφορες παράνομες καταστάσεις, επιζήμιες για την αγορά, με ιδιαίτερες επιπτώσεις για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τους καταναλωτές. Το ιδεατό επομένως, θα ήταν να λειτούργει προληπτικά με ελέγχους, και όχι θεραπευτικά σε οτιδήποτε έχει ίσως ήδη αλλοιώσει τον ανταγωνισμό.

Τέλος, μια από τις μεγαλύτερες δυσκολίες που έχει να αντιμετωπίσει η Ελληνική Αρχή Ανταγωνισμού, είναι το ότι συχνά το αποτέλεσμα της δράσης της, επειδή δεν είναι άμεσο, δεν είναι ευθέως ορατό στους καταναλωτές. Ο μέσος, δηλαδή, πολίτης-καταναλωτής, μόνο σε βάθος χρόνου μπορεί να αντιληφθεί τη λειτουργία και το ρόλο της Επιτροπής. Ειδικά σε χώρες όπως η Ελλάδα, χωρίς μεγάλη εμπειρία στις δομές του ελεύθερου ανταγωνισμού, το πρόβλημα γίνεται ακόμη πιο έντονο. Κλασικό παράδειγμα, το ότι πολλές φορές «χρεώνεται» στην Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού η αδυναμία αυτής να «ρυθμίσει» άμεσα τις τιμές προς τα κάτω, χωρίς φυσικά να είναι αυτός ο θεσμικός της ρόλος. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού θα έπρεπε ίσως να εισάγει στην ατζέντα της σαν προτεραιότητα, τη διοργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης των πολιτών καθώς όπως έχει προαναφερθεί, ο καταναλωτής, και δη ο ενημερωμένος καταναλωτής, αποτελεί τον πιο βασικό σύμμαχο των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού.

Επίλογος

Η οικονομική κρίση που βιώνουμε ήδη από το 2008, έχει πολλές φορές χαρακτηριστεί όμοια με την Μεγάλη Κρίση του 1929 που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ. Στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, και κυρίως στην Ελλάδα, οι οικονομικές διακυμάνσεις επηρεάζουν όλους τους τομείς της οικονομίας και κυρίως τη δραστηριότητα των επιχειρήσεων, που προσπαθούν να «επιβιώσουν» εντός της αγοράς. Οι προσπάθειες των επιχειρήσεων, οφείλουν να γίνονται με μέσα ηθικά και να μην παρεμποδίζεται η οικονομική ελευθερία των ανταγωνιστών τους, είτε με συμφωνίες που δεσμεύουν και παρεμβάλλουν εμπόδια στον ελεύθερο ανταγωνισμό, είτε με κατάχρηση της οικονομικής θέσης ορισμένου ή ορισμένων ανταγωνιστών σε βάρος των άλλων. Παράλληλα, η κρίση ενίσχυσε τις φωνές που ζητούν να διαδραματίσει το κράτος σημαντικότερο ρόλο στην προστασία των πλέον ευάλωτων μικρών επιχειρήσεων, και στην προώθηση της οικονομικής ανάκαμψης.

Ο ρόλος της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού εμπεριέχει πολύ σημαντικό έργο για το δημόσιο συμφέρον. Οι παρεμβάσεις της πρέπει να είναι έγκαιρες και άρτια αιτιολογημένες, έτσι ώστε κανείς στην αγορά να μην νιώθει ότι ελλείπουν ο έλεγχος και η ποινή. Επίσης, πρέπει να τονιστεί, ότι σκοπός της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, δεν είναι να εξοντώσει επιχειρήσεις που παρανομούν, αλλά να επιβληθεί δυναμικά και κυρίως παραδειγματικά προς αποφυγήν παρόμοιων αθέμιτων πρακτικών, λαμβάνοντας τα απαραίτητα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για την εξασφάλιση των υγιών συνθηκών ανταγωνισμού.

Η οικονομική κρίση όμως, έχει συγχρόνως ασκήσει πίεση στους προϋπολογισμούς των κρατών μελών, καθιστώντας αναγκαία τη δημοσιονομική εξυγίανση και την καλύτερη χρήση των πενιχρών πόρων. Στο διαρκές έργο διασφάλισης του ελεύθερου ανταγωνισμού, η ενεργός δέσμευση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, θεωρείται καθοριστική και, επομένως, η ανεξάρτητη Αρχή πρέπει να αξιοποιεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τόσο τους ανθρώπινους, αλλά κυρίως τους υλικούς πόρους που διαθέτει, ώστε να είναι σε θέση να ενεργεί αποτελεσματικά.

Τέλος, σε κάθε περίπτωση, το θέμα της καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης επιχειρήσεων, και κυρίως του ρόλου της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, είναι πραγματικά ανεξάντλητο, καθώς το αντικείμενο έρευνας κάθε μελετητή μπορεί να καθορίσει πολλούς διαφορετικούς παράγοντες κάθε φορά, οι οποίοι αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Το σπουδαιότερο όμως είναι, ότι η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, αποτελεί μια απαραίτητη Αρχή για την Χώρα μας, με έναν σημαντικό ρόλο και με αρμοδιότητες που θα μπορούσαν να συμβάλουν ουσιαστικά στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων, να επιτευχθούν ικανοποιητικά και μακροχρόνια οι εθνικοί στόχοι σχετικά με τα ζητήματα δημοσίου συμφέροντος, και κυρίως η στρατηγική της Χώρας, μέσα από την οποία θα επέλθει η ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αστέρης Δ. Πλιακος, Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
- Νίκος Βέττας- Γιάννης Κατσουλάκος, Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική, Εκδόσεις Τυπωθητώ-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2004.
- Δελούκα – Ιγγλέση Κορνηλία, Εισαγωγή στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1994
- Καλαβρός Γρ., Παραδόσεις Ευρωπαϊκού και Κοινοτικού Δικαίου, , Π/2 Δίκαιο Ανταγωνισμού, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1989
- Κοτσίρης Λ., Δίκαιο Ανταγωνισμού – Αθέμιτου και Ελεύθερου, 2001
- Κουτσούκης Δ. Η εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 Συνθ. ΕΚ από την Επιτροπή, τις Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού και τα Δικαστήρια, Αθήνα-Κομοτηνή Εκδόσεις Σάκκουλα
- Miltiades Chacholiades, Μικροοικονομική Ι, Αθήνα, 1990
- Παπαγιάννης Δ. Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011
- Ε. Καλαβρός, Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού, 2003
- Τζουγανάτος Δ., Ολιγοπώλιο και Συλλογική Δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, 2006
- Τριανταφυλλάκης Γ. Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
- Τριανταφυλλάκης Γ. Ελεύθερος Ανταγωνισμός Πρακτική –Νομολογιακή εθνική και ευρωπαϊκή, 2005

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adam Smith, An Inquiry into the Nature And Causes of the Wealth Of Nations, 1776

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΕΕ – ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

- Απόφαση 21.02.1973 υποθ. C-6/72, Continental Can, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1972-1973, 445.
- Απόφαση 14.02.1978 υποθ. C-27/76, United Brands, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1978, 75.

- Απόφαση 13.02.1979 υποθ. C-85/76, Hoffman La Roche, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1979, I-461.
- Απόφαση General Motors, υπόθεση 26/75, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1975, 1367.
- Απόφαση 09.11.1983 υποθ. C-322/81, Michelin, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1983, 3461.
- Απόφαση 03.07.1991 υποθ. C-62/86, AKZO, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1991, I-3359.
- Απόφαση 14.11.1996 υποθ. C-333/94, Tetra Pak International, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1996, I-5951.
- Απόφαση 01.07.2008 υποθ. C-49/07, ΜΟΤΟΕ κατά Ελληνικού Δημοσίου
- Απόφαση 24.10.1996, υποθ. C- 73/95, Viho Europe BV κατά Επιτροπής
- Απόφαση 08.07.1999, υποθ. C-200/92, Imperial Chemical Industries Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1999, I-04399.
- Απόφαση 16.3.2000, υπόθ C-395/96, Compagnie Maritime Belge Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 2000, I-1365.
- Απόφαση της 14.10.2010, υπόθ. C-280/08, Deutsche Telekom κατά Επιτροπής.
- Επιτροπή Ανταγωνισμού, υπόθ. Nestle Ελλάς Α.Ε.» - Απόφαση 459/V/2009

ΝΟΜΟΙ, ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

- Νόμος 703/1977 «Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας ελεύθερου ανταγωνισμού» ΦΕΚ Α' 278/20/26.09.77
- Τροποποίηση του Νόμου 703/1977 «Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας ελεύθερου ανταγωνισμού» ΦΕΚ Α' 43/24.02.1995
- Νόμος 3959/2011 «Προστασία Ελεύθερου Ανταγωνισμού»
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1/2003 του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2002 για την εφαρμογή των κανόνων Ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης.
- Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη συνεργασία στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Αρχών Ανταγωνισμού. ΕΕ/ C-101/ 27.04.2004.
- Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού. ΕΕ/ C-372/ 09.12.1997
- Ανακοίνωση της Επιτροπής Κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003» ΕΕ/ C-210/2/ 01.09.2006

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- <https://el.wikipedia.org> (Βικιπαίδεια – ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια)
- <http://eur-lex.europa.eu/> (Επίσημος διαδικτυακός τόπος - Νομοθεσίας της ΕΕ)

- <http://www.epant.gr> (Επίσημος διαδικτυακός τόπος Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού)
- <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/configurations/compet/> (Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας)
- http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/court-justice/index_el.htm (Επίσημος διαδικτυακός τόπος -Δικαστηρίου της ΕΕ)
- http://ec.europa.eu/index_en.htm (Ευρωπαϊκή Επιτροπή)
- http://ec.europa.eu/competition/index_en.html (Πολιτική Ανταγωνισμού)
- <http://www.kalafatis-law.gr/uploads/1.PDF> (Αριστείδης Χ. Καλαφάτης - Δημήτρης -Παναγιώτης Λ. Τζάκας - Το Ελληνικό Πρόγραμμα Επιείκειας υπό το πρίσμα της προσφάτως θεσπισθείσας Κοινοτικής Ανακοίνωσης και Αμερικανικής πρακτικής - προβολή 10^η Οκτωβρίου 2015)
- http://webcast.ec.europa.eu/eutv/portal/_v_fl_300_el/player/index_player.html?id=14079&pId=14068 (Almunia Joaquin- Keynote speech European Competition Forum – Brussels February 2012, προβολή 16^η Σεπτεμβρίου 2015)
- http://www.tzouganatoslaw.gr/images/records/naftemporiki_09.pdf (Τζουγανάτος Δ. Το πρόσφατο σχέδιο νόμου για την αναβάθμιση της Επιτροπής Ανταγωνισμού: Κατώτερο των προσδοκιών, προβολή 20^η Σεπτεμβρίου 2015)
- http://www.tzouganatoslaw.gr/images/records/periptwseis_kataxrhstikhs_timologhs_sto_koinotiko_dikaio_antagwnismou.pdf (Τζουγανάτος Δ. Περιπτώσεις καταχρηστικής τιμολόγησης στο Κοινοτικό Δίκαιο Ανταγωνισμού, προβολή 12^η Σεπτεμβρίου 2015)
- <http://www.opengov.gr/ypoiian/?p=1543> (Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, και Ναυτιλίας - Σχόλια πολιτών για το Σχέδιο Νόμου «Περί Ανταγωνισμού» - Ολοκλήρωση της Δημόσιας Διαβούλευσης 2010 , προβολή 8^η Σεπτεμβρίου 2015)
- <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/discpaper2005.pdf> (Εγγραφο Συζήτησης της ΓΔ Ανταγωνισμού σχετικά με την εφαρμογή του Άρθρου 82 της Συνθήκης στις καταχρηστικές πρακτικές αποκλεισμού (2005) προβολή 19^η Σεπτεμβρίου 2015)

